กฐินพระราชทานกองทัพเรือ ๒๕๖๐ วัดนาคกลางวรวิหาร

กฐินพระราชทานกองทัพเรือ

วัดนาคกลางวรวิหาร

เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

พิธีการ ~ พิธีกรรม

พระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ
ณ วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

หลวงพ่อพระพุทธประสิทธิ์
พระประธานในพระอุโบสถวัดนาคกลางวรวิหาร

พระปริยัติวโรปการ

(ดำเนิน จิตฺตโสภโณ วงษ์พาดกลาง ป.ธ.๖,น.ธ.เอก,พธ.บ.)

เจ้าอาวาสวัดนาคกลางวรวิหาร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

พลเรือเอก นริส ประทุมสุวรรณ

ผู้บัญชาการทหารเรือ

ประวัติ
วัดนาคกลางวรวิหาร

วัดนาคกลาง เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๗๖๑ ริมคลองมอญฝั่งใต้ ซอยทวีธาภิเศก ถนนอรุณอรมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในชั้นเดิม ด้านหน้าวัดอยู่ทางทิศเหนือ ติดกับคลองมอญ ต่อมาทางราชการตัดซอยทวีธาภิเศกเพื่อเชื่อมระหว่างถนนอรุณอมรินทร์กับถนนอิสรภาพด้านหน้าวัดจึงเปลี่ยนมาอยู่ทางทิศใต้ติดกับซอยทวีธาภิเศก

วัดนี้มีเนื้อที่ทั้งสิ้น จำนวน ๔๗ ไร่ ๑ งาน ๘๘ ตารางวา โดยแบ่งออกเป็น ๒ แปลงใหญ่ ๆ คือ แปลงที่ ๑ เป็นที่ตั้งศาสนสถานของวัด โรงเรียนเทศบาลวัดนาคกลาง มีเนื้อที่ ๑๓ ไร่ ๓ งาน ๑๖ ตารางวา

วัดนาคกลางวรวิหารนี้เป็นวัดโบราณ มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ความเป็นมาตอนหนึ่งว่า เดิมมี ๓ วัด คือ

๑. วัดนาค ปัจจุบันคือวัดพระยาทำวรวิหาร ตั้งยู่ทางฝั่งเหนือคลองมอญ

๒. วัดกลาง ปัจจุบันคือวัดนาคกลางวรวิหาร ตั้งอยู่ทางฝั่งใต้คลองมอญ

๓. วัดน้อย ปัจจุบันคือที่ตั้งโรงเรียนทวีธาภิเศก และเคหสถานที่เช่าปลูกอาศัย

วัดทั้งสามนี้ มีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ดังข้อความที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง “ตำนานวัตถุสถานที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนา” ตอนหนึ่งว่า

“ในสมัยที่กรุงธนบุรีเป็นราชธานีอยู่ ๑๕ ปี ต้องทำศึกสงครามอยู่ทุกปีมิได้ขาดการกู้บ้านเมืองจึงมีโอกาสแต่เพียงรวบรวมราชอาณาเขตซึ่งแตกเป็นหลายก๊กกลับเป็นประเทศเดียวกันได้ดังแต่ก่อน แต่การที่จะก่อสร้างทำนุบำรุงบ้านเมืองให้กลับคืนดีดังเก่าไม่มีโอกาสและกำลังที่จะทำได้เท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้จึงมิใคร่ปรากฏวัตถุสถานที่สร้างในสมัยกรุงธนบุรี แม้ที่มีอยู่บ้างก็พึงสังเกตได้ว่าฝีมือช่างอยู่ข้างเลว เพราะช่างครั้งกรุงศรีอยุธยาถูกพม่ากวาดเอาไปเสีย ช่างที่มีในกรุงธนบุรีก็พึ่งฝึกหัดขึ้นใหม่ ยังมิทันที่จะเชี่ยวชาญถึงในการอื่น ๆ เช่น แต่งหนังสือ เป็นต้น ก็เป็นทำนองเดียวกัน ตลอดจนในฝ่ายพุทธจักรก็ต้องเป็นแต่สมมติวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง และเที่ยวหาพระสงฆ์ซึ่งเหลืออยู่ตามหัวเมืองมาเลือกสรรตั้งเป็นพระราชาคณะปกครองสังฆมณฑล...”

ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีกรณีรวมชื่อวัด วัดนาค ให้ชื่อใหม่ว่า วัดพระยาทำ โดยเอาชื่อเดิมมารวมเข้ากับวัดกลาง และวัดน้อย ได้ชื่อใหม่ว่า "วัดนาคกลาง" เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๓ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังความในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ว่า

"ขณะนั้น พระพุฒาจารย์ ซึ่งเป็นศิษย์สมเด็จพระสังฆราชไปเข้าพวกพระธรรมธีรราชมหามุนี วัดหงส์ ปรึกษาเห็นด้วยกันว่า วัดนาค กับ วัดกลาง มีอุปจารใกล้กันนักจะมีพัทธสีมาต่างกันนั้นมิควร ควรจะมีพัทธสีมาแห่งเดียว ร่วมกระทำอุโบสถสังฆกรรมในพัทธสีมาอันเดียวกัน จึงให้พระพุฒาจารย์ เป็นผู้เข้าถวายพระพรสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์จึงดำรัสให้ประชุมพระราชาคณะปรึกษาพร้อมกัน ณ วัดบางหว้าใหญ่ในสำนักสมเด็จพระสังฆราชว่า จะควรมิควร ประการใด และพระราชาคณะทั้งปวงมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ปรึกษาเห็นพร้อมกันว่า พระอารามทั้งสองนั้นมีคลองคั่นเป็นเขตควรจะมีพัทธสีมาต่างกันได้ ด้วยมีตัวอย่างมาแต่โบราณ ครั้งกรุงเก่านั้นพระอารามใกล้ ๆ กันมีอุโบสถ ผูกพัทธสีมาต่าง ๆ กัน มีมาแต่ก่อนเป็นอันมาก..."

ลำดับเจ้าอาวาส

๑. พระธรรมเจดีย์
๒. พระครูเทพสิทธิเทพาธิบดี
๓. พระนิกรมมุนี (ทองดี เปรียญเอก)
๔. พระครูสมณคุณาจารย์ (โต)
๕. พระญาณสมโพธิ (เต็ม)
๖. พระครูสมณคณาจารย์ (ตุ๊กตา)
๗. พระครูสมณคณาจารย์ (จั่น)
๘. พระครูสมณคณาจารย์ (ปั่น)
๙. พระเทพสิทธินายก (เหรียง อินฺทสโร) ป.ธ.๓ น.ธ.โท
๑๐. พระครูโศภณธรรมกิจ (ทองสุข สิริวณฺโณ) น.ธ.โท
๑๑. พระวิมลปัญญาภรณ์ (ชุมพร อินฺทคุตฺโต) ป.ธ.๔ น.ธ.เอก
๑๒. พระมงคลวรญาณ (คุณากร ฐิตธมฺโม) ป.ธ.๓ น.ธ.เอก
๑๓. พระปริยัติวโรปการ (ดำเนิน จิตฺตโสภโณ วงษ์พาดกลาง) ป.ธ.๖, น.ธ.เอก, พธ.บ.

ศาสนสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด

ซุ้มประตูทางเข้าวัด

พระอุโบสถวัดนาคกลางวรวิหาร

หลวงพ่อโคนสมอมหาลาภและรูปหล่อพระเกจิอาจารย์

มณฑปจัตุรมุขตั้งอยู่ด้านขวาพระอุโบสถ

พระสีวลีมหาลาภ ปางออกจากนิโรธสมาบัติ

ท้าวเวสสุวรรณ

ศาลาที่ประทับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระบรมรูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

กำหนดการ
ถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ
ณ วัดนาคกลางวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เวลา ๑๓๓๐ - ผู้เข้าร่วมพิธีพร้อม ณ บริเวณพิธี
- พระสงฆ์พร้อมในพระอุโบสถ
- คณะกรรมการดำเนินการฯ แถวรอรับ ผบ.ทร. ประธานในพิธีฯ

เวลา ๑๔๐๐ - ผบ.ทร. เดินทางมาถึงวัดนาคกลางวรวิหาร
- ผบ.ทร. อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานเข้าสู่พระอุโบสถ
- จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ผบ.ทร. กล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน ฯ
- พระสงฆ์กระทำพิธีอปโลกนกรรม
- ผบ.ทร. ถวายเครื่องบริวารพระกฐินฯ
- ผู้ร่วมพิธีถวายเครื่องไทยธรรม
- ผบ.ทร. กล่าวคำถวายจตุปัจจัยเพื่อสมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์วัด
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ผบ.ทร. กรวดน้ำ รับพร
- ผบ.ทร. มอบเงินค่าอุปกรณ์การศึกษาให้แก่โรงเรียนทวีธาภิเศกและโรงเรียนวัดนาคกลาง
- ผบ.ทร. กราบพระรัตนตรัย ลาพระสงฆ์
- ผบ.ทร. รับมอบของที่ระลึกจากเจ้าอาวาส
- ผบ.ทร. ถวายสักการะพระบรมรูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ณ ศาลาสุธรรมภาวนา
- เสร็จพิธี เดินทางกลับ

การแต่งกาย - ผบ.ทร. ประธานในพิธี เครื่องแบบหมายเลข ๑ คาดกระบี่ พันแขนทุกข์
- ข้าราชการ เครื่องแบบหมายเลข ๑ พันแขนทุกข์
- พลเรือน ชุดพลเรือนสุภาพ

คณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
กองทัพเรือ ประจำปี ๒๕๖๐

คำนำ

กองทัพเรือ มีนโยบายที่จะขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวาย ณ พระอารามหลวงซึ่งตั้งอยู่ใกล้กองบัญชาการกองทัพเรือเป็นประจำทุกปีนับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา ในปี ๒๕๖๐ นี้ ได้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวาย ณ วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๔.๐๐ น. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ประเพณีอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เพื่ออนุเคราะห์พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาสให้ได้รับอานิสงส์กฐินตามพุทธบัญญัติ และเพื่อรวบรวมจตุปัจจัย โดยเสด็จพระราชกุศลบูรณปฏิสังขรณ์พระอาราม ให้มั่นคงถาวรสืบไป

ในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานทุกปี กองทัพเรือ ได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาบ้าง หนังสือสารคดีอื่นๆ บ้าง แจกเป็นที่ระลึกแก่ผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคและไปร่วมงาน ในปีนี้ได้จัดพิมพ์หนังสือ พิธีการ - พิธีกรรม ทั่วไป เพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ร่วมบริจาคทุกท่าน

การถวายผ้าพระกฐินพระราชทานครั้งนี้ มีท่านผู้มีจิตศรัทธาเป็นจำนวนมาก ทั้งในและนอกกองทัพเรือ ร่วมบริจาคปัจจัยสมทบทุนบูรณะพระอารามหลวงแห่งนี้ คณะกรรมการฯ ขออนุโมทนาด้วยความขอบคุณยิ่ง

ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อีกทั้งพลานุภาพแห่งบุญกุศลที่ท่านได้ร่วมบริจาคปัจจัยโดยเสด็จพระราชกุศลครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ท่านและครอบครัวจงมีความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย และประสบความสำเร็จในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

คณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
กองทัพเรือ ประจำปี ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
พิธีทำบุญทั่วไป	๑
พิธีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา	๑๓
พิธีการจุดธูปไหว้บูชาสิ่งที่เคารพ	๒๕
พิธีการใช้พวงมาลา	๒๘
พิธีการใช้พานพุ่ม	๒๙
พิธีการใช้ธูปเทียนแพกรวยดอกไม้	๓๑
พิธีการใช้เครื่องทองน้อย	๓๓
พิธีการใช้ภูษาโยง-รองโยง	๓๕
พิธีตั้งศาลพระภูมิ	๓๗
พิธีบวงสรวงพระภูมิและเจ้าที่	๕๐
พิธีวางศิลาฤกษ์	๕๖
พิธียกเสาเอก	๖๕
พิธีเปิดอาคาร	๖๙
พิธีอัญเชิญพระบรมรูป/พระรูปขึ้นประดิษฐาน	๗๒
พิธีเปิดศาล/พระบรมราชานุสาวรีย์/พระอนุสาวรีย์/อนุสาวรีย์	๗๖
พิธีพุทธาภิเษก	๗๙
พิธีทำบุญทอดกฐิน	๘๖
พิธีทำบุญทอดผ้าป่า	๑๑๒
พิธีรดน้ำขอพรเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์	๑๑๖
พิธีมงคลสมรส	๑๒๐
พิธีการศพ	๑๔๕
พิธีทักษิณานุประทาน	๑๖๑
บรรณานุกรม	๑๖๔

พิธีการ ~ พิธีกรรม

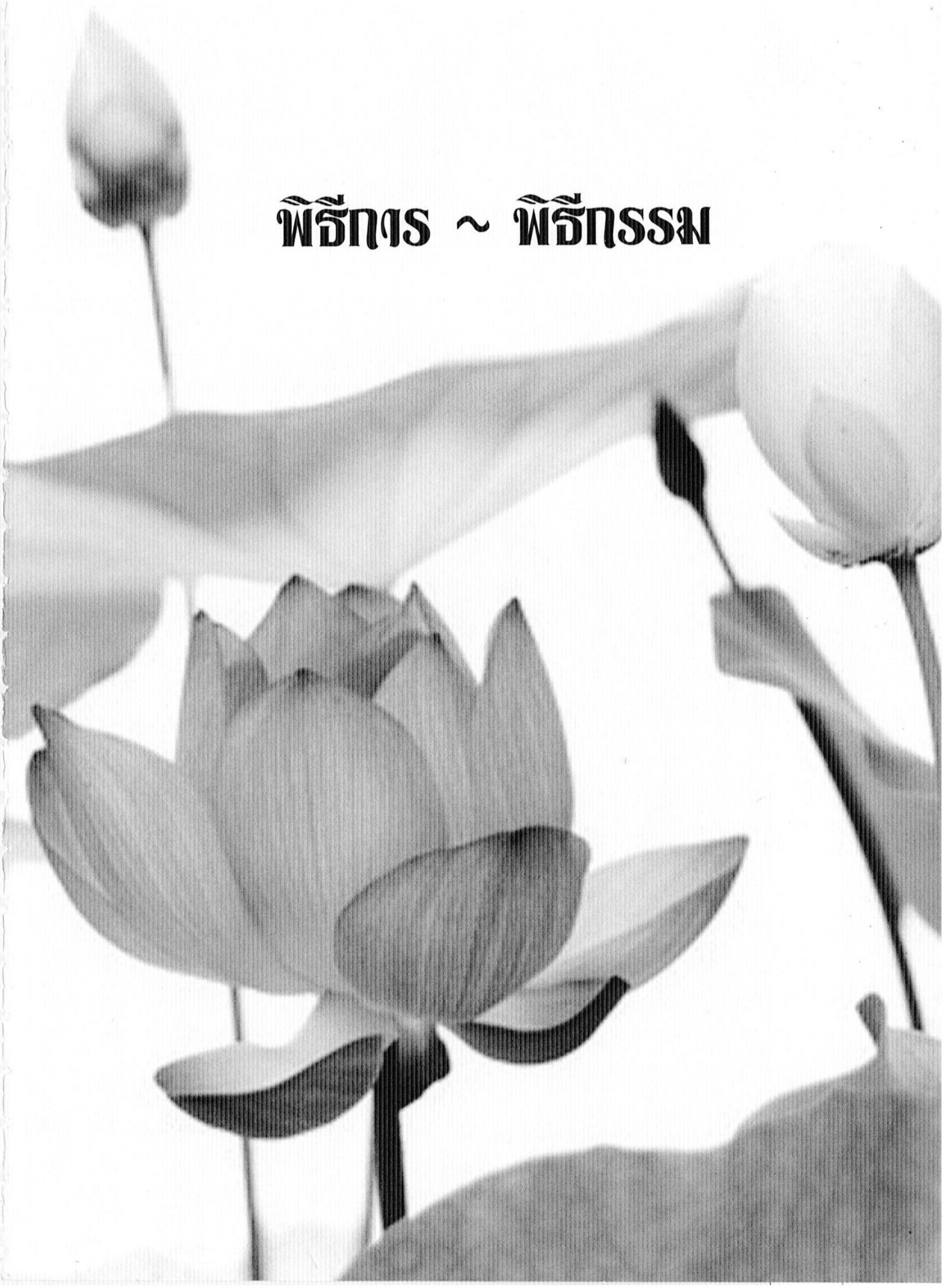

พิธีทำบุญทั่วไป

พิธีทำบุญในศาสนาพุทธ มี ๒ พิธี คือ

๑. พิธีทำบุญงานมงคล เพื่อความเป็นสิริมงคล ความสุข ความเจริญ เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด งานแต่งงาน เป็นต้น

๒. พิธีทำบุญงานอวมงคล เพื่อบำบัดความทุกข์โศก ปัดเป่าความชั่วร้ายให้หมดไป เช่น ทำบุญงานศพ แร้งจับที่บ้าน รุ้งกินน้ำในบ้าน อาเพศภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

พิธีทำบุญทั้ง ๒ พิธีดังกล่าว มีขั้นตอนการปฏิบัติทั้งขั้นเตรียมการและขั้นปฏิบัติการส่วนใหญ่เหมือนกัน แต่จะมีความแตกต่างกันบ้าง โดยบางพิธีตัดบางอย่างออกไป บางพิธีเพิ่มบางอย่างเข้ามา ดังนี้

ก. ขั้นเตรียมการ

๑. โต๊ะหมู่บูชา ตั้งด้านขวาอาสน์สงฆ์ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ หรือทิศใต้ ไม่นิยมทิศตะวันตก (เว้นความจำเป็น) เช่น โต๊ะหมู่บูชาชุดหมู่ ๗ ประกอบด้วย

- พระพุทธรูป ๑ องค์
- แจกันดอกไม้ ๕ แจกัน หรือ พานดอกไม้ ๕ พาน
- กระถางธูป ๑ ชุด พร้อมธูป ๓ ดอก
- เชิงเทียน ๑ คู่ พร้อมเทียน ๒ เล่ม
- เชิงเทียนชนวน ๑ อัน พร้อมเทียน ๑ เล่ม

๒. อาสน์สงฆ์ (ที่ยกพื้นสำหรับพระสงฆ์นั่ง) หรืออาสนะ (ที่นั่ง เครื่องปูรองนั่ง) ตั้งด้านซ้ายโต๊ะหมู่บูชา (หากจำเป็นตั้งด้านขวาก็ได้) แยกต่างหากจากที่นั่งฆราวาส ประกอบด้วย โต๊ะ หรือตั่ง เสื่อ หรือพรม (ใหญ่-เล็ก) หมอนอิง

๓. เครื่องรับรอง ประกอบด้วย ภาชนะน้ำร้อน ภาชนะน้ำเย็น กระโถน ตั้งไว้ด้านขวามือพระสงฆ์ โดยตั้งกระโถนไว้ด้านในสุด ถัดออกมาเป็นภาชนะน้ำเย็น ส่วนภาชนะน้ำร้อนจัดถวายเมื่อพระสงฆ์เข้านั่งแล้ว

๔. ที่นั่งเจ้าภาพและผู้ร่วมงาน

- จัดไว้ด้านหน้าอาสน์สงฆ์ แยกต่างหากจากอาสน์สงฆ์
- ถ้าที่นั่งเนื่องเป็นอันเดียวกับอาสนะ ให้ปูเสื่อ หรือพรมทับผืนที่เป็นที่นั่งฆราวาส

๕. ภาชนะน้ำมนต์/เทียนน้ำมนต์/หญ้าคา

- จัดในงานมงคลทุกชนิด ตั้งไว้ข้างโต๊ะหมู่บูชาด้านขวามือของประธานสงฆ์
- งานอวมงคล เช่น ทำบุญหน้าศพ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน วันคล้ายวันตาย เป็นต้น ไม่ต้องจัดภาชนะน้ำมนต์
- งานอวมงคลเพื่อปัดเป่าความชั่วร้าย เช่น แร้งจับที่บ้าน รุ้งกินน้ำในบ้านอาเพศภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น ต้องจัดภาชนะน้ำมนต์
- เทียนน้ำมนต์ ใช้เทียนขี้ผึ้งแท้ น้ำหนัก ๑ บาทขึ้นไป
- หญ้าคา ใช้สำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์ หากไม่มีจะใช้ใบมะยมแทนก็ได้

๖. ด้ายสายสิญจน์

- งานมงคล ใช้วงรอบบ้านเรือนในพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญบ้านประจำปี ทำบุญปัดเป่าความเสนียดจัญไร (อวมงคล) เป็นต้น
- งานอวมงคลเกี่ยวกับศพ ไม่ใช้ด้ายสายสิญจน์วงรอบบ้านเรือน ใช้โยงจากศพมาเพื่อให้พระสงฆ์บังสุกุล

วิธีวงด้ายสายสิญจน์

- งานมงคล เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ เริ่มต้นที่พระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชาหรือหิ้งพระในบ้าน หรือในที่ประกอบพิธีสงฆ์ วงเวียนขวารอบอาคารบ้านเรือน หรือรอบบริเวณงานแล้วนำมาวงเวียนขวารอบฐานพระพุทธรูป ๑ หรือ ๓ รอบ วางกลุ่มด้ายสายสิญจน์ใส่พานไว้ด้านซ้ายโต๊ะหมู่บูชา

- งานมงคลอื่น ๆ ให้วงรอบที่ฐานพระพุทธรูป แล้วโยงมาวงรอบภาชนะน้ำมนต์เลย

วิธีใช้ด้ายสายสิญจน์บังสุกุล

- งานมงคล หากเชิญโกศอัฐิบรรพบุรุษมาร่วมบำเพ็ญกุศลด้วย จะใช้ด้ายสายสิญจน์อีกกลุ่มหนึ่ง หรือกลุ่มเดียวกันนั้น เด็ดให้ขาดจากพระพุทธรูปแล้วเชื่อมโยงโกศอัฐิให้พระสงฆ์บังสุกุล

- งานอวมงคล โยงจากศพ จากโกศอัฐิ จากรูปผู้ตาย หรือจากรายนามผู้ตายมาให้พระสงฆ์บังสุกุล

๗. **เทียนชนวน** อุปกรณ์ประกอบด้วย

- เชิงเทียนทองเหลืองขนาดกลาง ๑ อัน
- เทียนขี้ผึ้ง/เทียนไขไส้ใหญ่ ๆ ๑ เล่ม
- น้ำมันชนวน (เทียนขี้ผึ้ง /เทียนไข ผสมน้ำมันเบนซิน)

๘. **ภาชนะกรวดน้ำ** ใส่น้ำสะอาดเตรียมไว้ให้พร้อมก่อนถึงเวลาใช้

๙. **การนิมนต์พระสงฆ์**

งานมงคล

- พิธีหลวง นิมนต์ ๑๐ รูป ส่วนพิธีทางราชการ นิยมนิมนต์ ๑๐ รูปตามพิธีหลวง

- พิธีราษฎร์ทุกประเภท รวมทั้งงานมงคลสมรส นิมนต์ ๙ รูป

งานอวมงคล เกี่ยวกับพิธีศพทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ นิมนต์พระสงฆ์เหมือนกัน คือ

- สวดพระอภิธรรม ๔ รูป
- สวดหน้าไฟ ๔ รูป
- สวดพระพุทธมนต์ ๕ ๗ ๙ ๑๐ รูป ตามศรัทธา (พิธีหลวง นิมนต์ ๑๐ รูป)
- สวดแจง ๒๐ ๒๕ ๕๐ ๑๐๐ ๕๐๐ รูป หรือทั้งวัด
- สวดมาติกาบังสุกุล นิยมนิมนต์เท่าอายุผู้ตาย หรือตามศรัทธา

ข. ขั้นปฏิบัติการ

๑. การใช้เทียนชนวน

- **การถือเทียนชนวน** พิธีกรถือด้วยมือขวา โดยหงายฝ่ามือ ใช้นิ้วมือสี่นิ้ว (เว้นนิ้วหัวแม่มือ) รองรับฐานเชิงเทียน แล้วใช้หัวแม่มือกดฐานเชิงเทียนเข้าไว้ ไม่นิยมจับกึ่งกลางเชิงเทียน เพราะจะทำให้ประธานในพิธีรับไม่สะดวก

- **การส่งเทียนชนวน** พิธีกรจุดเทียนชนวนถือด้วยมือขวาเดินเข้าไปหาประธานในพิธี ยืนตรงโค้งคำนับ เดินตามประธานในพิธีไปยังที่บูชา โดยเดินเยื้องทางด้านขวามือประธานในพิธี ถ้าประธานในพิธีหยุดยืนหน้าที่บูชา พิธีกรน้อมตัวลงเล็กน้อยส่งเทียนชนวน ถ้าประธานในพิธีนั่งคุกเข่า พิธีกรก็นั่งคุกเข่าตามแล้วส่งเทียนชนวนด้วยมือขวา มือซ้ายห้อยอยู่ข้างตัว

- **การรับเทียนชนวน** เมื่อประธานในพิธีจุดธูปเทียนเสร็จแล้ว พิธีกรรับเทียนชนวน โดยยื่นมือขวาแบมือเข้าไปรองรับ ถอยหลังห่างออกไปเล็กน้อยโค้งคำนับแล้วกลับหลังหันเดินออกมา

๒. การปฏิบัติของประธานในพิธีที่โต๊ะหมู่บูชา

เมื่อเริ่มพิธีการ

- พร้อมที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา รับเทียนชนวนจากพิธีกรด้วยมือขวา
- จุดเทียนเล่มซ้ายมือของประธานในพิธีก่อน แล้วจุดเทียนเล่มขวามือ
- จุดธูปดอกซ้ายมือของประธานในพิธีก่อน แล้วจุดธูปดอกที่ ๒ และ ๓ ตามลำดับ
- ส่งเทียนชนวนคืนให้พิธีกร
- กราบบนที่กราบพระ ๓ ครั้ง ลำดับการปฏิบัติ คือ
- คุกเข่า
- ตั้งลำตัวตรง (๑. ประนมมือ ๒. น้อมศีรษะลง ๓. แนบฝ่ามือทั้งสองบนที่กราบ ๔. จรดหน้าผากลงระหว่างมือ (ให้หน้าผากสัมผัสที่กราบ) ๕. ยกศีรษะขึ้นพร้อมยกมือประนมขึ้นตาม ๖. ตั้งลำตัวตรง) รวม ๖ จังหวะ นับเป็น ๑ ครั้ง

หมายเหตุ การก้มศีรษะลง แล้วแบะฝ่ามือใส่ที่กราบ ๓ ครั้ง ไม่ใช่วิธีที่ถูกต้อง ไม่พึงปฏิบัติเช่นนั้น

๓. พิธีกรอาราธนาศีล/พระปริตร

- เมื่อประธานในพิธี หรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว กลับนั่งที่เดิม พิธีกรเริ่มกล่าวคำอาราธนาต่อไป
- ถ้าอาสนะอยู่ระดับพื้น ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งกับพื้น พิธีกรพึงนั่งคุกเข่าประนมมือกราบ ๓ ครั้ง แล้วจึงกล่าวคำอาราธนา ถ้าอาสน์สงฆ์ยกขึ้นสูงจากพื้นแต่ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งอยู่กับพื้นพิธีกรก็นั่งคุกเข่าอาราธนาเช่นกัน

- ถ้าอาสน์สงฆ์ยกสูง ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งเก้าอี้ พิธีกรพึงยืนทางท้ายอาสน์สงฆ์ ข้างหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๑ หรือที่ ๒ จากท้ายแถว หรือที่อันเหมาะสม ทำความเคารพประธานในพิธี แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ประนมมือ กล่าวคำอาราธนาศีล โดยหยุดทอดเสียงเป็นจังหวะ ๆ ดังนี้

คำอาราธนาศีล

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ ติสะระเณนะ สะหะ/ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ/

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ ติสะระเณนะ สะหะ/ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ/

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ ติสะระเณนะ สะหะ/ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ/

- เมื่อรับศีลเสร็จแล้วพึงอาราธนาพระปริตรต่อไป จบแล้ว ถ้านั่งคุกเข่า ก็กราบ ๓ ครั้ง ถ้ายืนก็ยกมือไหว้ เสร็จแล้วทำความเคารพประธานในพิธีอีกครั้งหนึ่ง

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ/ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา/ สัพพะทุกขะวินาสายะ/ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง/

วิปัตติปะฏิพาหายะ/ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา/ สัพพะภะยะวินาสายะ/ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง/

วิปัตติปะฏิพาหายะ/ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา/ สัพพะโรคะวินาสายะ/ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง/

๔. การจุดเทียนน้ำมนต์

- ประธานในพิธี หรือเจ้าภาพต้องรอคอยจุดเทียนน้ำมนต์อีกครั้งหนึ่ง

- เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถึงบท **นโมการอัฏฐกะ คือ นะโม ๘ บท ประมาณบทที่ ๕ (เริ่ม นะโม โอมะกาตี ตัสสะ ฯลฯ)** พิธีกรจุดเทียนชนวนเข้าไปเชิญประธานในพิธี หรือเจ้าภาพไปจุดเทียนน้ำมนต์แล้วยกภาชนะน้ำมนต์ประเคนประธานสงฆ์ ยกมือไหว้แล้วกลับไปนั่งที่เดิม

๕. การบูชาข้าวพระพุทธ/ถวายภัตตาหารพระสงฆ์

เมื่อเจ้าหน้าที่เตรียมสำรับอาหารเพื่อบูชาพระพุทธและภัตตาหารถวายพระสงฆ์เรียบร้อยแล้ว

ประธานในพิธี

- พร้อมที่โต๊ะวางสำรับอาหาร (ไม่ต้องจุดธูป เพราะถือเป็นพิธีต่อเนื่องจากการจุดธูปเทียนตอนเริ่มพิธีการ)

- นั่งคุกเข่า ประนมมือกล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธโดยว่า “นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ” (๓ จบ) แล้วกล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธดังนี้

“อิมัง/ สูปะพะยัญชะนะ/ สัมปันนัง/ สาลีนัง/ โอทะนัง/ อุทะกัง วะรัง/ พุทธัสสะ/ ปูเชมิ” (เพียง ๑ จบ)

- กราบ ๓ ครั้ง หรือยกมือไหว้ ๑ ครั้ง ตามความเหมาะสมของสถานที่

๖. การลาข้าวพระพุทธ

เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าภาพหรือพิธีกรเข้าไปนั่งคุกเข่าประนมมือกล่าวคำลาข้าวพระพุทธ แล้วยกอาหารไปได้

หมายเหตุ การลาข้าวพระพุทธเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีคำลาข้าวพระพุทธดังนี้

"เสสัง มังคะลัง ยาจามิ"

(ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคลนี้)

๗. กล่าวคำถวายสังฆทาน

- การถวายภัตตาหาร (อาหารสด) งานทำบุญพิธีหลวง ไม่มีการกล่าวคำถวายสังฆทาน (พิธีทางราชการ นิยมปฏิบัติตามพิธีหลวง)
- การถวายภัตตาหาร (อาหารสด) งานทำบุญพิธีราษฎร์ มีทั้งกล่าวและไม่กล่าว (ตามความประสงค์เจ้าภาพ)
- การถวายอาหารแห้ง ทั้งพิธีหลวง และพิธีราษฎร์ นิยมกล่าวคำถวายสังฆทาน

๗.๑ คำถวายสังฆทานแบบมีภัตตาหารเป็นหลัก (ถวายก่อนเที่ยง)

นะโม ตัสสะ/ ภะคะวะโต/ อะระหะโต/ สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

อิมานิ มะยัง ภันเต/ ภัตตานิ/ สะปะริวารานิ/ ภิกขุสังฆัสสะ/ โอโณชะยามะ/สาธุ โน ภันเต/ ภิกขุสังโฆ/ อิมานิ/ ภัตตานิ/ สะปะริวารานิ/ ปะฏิคคัณหาตุ/ อัมหากัง/ ทีฆะรัตตัง/ หิตายะ/ สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ/ ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ขอน้อมถวาย/ ซึ่งภัตตาหาร/พร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้/ แด่พระภิกษุสงฆ์/ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ/ ซึ่งภัตตาหาร/ พร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้/ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ เพื่อประโยชน์/ เพื่อความสุข/ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ตลอดกาลนาน เทอญ

๗.๒ คำถวายสังฆทานแบบมีเฉพาะของใช้สอยหลายชนิด (ถวายได้ตลอดวัน)

นะโม ตัสสะ/ ภะคะวะโต/ อะระหะโต/ สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

อิมานิ มะยัง ภันเต/ กัปปิยะภัณฑานิ/ ภิกขุสังฆัสสะ/ โอโณชะยามะ/ สาธุ โน ภันเต/ ภิกขุสังโฆ/ อิมานิ/ กัปปิยะภัณฑานิ/ ปะฏิคคัณหาตุ/ อัมหากัง/ ทีฆะรัตตัง/ หิตายะ/ สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ/ ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ขอน้อมถวาย/ ซึ่งกัปปิยภัณฑ์เหล่านี้/ แด่พระภิกษุสงฆ์/ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ/ ซึ่งกัปปิยภัณฑ์เหล่านี้/ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ เพื่อประโยชน์/ เพื่อความสุข/ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ตลอดกาลนาน เทอญ

๗.๓ คำถวายสังฆทานอุทิศ (ถวายเจาะจง)

นะโม ตัสสะ/ ภะคะวะโต/ อะระหะโต/ สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

อิมานิ มะยัง ภันเต/ มะตะกะภัตตานิ/ สะปะริวารานิ/ ภิกขุสังฆัสสะ/ โอโณชะยามะ/ สาธุ โน ภันเต/ ภิกขุสังโฆ/ อิมานิ/ มะตะกะภัตตานิ/ สะปะริวารานิ/ ปะฏิคคัณหาตุ/ อัมหากัญเจวะ/ มาตาปิตุอาทีนัญจะ/ ญาตะกานัง/ กาละกะตานัง/ ทีฆะรัตตัง/ หิตายะ/ สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ/ ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ขอน้อมถวาย/ ซึ่งมะตะกะภัตตาหาร/ พร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้/ แด่พระภิกษุสงฆ์/ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ/ ซึ่งมะตะกะภัตตาหาร/ พร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้/ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ เพื่อประโยชน์/ เพื่อความสุข/ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย/ แก่ญาติทั้งหลาย/ มีมารดาบิดา เป็นต้น/ ที่ล่วงลับไปแล้วด้วย/ ตลอดกาลนานเทอญ.

๘. การจัดเครื่องไทยธรรมถวายพระ

- เครื่องไทยธรรม คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่สมควรถวายพระสงฆ์ ได้แก่ ปัจจัย ๔ และสิ่งของที่นับเนื่องในปัจจัย ๔

- สิ่งของที่ประเคนพระได้ในเวลาช่วงเช้าถึงเที่ยง ได้แก่ อาหารคาวหวานทุกชนิด ทั้งอาหารสด อาหารแห้ง และอาหารเครื่องกระป๋องทุกประเภท (หากนำสิ่งของเหล่านี้ไปถวายในเวลาหลังเที่ยงแล้วไม่ต้องประเคน เพียงแต่แจ้งให้พระรับทราบ แล้วมอบให้ศิษย์เก็บรักษาไว้จัดทำถวายในวันต่อไป)

- สิ่งของที่ประเคนพระได้ตลอดเวลา ได้แก่ ประเภทเครื่องดื่ม เครื่องยารักษาโรค และประเภทเภสัช เช่น น้ำตาล น้ำผึ้ง น้ำอ้อย หมากพลู ฯลฯ หรือสิ่งของไม่ใช่สำหรับขบฉัน

- สิ่งของที่ไม่สมควรประเคนพระ ได้แก่ เงิน และวัตถุสำหรับใช้แทนเงิน เช่น ธนบัตร (ในการถวาย ควรใช้ใบปวารณาแทนตัวเงิน ส่วนตัวเงินมอบไว้แก่ไวยาวัจกรของพระนั้น)

๙. การประเคนของพระ

- ถ้าเป็นชาย ยกส่งให้ถึงมือพระ ถ้าเป็นหญิง วางลงบนผ้าที่พระทอดรับประเคน

- ถ้าพระสงฆ์นั่งกับพื้น พึงนั่งคุกเข่าประเคน ถ้าพระสงฆ์นั่งเก้าอี้ พึงยืนหรือนั่งคุกเข่าประเคน

- ภัตตาหารทุกชนิดที่ประเคนแล้ว ห้ามคฤหัสถ์จับต้องอีก ถ้าเผลอไปจับต้องเข้าต้องประเคนใหม่

ลักษณะการประเคนที่ถูกต้อง ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. สิ่งของที่จะประเคนไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป ขนาดคนปานกลางคนเดียวยกได้และต้องยกสิ่งนั้นพ้นจากพื้นที่สิ่งของนั้นตั้งอยู่

๒. ผู้ประเคนอยู่ห่างจากพระ ประมาณ ๑ ศอก เป็นอย่างมาก (ไม่เกิน ๒ ศอก)

๓. ผู้ประเคนน้อมสิ่งของเข้าไปด้วยกิริยาอาการแสดงความเคารพอ่อนน้อม

๔. กิริยาอาการที่น้อมสิ่งของเข้าไป จะส่งด้วยมือก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ทัพพีตักถวาย ฯลฯ ก็ได้

๕. พระผู้รับประเคนนั้น จะรับด้วยมือก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่นจะใช้ผ้าทอดรับ ใช้บาตรรับ หรือ ใช้ภาชนะรับ ฯลฯ ก็ได้

๑๐. การกรวดน้ำ

- งานทำบุญทุกชนิด ต้องมีการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปด้วย
- ใช้น้ำที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีสีหรือสิ่งอื่นใดเจือปน
- ใช้ภาชนะ (เต้า) กรวดน้ำโดยเฉพาะ ถ้าไม่มี ก็ใช้แก้วน้ำหรือขันน้ำแทนโดยจัดเตรียมไว้ก่อนถึงเวลาใช้
- เมื่อพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนาว่า ยถา... ก็เริ่มกรวดน้ำโดยจับภาชนะกรวดน้ำด้วยมือทั้งสอง รินน้ำให้ไหลลงเป็นสาย ไม่ให้ขาดตอนเป็นระยะ โดยไม่ต้องใช้นิ้วมือรองรับสายน้ำ
- เมื่อพระสงฆ์ขึ้นอนุโมทนาว่า สัพพีติโย... พึงเทน้ำให้หมดภาชนะกรวดน้ำแล้วประนมมือรับพรต่อไป
- พิธีกร เข้าไปนำภาชนะกรวดน้ำพร้อมทั้งน้ำที่กรวดแล้วออกมาทันที เทลงพื้นดินที่สะอาด ในที่กลางแจ้ง หรือที่โคนต้นไม้ใหญ่ ภายนอกตัวอาคารบ้านเรือน ห้ามเทลงในกระโถน หรือในที่สกปรก เป็นอันขาด

คำกรวดน้ำ

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ/ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

อิทัง เม มาตาปิตูนัง โหตุ/ สุขิตา โหนตุ มาตาปิตะโร.

อิทัง เม เทวะตานัง โหตุ/ สุขิตา โหนตุ เทวะตาโย.

อิทัง เม สัพเพสัง สัตตานัง โหตุ/ สุขิตา โหนตุ สัพเพ สัตตา.

ขอส่วนบุญของข้าพเจ้านี้ จงสำเร็จแก่ญาติ มารดาบิดา เทวดา และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ขอให้ญาติ มารดาบิดา เทวดา และสรรพสัตว์ทั้งหลายจงเป็นสุขเถิด

พิธีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาสำหรับตั้งพระพุทธรูปพร้อมทั้งเครื่องสักการบูชา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญซึ่งขาดมิได้ ทั้งในพระราชพิธี รัฐพิธีหรือพิธีทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล เพราะการทำบุญของชาวพุทธในครั้งพุทธกาลนิยมนิมนต์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ตามจำนวนที่ต้องการ ดังนั้นการทำบุญที่มีพิธีสงฆ์ในปัจจุบันจึงนิยมอัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ในพิธีนั้น เพื่อให้พระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ครบบริบูรณ์ แม้ในการทำพิธีอื่นที่ไม่มีพระสงฆ์ เช่น การประชุมสัมมนา การประดับยศ การมอบประกาศนียบัตร ก็นิยมจัดโต๊ะหมู่บูชาแสดงความเคารพพระรัตนตรัย เพื่อทำใจให้สงบอันเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำการต่าง ๆ ให้เป็นสิริมงคลต่อไป

การจัดโต๊ะหมู่บูชาถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ทั้งยังเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญและเป็นมรดกของชาติส่วนหนึ่ง นิยมกระทำ ๒ กรณี คือ

๑. จัดในพิธีทั่วไป เช่น การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนราชการ เป็นต้น

๒. จัดเพื่อเป็นเครื่องถวายสักการะเคารพพระมหากษัตริย์

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทั่วไป

ในพิธีทั่วไปนิยมจัดโต๊ะหมู่บูชา จะเป็นหมู่ ๕ หมู่ ๗ หมู่ ๙ อยู่ในดุลยพินิจของเจ้าของงานและความสะดวก ทั้งนี้ การจัดให้เหมาะสมแก่สถานที่นับว่าเป็นการจัดที่ดีที่สุด

หลักในการจัดโต๊ะหมู่บูชา

โต๊ะหมู่บูชาที่จัดในพิธีต่าง ๆ มีหลักอยู่ว่า ให้ตั้งไว้ต้นแถวด้านขวามือของพระสงฆ์ที่เป็นประธานและให้พระพุทธรูปอยู่บนโต๊ะกลางสูงสุดหันพระพักตร์ออกทางเดียวกับพระสงฆ์ ถือเสมือนว่าพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ ตามความนิยมมักจะให้หันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือด้วยถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นโลกอุดรหรือหันไปทางทิศตะวันออกเพราะในคราวตรัสรู้นั้นพระพุทธองค์ทรงผินพระพักตร์ทางทิศตะวันออก แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย จะหันพระพักตร์ทางทิศใด ๆ ก็ไม่เกิดโทษและไม่มีข้อห้าม และจะเป็นพระพุทธรูปปางใดก็ได้ยกเว้นปางไสยาสน์ซึ่งไม่เป็นที่นิยม

การจัดเครื่องบูชาบนโต๊ะหมู่บูชา ถือว่ามีความสำคัญที่ผู้จัดมักทำด้วยความประณีตบรรจง เพื่อแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย และเป็นการแสดงศิลปะ ในการจัดด้วยเครื่องบูชาทุกชนิดจะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูป เครื่องประกอบที่ใช้ในการจัดโต๊ะหมู่บูชาได้แก่ เชิงเทียน ๑ คู่ เชิงเทียนชนวน ๑ อัน กระถางธูป ๑ ชุด พานประดับพุ่มดอกไม้หรือแจกันดอกไม้จำนวนมากหรือน้อยตามลักษณะชุดโต๊ะหมู่บูชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนราชการ องค์การ บริษัท แบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในพิธีที่ไม่มีการบำเพ็ญกุศลทางศาสนา เช่น การประชุม อบรม สัมมนา หรือพิธีที่ไม่ใช่พิธีเกี่ยวกับนานาชาติ นิยมจัดตั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจัดโต๊ะหมู่ ๕ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้บนโต๊ะกลางสูงสุด ประดับพุ่มดอกไม้หรือ แจกันดอกไม้ เชิงเทียนปักเทียน ๑ คู่ กระถางธูปสำหรับประธานในพิธีจุดบูชา

พระรัตนตรัย ด้านข้างของโต๊ะหมู่บูชาซ้ายมือของผู้ร่วมพิธีตั้งธงชาติ ขวามือประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒. ในพิธีที่มีการบำเพ็ญกุศลและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ จัดโต๊ะหมู่บูชาและปฏิบัติตามข้อ ๑ และเพิ่มหม้อน้ำมนต์ เทียนน้ำมนต์ เพื่อให้ประธานสงฆ์ทำน้ำมนต์ประพรมผู้ร่วมงานและอาคารสถานที่เพื่อเป็นสิริมงคลเมื่อเสร็จพิธีก่อนพระสงฆ์กลับ

สัญลักษณ์ในแผนผังมีดังนี้

หมายถึง พระพุทธรูป

หมายถึง พระฉายาลักษณ์

หมายถึง พระบรมรูป

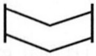 หมายถึง เครื่องทองน้อย

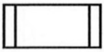 หมายถึง ธูปเทียนแพ

หมายถึง พานพุ่ม/พานดอกไม้

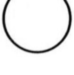 หมายถึง แจกัน

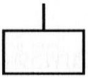 หมายถึง เชิงเทียน

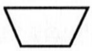 หมายถึง กระถางธูป

ตัวอย่างการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา

(ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป)

- การจัดโต๊ะหมู่บูชาที่นิยมโดยทั่วไป เพราะมีเครื่องบูชาน้อยและสะดวก ในการจัดทำ

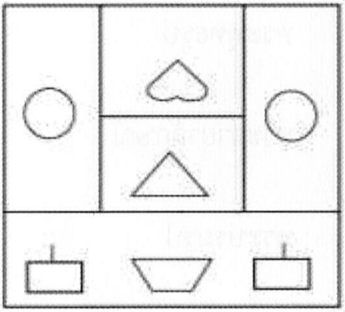

แบบหมู่ ๕

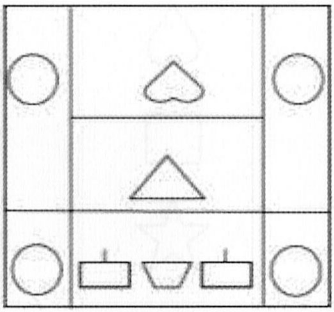

แบบหมู่ ๗

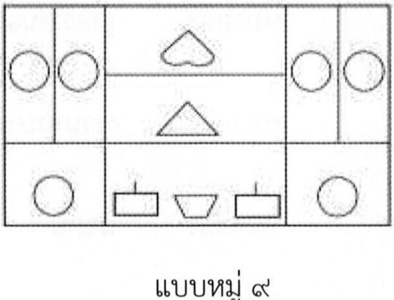

แบบหมู่ ๙

การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อเป็นเครื่องถวายสักการะเคารพพระมหากษัตริย์

งานพิธีที่จัดขึ้นเพื่อถวายสักการะ ถวายพระพรชัยมงคล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นิยมจัดโต๊ะหมู่ชาด้วยเช่นกัน แต่ตามหลักการบูชาปูชนียบุคคลผู้ยังมีชีวิตอยู่นั้น จะไม่มีการจุดธูปเทียนบูชา ดังนั้น ในการจัดโต๊ะหมู่บูชาจึงใช้ธูปเทียนแพแทนกระถางธูปและเชิงเทียน

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีต่าง ๆ เพื่อถวายสักการะเคารพพระมหากษัตริย์มีดังนี้

๑. ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินผ่าน เช่น เสด็จพระราชดำเนินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน เสด็จพระราชดำเนินกลับจากต่างประเทศ เป็นต้น กรณีเช่นนี้นิยมจัดโต๊ะหมู่บูชาไว้หน้าอาคารหรือริมถนนหน้าสถานที่ของตน บนโต๊ะสูงสุด วางธูปเทียนแพโดยธูปอยู่ข้างบน มีกระทงดอกไม้สดพร้อมกรวยปิด (ใกล้เวลาเสด็จให้เปิดกรวย) จัดพุ่มดอกไม้สด หรือพุ่มประดิษฐ์สีทอง และแจกันดอกไม้เป็นคู่

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่บูชารับเสด็จ

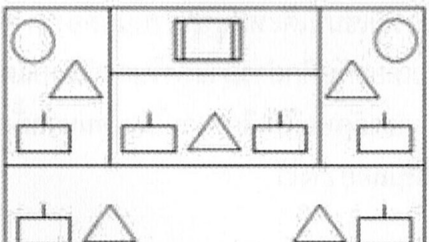

แบบหมู่ ๕

๒. ในกรณีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จพระราชดำเนินผ่านเช่น ในงานพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ซึ่งได้พระราชทานให้ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ สมาคม มูลนิธิ บริษัทห้างร้าน หรือเอกชน นำไปถวายพระอารามหลวง หรือในงานพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาที่หน่วยราชการจัดในต่างจังหวัด เป็นต้น กรณีเช่นนี้นิยมจัดเป็นโต๊ะหมู่บูชาเช่นเดียวกับข้อ ๑ แต่ต้องจัดตั้งพระฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์หรืออักษรพระปรมาภิไธย ภปร ประกอบด้วย

๒.๑ วิธีจัดตั้งพระฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ หรืออักษรพระปรมาภิไธย ภปร นั้น หากสิ่งดังกล่าวมีฐานสำหรับตั้ง และฐานนั้นไม่ใหญ่ไม่กว้างกว่าโต๊ะหมู่ตัวบนก็ให้ตั้งไว้บนโต๊ะตัวบน แล้วตั้งพานธูปเทียนแพพร้อมกระทงดอกไม้สดไว้บนโต๊ะตัวรองแถวกลาง หรือจะตั้งไว้บนโต๊ะตัวต่ำสุดแถวกลางก็ได้ ส่วนโต๊ะตัวอื่น ๆ ก็ตั้งพานพุ่มดอกไม้หรือแจกันดอกไม้ให้ครบทุกตัว แต่ถ้าพระฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ หรืออักษรพระปรมาภิไธย ภปร นั้น ใหญ่และกว้างกว่าโต๊ะหมู่บูชาตัวบน จะใช้ขาหยั่งตั้งสิ่งดังกล่าวไว้ด้านหลังโต๊ะหมู่บูชาก็ได้ แต่ขาหยั่งนั้นจะต้องสูงกว่าโต๊ะหมู่บูชากะให้มองเห็นภาพได้เด่นชัด หากจัดในกรณีเช่นนี้โต๊ะหมู่บูชาตัวบนก็ต้องวางพานธูปเทียนแพ และกระทงดอกไม้สดเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในกรณีแรกแต่ธูปเทียนแพดังกล่าวจะต้องไม่บดบังพระฉายาลักษณ์ให้เสียความโดดเด่นหากตั้งแล้วสิ่งที่ตั้งนั้นบดบังพระฉายาลักษณ์ ก็ให้ปล่อยว่างไว้

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่บูชารับเสด็จ

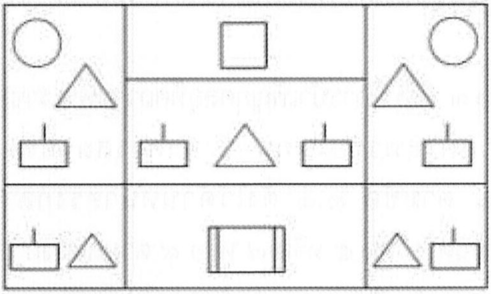

แบบหมู่ ๗

๒.๒ พิธีถวายพระพรชัยมงคล เช่น ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา จัดได้หลายแบบ

๒.๒.๑ การลงนามถวายพระพรโดยไม่มีการชุมนุมถวายราชสดุดี อาคารสถานที่ตกแต่งประดับธงชาติผ้า ตามประทีปโคมไฟตามความเหมาะสม หรือตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้เป็นแบบแผน เช่น ติดแผงอักษรพระปรมาภิไธย ภายในห้องประชุม หรือบริเวณพิธีปูพรม ตั้งโต๊ะหมู่บูชาหมู่ ๕ หรือ ๗ หรือ ๙ แล้วแต่สะดวก ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์บนโต๊ะสูงสุด หน้าพระฉายาลักษณ์ วางพานธูปเทียนแพ โดยธูปอยู่ข้างบน มีกระทง ดอกไม้พร้อมกรวยปิด จัดพุ่มดอกไม้สดหรือพุ่มประดิษฐ์สีทองและแจกัน ดอกไม้เป็นคู่ ๆ บนโต๊ะให้งดงามพอสมควร โต๊ะหมู่บูชานี้จัดวาง ณ ที่ที่เหมาะสมสะดวกแก่การถวายสักการะ จัดโต๊ะวางสมุดลงนามถวายพระพร พร้อมปากกาและเก้าอี้สำหรับนั่งลงนาม

๒.๒.๒ พิธีชุมนุมถวายราชสดุดีและลงนามถวายพระพรชัยมงคล โดยมีประธานนำประกอบพิธี จัดอาคารสถานที่และจัดโต๊ะหมู่บูชา โต๊ะลงนาม

ตามแบบในข้อ ๒.๒.๑ ควรตั้งโต๊ะหมู่บูชาบนเวที ถ้าจัดในเต็นท์ ควรตั้งโต๊ะหมู่บูชาบนยกพื้น จัดให้ผู้ชุมนุมนั่งเก้าอี้หรือยืนเป็นระเบียบตามตำแหน่งหรือตามความเหมาะสม

๒.๒.๓ พิธีที่มีการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระราชกุศล ถวายราชสดุดี และลงนามถวายพระพรชัยมงคล จัดอาคารสถานที่และโต๊ะหมู่บูชาพระฉายาลักษณ์ ตามข้อ ๒.๑ ตั้งไว้ด้านหน้าตรงกลางแถวผู้ร่วมงาน โต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย หมู่ ๕ หรือ ๗ หรือ ๙ ตามสะดวก โดยตั้งพระพุทธรูปไว้บนโต๊ะกลางสูงสุด ประดับพุ่มและแจกันดอกไม้เป็นคู่ วางเชิงเทียนปักเทียน ๑ คู่ กลางเชิงเทียนตั้งกระถางธูป มีที่กราบพระรัตนตรัย โต๊ะหมู่บูชานี้ตั้งไว้ต้นอาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์ ๙ หรือ ๑๐ รูป จัดไว้ด้านข้าง

๒.๓ ในพิธีอื่น ๆ ที่เป็นพิธีเฉลิมพระเกียรติ เช่น พิธีปลูกป่า พิธีจัดงานจัดนิทรรศการ พิธีเปิดอาคารเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น ควรจัดโต๊ะหมู่บูชาพระฉายาลักษณ์ตามแบบในข้อ ๒.๑ คือประดิษฐานพระฉายาลักษณ์บนโต๊ะกลางสูงสุด จัดพุ่มทองพุ่มเงิน พุ่มดอกไม้ แจกันดอกไม้ ตั้งพานธูปเทียนแพ และกระทงกรวยดอกไม้สดไว้ตรงกลางหน้าพระฉายาลักษณ์ ในตำแหน่งที่ประธานในพิธีเอื้อมเปิดกรวยถึง ตั้งโต๊ะหมู่บูชานี้ไว้บนเวทีหรือบนยกพื้น

๓. การจัดโต๊ะหมู่บูชาสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เช่น การจัดโต๊ะหมู่บูชาในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี หรืองานพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายอดีตพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งพระองค์ใด เป็นต้น นิยมจัดตั้งเป็นโต๊ะหมู่บูชาเช่นเดียวกับการจัดโต๊ะหมู่บูชาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่มีข้อแตกต่างกัน ๒ ประการ คือ

๓.๑ บนโต๊ะหมู่ตัวบน คือตัวสูงสุด ต้องตั้งพระฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ หรือพระบรมรูปไว้ให้สง่างาม เพื่อจะได้รู้ว่าจัดโต๊ะ หมู่บูชาเพื่อบูชารัชกาลใดในอดีต

๓.๒ บนโต๊ะหมู่ตัวล่างสุด จัดตั้งเชิงเทียน ๒ อัน ไม่ต้องใช้กระถางธูป เชิงเทียนต้นหนึ่งปักธูปไม้ระกำ ๑ ดอก อีกต้นหนึ่งปักเทียน ๑ เล่ม หรือหากจะไม่ใช้เชิงเทียนปักธูปและปักเทียนดังกล่าวจะใช้ตั้งเครื่องทองน้อยแทนก็ได้ บนพานเครื่องทองน้อยจะมีพานพุ่มดอกไม้เล็ก ๆ ๓ พุ่ม และมีเชิงเทียนเล็ก ๆ ๒ อัน อันหนึ่งปักธูปไม้ระกำ ๑ ดอก อีกอันหนึ่งปักเทียน ๑ เล่ม ทั้งนี้สุดแต่จะมีเครื่องใช้อย่างใด

วิธีตั้งเครื่องทองน้อย ให้ตั้งหันด้านพุ่มดอกไม้เข้าด้านใน และหันด้านธูปเทียนออกด้านนอกโดยมีหลักในการตั้งอยู่ว่า จะบูชาใครก็ให้ตั้งหันด้านพุ่มดอกไม้เข้าหาผู้ที่เราจะบูชา สำหรับธูปเทียนที่ตั้งบูชาก็ดีหรือเครื่องทองน้อยที่ตั้งบูชาก็ดี ไม่ต้องจุดบูชา เว้นแต่จะได้ประกอบพิธีพิเศษโดยเฉพาะ เช่น จะกระทำพิธีสดับปกรณ์ (บังสุกุล) หรือจะกระทำพิธีบวงสรวงพระวิญญาณ จึงจะจุดเพื่อการนั้น

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่บูชาสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า

แบบพานพุ่มดอกไม้

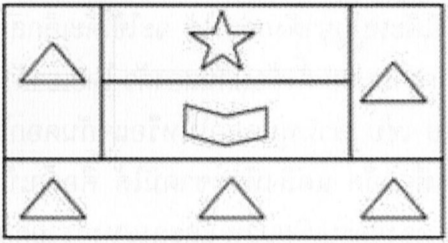

แบบหมู่ ๕

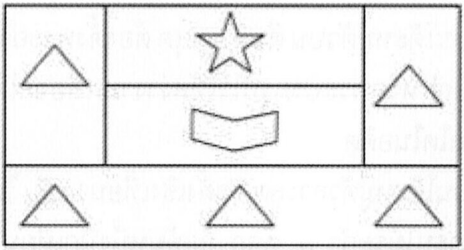

แบบหมู่ ๗

(อาจใช้แจกันแทนพานพุ่มได้)

แบบใช้เครื่องทองน้อย (ใช้โต๊ะ ๒ ตัว ซึ่งมีขนาดเล็กกว่ากันพอสมควร สำหรับวางซ้อนกันพร้อมปูผ้าขาว)

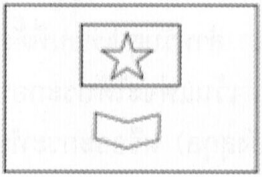

การจัดโต๊ะหมู่บูชาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและการจัดโต๊ะหมู่บูชาสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ได้กล่าวเฉพาะวิธีจัดตั้งด้วยโต๊ะหมู่ ๕ หมู่ ๗ หรือหมู่ ๙ เท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้พอจะหาได้ในที่ทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติหากไม่สามารถจะหาโต๊ะหมู่บูชาดังกล่าวได้ จะใช้โต๊ะเล็กสองตัว ตัวหนึ่งใหญ่กว่าหน่อย อีกตัวเล็กกว่าหน่อย ตั้งซ้อนกันสองตัว โดยเอาตัวเล็กตั้งไว้บนก็ใช้ได้ สำหรับเครื่องประดับ เช่น พานพุ่มดอกไม้หรือแจกันดอกไม้ ก็ลดจำนวนลงให้พอเหมาะกับโต๊ะที่จะจัด แต่สิ่งที่จะขาดมิได้ คือถ้าเป็นการจัดโต๊ะบูชาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต้องจัดธูปเทียนแพ และกระทงกรวยดอกไม้สด

ถ้าเป็นการจัดโต๊ะบูชาสมเด็จพระบุรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ต้องจัดเชิงเทียนปักธูปไม้ระกำและปักเทียนหรือเครื่องทองน้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีหนังสือ ที่ นร ๐๒๐๒/ว ๙๐ ลง ๘ มิ.ย.๓๑ แจ้งมายัง กห. เรื่องการจัดโต๊ะหมู่บูชาในงานพิธีต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้กรมการศาสนาและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติตรวจสอบและนำเสนอคณะรัฐมนตรีทราบ เมื่อ ๗ มิ.ย.๓๑แล้ว และ กห.ได้สั่งการเมื่อ ๑๓ มิ.ย.๓๑ ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ทราบและถือปฏิบัติตามแนวทาง ดังนี้

๑. การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการบำเพ็ญกุศลทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับพิธีสงฆ์

๑.๑ จะต้องตั้งพระพุทธรูปไว้ที่โต๊ะหมู่ตัวสูงตรงกลางเป็นหลักสำคัญ ถ้ามีนิมนต์พระสงฆ์ต้องตั้งไว้ต้นอาสน์สงฆ์ที่พระสงฆ์ท่านนั่งเป็นองค์ประธาน

๑.๒ ถ้าเป็นงานของทางราชการซึ่งมีระเบียบวางไว้ ต้องตั้งธงชาติไทยไว้ที่ข้างโต๊ะหมู่ด้านขวา คือด้านที่หันหน้าออกของพระพุทธรูป หรือด้านซ้ายมือของผู้ที่จะเคารพพระพุทธรูป และเชิญพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งประดิษฐานไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่คู่กับธงชาติไทย

๑.๓ การบำเพ็ญกุศลของทางราชการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน หรือโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์มาในงาน ไม่ต้องตั้งธงชาติและพระฉายาลักษณ์ที่โต๊ะหมู่

๒. การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อเป็นเครื่องถวายสักการะเคารพพระมหากษัตริย์

๒.๑ ไม่ต้องประดิษฐานพระพุทธรูป แต่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์หรือทำเป็นพุ่มดอกไม้มีอักษรพระปรมาภิไธย ภปร หากไม่สามารถจัดได้เพียงมีดอกไม้อย่างเดียวก็ได้ โดยประดิษฐานที่โต๊ะหมู่ตัวสูงตรงกลาง ถัดออกมาเป็นโต๊ะหมู่ตัวต่ำลงมา ตั้งพานธูปเทียนแพและดอกไม้กระทงเจิมมีฝากรวยครอบวางไว้บนธูปเทียนแพ โดยธูปอยู่ข้างบนเทียน

๒.๒ การจัดโดยประดิษฐานพระฉายาลักษณ์นี้ไม่ต้องมีธงชาติ

๒.๓ ไม่มีการจุดธูป เทียน ธูปและเทียนที่จัดตั้งไว้เป็นเครื่องประดับของชุดโต๊ะหมู่และมีแจกันปักดอกไม้ หรือพานพุ่มดอกไม้ตั้งประดับตามความเหมาะสม

๒.๔ การปฏิบัติเพื่อถวายสักการะให้ถวายคำนับแล้วเปิดกรวยที่ครอบปิดดอกไม้ออกแล้วถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง

พิธีการจุดธูปบูชาสิ่งที่เคารพ

เครื่องสักการะต่าง ๆ มี ธูป เทียน ดอกไม้ เป็นต้น เป็นเครื่องสักการะสำหรับไหว้บูชาสิ่งที่เคารพ เช่น พระรัตนตรัย เทวดา ผี บรรพบุรุษ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น โดยเฉพาะเครื่องสักการะ คือ ธูป มีข้อกำหนดแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของสิ่งที่เคารพ ซึ่งมีการจุดธูปไหว้บูชาด้วยจำนวนธูปไม่เท่ากัน คือ

- ธูป ๑ ดอก จุดไหว้ศพบุคคลทั่วไป (กราบครั้งเดียวไม่แบมือ)
- ธูป ๓ ดอก จุดบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ (ความหมายโดยตรงคือ บูชาคุณพระพุทธเจ้า ๓ ประการ ได้แก่ พระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณ) พระธรรมและพระสงฆ์นับเนื่องอยู่ในพระรัตนตรัย หากจะบูชาพระธรรมหรือพระสงฆ์ โดยเฉพาะก็ใช้ธูป ๓ ดอก เหมือนกันแม้ศพพระสงฆ์ก็จุดธูป ๓ ดอก (แล้วกราบ ๓ ครั้ง)
- ธูป ๕ ดอก จุดบูชาศาลพระภูมิ (ชัยมงคล) ศาลเจ้าที่ หรือเจ้าที่กลางแจ้ง ศาลเทพารักษ์ตามที่ต่าง ๆ เช่น ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ศาลเจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น รวมเรียกว่า อารักขเทวดา (ความหมาย - ธูป ๑ ดอก บูชาเฉพาะองค์เทวดา ธูป ๔ ดอก บูชาอิทธิฤทธิ์ของเทวดาที่แผ่ปกคลุมไปทั้ง ๔ ทิศ)

- ธูป ๗ ดอก บูชาแม่ย่านางเรือ เจ้าแม่น้ทีและท้าวสีทันดร โดยถือว่าแม่ย่านางเรือมีคุณลักษณะเป็นเทพยดาประจำเรือที่สามารถแล่นไปได้ทั่ว ๗ คาบสมุทร เจ้าแม่น้ทีและท้าวสีทันดรมีคุณลักษณะเป็นเทพยดาที่สถิตคุ้มครองรักษาบริเวณ ๗ คาบสมุทร (พื้นดินส่วนที่ยื่นออกไปในมหาสมุทรซึ่งมีน้ำล้อมอยู่เกือบรอบ ตรงพื้นดินส่วนที่ยื่นออกไปซึ่งเชื่อมกับแผ่นดินใหญ่นั้นมีขนาดต่าง ๆ กัน) คือ

๑. คาบสมุทรอินโดจีน (อยู่ในทวีปเอเซียเป็นที่ตั้งประเทศพม่า ไทย มาลายู กัมพูชา และเวียตนาม อยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิค)
๒. คาบสมุทรอาหรับ
๓. คาบสมุทรอินเดีย
๔. คาบสมุทรไอบีเรีย
๕. คาบสมุทรบอลข่าน
๖. คาบสมุทรยูคาตาน
๗. คาบสมุทรคาลิฟอร์เนียต่ำ

- ธูป ๙ ดอก จุดบูชาพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่เสด็จสวรรคต เช่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น และจุดบูชาพระราชโอรสพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณอันประเสริฐที่สิ้นพระชนม์แล้ว เช่น พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นต้น (ความหมาย - ธูป ๑ ดอก บูชาเฉพาะองค์ท่าน ธูป ๘ ดอก บูชาบุญฤทธิ์ของพระองค์ท่านที่แผ่ปกคลุมไปทั้ง ๘ ทิศ)

- ธูป ๑๖ ดอก จุดบูชาพระพรหมที่สถิตอยู่ในพรหมโลกทั้ง ๑๖ ชั้น
- ธูปหาง คือธูปเครื่องสังเวย เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องสังเวยสำหรับจุดปักที่เครื่องสังเวยจำนวนเท่าเครื่องสังเวย เพื่อเป็นสื่อเชื่อมถวายเครื่องสังเวยทุกชิ้นให้เทวดาได้รับทั่วถึง หากไม่ปักธูปหาง เทวดาก็จะไม่รับเครื่องสังเวย

พิธีการใช้พวงมาลา

พวงมาลา คือดอกไม้ที่ผูกเป็นวงสำหรับสักการะศพ และสิ่งที่เป็นอนุสรณ์ของปูชนียบุคคลผู้ล่วงลับ

วาระที่ใช้

- สักการะศพในโอกาสแรกที่เสียชีวิต (เฉพาะราชวงศ์) เช่น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพวงมาลา วางหน้าศพทหารผู้เสียชีวิตในการสู้รบ ฯลฯ
- สักการะวีรชนของชาติในวันสำคัญ เช่น กองทัพเรือ จัดพิธีวางพวงมาลาในพิธีสดุดีวีรชนกองทัพเรือ ๑๗ ม.ค. ของทุกปี ฯลฯ
- สักการะพระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์ พระราชานุสาวรีย์ พระรูป พระอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคต สิ้นพระชนม์ ถึงแก่ อนิจกรรม เช่น พิธีวางพวงมาลา ในวันปิยมหาราช ของทุกปี ฯลฯ
- สักการะพระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์ พระราชานุสาวรีย์ พระรูป พระอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ เนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น ผู้นำประเทศไปเยือนประเทศต่าง ๆ หรือผู้นำหน่วยไปเยี่ยมหน่วยต่าง ๆ ฯลฯ

พิธีการใช้พานพุ่ม

พานพุ่มทอง – เงิน

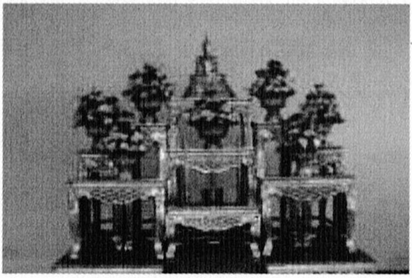

พานพุ่มดอกไม้

พานพุ่ม คือพานจัดใส่ดอกไม้ เป็นพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ สำหรับสักการะพระพุทธรูปและสิ่งที่เป็นอนุสรณ์ของปูชนียบุคคล มี ๒ ชนิด คือ

๑. พานพุ่มทอง พานพุ่มเงิน (ตาดสีทอง สีเงิน) จัดเป็นคู่

๒. พานพุ่มดอกไม้ (สด/แห้ง) จัดเป็นพุ่มเดียว หรือหลายพุ่ม

วาระที่ใช้

- สักการะพระพุทธรูป พระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์ พระราชานุสาวรีย์ พระรูป พระอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ ทั้งแบบตั้งประจำและชั่วคราว
- สักการะพระฉายาลักษณ์ พระฉายาลักษณ์ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันประสูติ
- สักการะพระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์ เนื่องในวันสำคัญของชาติ เช่น วันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ๒๘ ธันวาคม วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ ๖ เมษายน ฯลฯ

- สักการะพระบรมรูป พระบรมราชานุสาวรีย์ พระราชานุสาวรีย์ พระรูป พระอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น บุคคลหรือคณะบุคคลเยี่ยมหน่วย พิธีเปิดงานสมโภช นิทรรศการ มหกรรมต่าง ๆ ฯลฯ

หมายเหตุ - พานพุ่มทอง พานพุ่มเงิน ใช้เป็นคู่ตั้งขวา-ซ้าย (ทองตั้งขวา เงินตั้งซ้าย) ของสิ่งที่เคารพ

- พานพุ่มเดียว ตั้งตรงกลางของสิ่งที่เคารพ
- พานพุ่มหลายพุ่ม ตั้งประดับโต๊ะหมู่บูชาของสิ่งที่เคารพ

พิธีการใช้ธูปเทียนแพกรวยดอกไม้

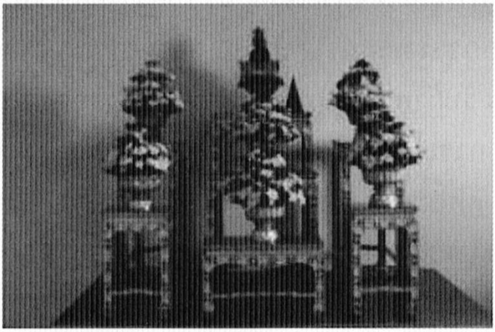

ธูปเทียนแพกรวยดอกไม้

ธูปเทียนแพกรวยดอกไม้ เป็นเครื่องสักการะชนิดหนึ่ง ใช้สำหรับสักการะพระสงฆ์ ราชวงศ์ และผู้ที่เคารพนับถือ

๑. ประกอบด้วย

- ธูปไม้ระกำเรียงซ้อนกันเป็น ๒ ชั้น ชั้นละ ๕ ดอก รวมเป็น ๑๐ ดอก วางนอนเรียงกันบนเทียน
- เทียนเรียงซ้อนกันเป็น ๒ ชั้น ชั้นละ ๕ เล่ม รวมเป็น ๑๐ เล่ม วางนอนเรียงกันใต้ธูปไม้ระกำ
- กรวยดอกไม้ ๑ ชุด วางบนธูปเทียนแพ (ขณะที่ใช้ต้องเปิดฝากรวยออก)
- พวงมาลัย ๑ พวง วางบนธูปเทียนแพ (กรณีที่ไม่ใช้กรวยดอกไม้)

๒. วาระที่ใช้

- พระสงฆ์ทำวัตรอุปัชฌาย์อาจารย์ในช่วงเข้าพรรษาใหม่ ๆ
- พระสงฆ์หรือฆราวาส สักการะพระเถระหรือผู้ที่เคารพนับถือ เนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น วันรับพระราชทานสมณศักดิ์ วันคล้ายวันเกิด ฯลฯ

- สักการะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และราชวงศ์ในคราวเข้าเฝ้าโอกาสต่าง ๆ

- สักการะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน

- สักการะพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสอันเป็นมงคล เช่น รับผ้าพระกฐินพระราชทาน รับสิ่งของพระราชทาน ฯลฯ

- สักการะพระฉายาลักษณ์ พระฉายาลักษณ์ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันประสูติ

- สักการะผู้ใหญ่เพื่อขอขมาในโอกาสลาอุปสมบท

หมายเหตุ ธูปเทียนแพกรวยดอกไม้ใช้สักการะเฉพาะผู้ที่มีชีวิตอยู่

พิธีการใช้เครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อย เป็นเครื่องบูชาชนิดหนึ่ง ใช้สำหรับบูชาธรรม บูชาศพ หรือ บูชาอัฐิ

๑. ประกอบด้วย

- พุ่มดอกไม้บนกรวย ๓ พุ่ม
- ธูปไม้ระกำบนเชิง ๑ ดอก ตั้งอยู่บนพานปากเรียบใบเดียว
- เทียนบนเชิง ๑ เล่ม

๒. วาระที่ใช้

- การทรงธรรมของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- บูชาพระธาตุ
- บูชาพระบรมศพ พระบรมอัฐิ พระบรมรูป และพระฉายาลักษณ์ (ในรัชกาลก่อน) พระศพ พระอัฐิ พระรูป และพระฉายาลักษณ์ (ผู้ถึงชีพิตักษัย)
- บูชาศพ
- ให้ศพบูชาธรรม
- นำขบวนแห่ศพเวียนเมรุ

หมายเหตุ

- ไม่ใช้บูชาพระพุทธรูป
- ใช้บูชาเฉพาะผู้ที่เสียชีวิตแล้ว (พระสงฆ์ ราชวงศ์ และผู้มีเกียรติ)
- ถ้าจุดบูชาศพ หันพุ่มกรวยดอกไม้เข้าหาศพ
- ถ้าจะให้ศพบูชาธรรมกรณีมีเทศน์หน้าศพ หันพุ่มกรวยดอกไม้ไปทางพระเทศน์
- ตั้งเชิงธูปไว้ขวา เชิงเทียนไว้ซ้าย ของสิ่งที่เคารพ
- เวลาจุด ต้องจุดธูปก่อน

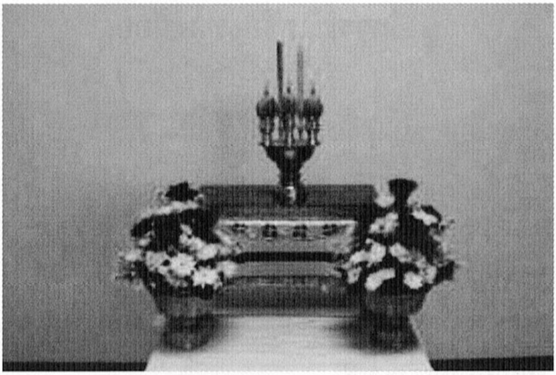

เครื่องทองน้อย บูชาศพ
(หันกรวยเข้าหาศพ)

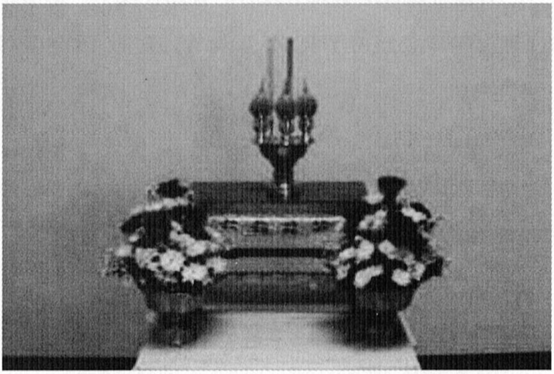

เครื่องทองน้อย ศพบูชาธรรม
(หันกรวยไปทางพระเทศน์)

พิธีการใช้ภูษาโยง และรองโยง

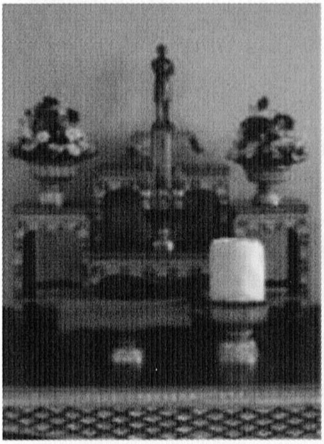

ภูษาโยง

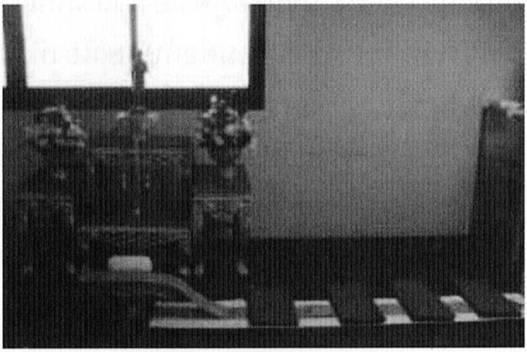

รองโยง

๑. ความหมาย ภูษาโยง คือแถบผ้าที่ใช้สำหรับสดับปกรณ์หรือบังสุกุลศพแทนการใช้สายสิญจน์ ลักษณะของภูษาโยง ทำด้วยผ้าตาดสีทองหรือสีเงินมีความกว้างหลายขนาด เช่น กว้าง ๓, ๔ หรือ ๕ นิ้ว ฯลฯ ส่วนความยาวสุดแต่ความต้องการใช้ เช่น ยาว ๑๐, ๑๒ หรือ ๑๕ เมตร เป็นต้น

๒. การใช้

- ถ้าเป็นศพเจ้านายตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าหรือเทียบเท่าขึ้นไป เมื่อจะใช้ภูษาโยงต้องมีแถบผ้าขาวซึ่งมีขนาดกว้างกว่าภูษาโยงเล็กน้อย เรียกว่า “รองโยง” ปูลาดเสียชั้นหนึ่งก่อนแล้วจึงทอดภูษาโยงไปตามรองโยงนั้น

- ถ้าเป็นศพที่มีศักดิ์ต่ำกว่าชั้นหม่อมเจ้าลงมาไม่ต้องใช้รองโยง ให้ทอดภูษาโยงไปตามพื้นอาสน์สงฆ์ เช่นเดียวกับการใช้สายสิญจน์

๓. การเชื่อมต่อภูษาโยง แยกได้เป็น ๒ พิธี คือพิธีราษฎร์กับพิธีหลวง

- พิธีราษฎร์ คือพิธีศพที่เอกชนจัดขึ้นตามวัดทั่วไปหรือที่บ้านของผู้ถึงแก่กรรมเอง นิยมต่อภูษาโยงไว้ล่วงหน้า คือนำสายสิญจน์หรือสายแถบซึ่งโยงไว้ที่หีบศพ มาเชื่อมต่อกับภูษาโยงที่จะใช้ทอดผ้าบังสุกุลให้เรียบร้อยก่อนเริ่มพิธี

- พิธีหลวง คือพิธีศพที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ซึ่งจัดพิธีขึ้น ณ สถานที่ใด ๆ ก็ตามจะมีภูษาโยง ๒ สาย คือ สายหนึ่งโยงมาจากหีบหรือโกศศพเบื้องบนลาดตรงลงมาเบื้องล่างด้านหน้าแล้วพักส่วนที่เหลือวางไว้บนพานตั้งอยู่ที่หน้าที่บูชาศพ สายนี้เรียกว่าสายหนึ่ง อีกสายหนึ่งพับวางไว้บนพานตั้งอยู่ที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาบนอาสน์สงฆ์ สายนี้เรียกกว่าสายสอง

เมื่อจะเริ่มพิธีสดับปกรณ์ ให้ทอดภูษาโยงสายสองไปบนอาสน์สงฆ์ แล้วไปเคารพศพด้วยการโค้งคำนับหรือน้อมไหว้ (ส่วนมากนิยมโค้งคำนับ) ต่อจากนั้นนำภูษาโยงสายหนึ่งมาต่อกับสายสองที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาเรียบร้อยแล้ว จึงเชิญเจ้าภาพทอดผ้า เมื่อพระสงฆ์สดับปกรณ์เสร็จให้รีบเก็บภูษาโยงทันที

วิธีเชื่อมต่อภูษาโยงก่อน/หลัง

- ถ้าผู้ทอดผ้าบังสุกุล มีฐานันดรศักดิ์สูงกว่าผู้ตายให้เชื่อมต่อภูษาโยงก่อนทอดผ้าบังสุกุล

- ถ้าผู้ทอดผ้าบังสุกุลมีฐานันดรศักดิ์ต่ำกว่าผู้ตายให้เชื่อมต่อภูษาโยงหลังทอดผ้าบังสุกุล

พิธีตั้งศาลพระภูมิ

ตามธรรมเนียมไทย ศาลพระภูมิย่อมมีอยู่แทบทุกบ้าน โดยบ้าน ๑ หลัง ก็มีศาลพระภูมิ ๑ ที่ บางแห่งที่เป็นหมู่บ้าน ซึ่งมีหลายสิบหลายร้อยหลังคาเรือน อาจจะไม่มีศาลพระภูมิทุกหลังคาเรือน เนื่องจากไม่มีสถานที่จะสร้างศาลพระภูมิที่เหมาะสม ก็ใช้ศาลพระภูมิประจำหมู่บ้านร่วมกัน ที่นิยมเรียก “ศาลเจ้าปู่” ได้

มีความเชื่อถือว่า การบูชาพระภูมิเป็นการดี เพื่อเป็นที่ช่วยป้องกันภัยพิบัตินานาประการ กำจัดภูตผีปีศาจที่จะมาเบียดเบียน พร้อมทั้งป้องกันสิ่งอัปมงคล ทั้งปวง ให้เกิดความสุขสงบร่มเย็น เจริญรุ่งเรืองแก่เจ้าของบ้านหรือหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ คนไทยจึงนับถือพระภูมิด้วยการสักการบูชาเป็นประจำ โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่แสดงถึงขาดความเคารพ เช่น เอาอะไรไปพิงหรือปาศาลพระภูมิ เอาของปฏิกูลไปเทไว้ ณ บริเวณศาลพระภูมิ เป็นต้น

ประวัติพระภูมิ

ตามตำนาน “นารายณ์สิบปาง” กล่าวไว้ว่า ในอดีตกาลโน้น พระเจ้าทศราชผู้ครองกรุงพาลี (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงสันนิษฐานว่า กรุงพาลี คือ กรุงพาราณสี เพราะเดิมกรุงพาราณสีมีนามว่า กรุงภาศี) ทรงมีพระมเหสีทรงนามว่า พระนางสันทาทุกข์ และทรงมีพระราชโอรส ๙ พระองค์ คือ พระชัยมงคลพระนครราช พระเทเพน พระชัยสพ พระคนธรรพ์ พระธรรมโหรา พระวัยทัต พระธรรมิกราช และพระทาษธารา

เมื่อพระราชโอรสเจริญวัยแล้ว พระเจ้ากรุงพาลี ทรงมอบให้พระราชโอรสไปครอบครองภูมิสถานต่าง ๆ คือ

๑. พระชัยมงคล ครอบครองดูแลเคหสถาน บ้านเรือน โรงร้านต่าง ๆ

๒. พระนครราช ครอบครองดูแลประตู ป้อมค่าย บันได หอรบ

๓. พระเทเพน ครอบครองดูแลคอกสัตว์ต่าง ๆ

๔. พระชัยสพ ครอบครองดูแลคลังเสบียง ยุ้ง ฉาง

๕. พระคนธรรพ์ ครอบครองดูแลโรงพิธีการแต่งงานและเรือนหอ

๖. พระธรรมโหรา ครอบครองดูแลภูเขา ป่า นา ท้องทุ่ง

๗. พระวัยทัต ครอบครองดูแลวัดวาอาราม ปูชนียสถาน

๘. พระธรรมิกราช ครอบครองดูแลพืชพันธุ์ธัญญาหาร อุทยาน สวนต่าง ๆ

๙. พระทาษธารา ครอบครองดูแลห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ ลำธาร

ครั้งนั้น พระเจ้ากรุงพาลีทรงประพฤติผิดขัตติยราชประเพณีไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม มีความโลภเห็นแก่ได้สิ่งต่าง ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เที่ยวคดโกงเบียดเบียนประชาชนให้ได้รับความเดือดร้อนกันไปทั่วทุกมุมเมือง ไม่เพียงเท่านั้น ยังสนับสนุนให้พระราชโอรสทั้ง ๙ พระองค์ กระทำการหยาบช้าเยี่ยงพระองค์ด้วย ต่อมาเรื่องดังกล่าวรู้ไปถึงพระนารายณ์ ด้วยความสงสารประชาชนและคิดที่จะลงโทษ หรือดัดสันดานพระเจ้ากรุงพาลีให้กลับประพฤติตนให้ดีเสียใหม่ พระนารายณ์จึงปลอมแปลงรูปเป็นพราหมณ์ผู้ทรงศีล เหาะตรงลงมายังกรุงพาลีแล้วเข้าเฝ้าพระเจ้าทศราชตามเจตนาที่ตั้งไว้

ส่วนพระเจ้าทศราชและพระนางสันทาทุกข์ เมื่อเห็นพราหมณ์เข้ามาเฝ้าก็มีความยินดี โดยมิได้รู้กลของพระนารายณ์ จึงทักทายปราศรัยด้วยไมตรีฝ่ายพราหมณ์ปลอมได้โอกาส จึงกราบทูลขอที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยบำเพ็ญตบะจากพระเจ้าทศราช ๓ ก้าว พระเจ้าทศราชมิได้คิดการณ์ไกลและมิได้ระแวงอะไร

จึงตอบตกลงอนุญาตให้กับพราหมณ์นั้น เมื่อได้โอกาสพราหมณ์จำแลงก็ขอให้พระเจ้าทศราชหลั่งน้ำอุทกธารา เพื่อให้เป็นสิทธิ์ขาดตามพระดำรัสพระเจ้าทศราชก็มิได้ขัดข้องแต่ประการใด

เมื่อหลั่งน้ำอุทกธาราให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว พระนารายณ์พราหมณ์จึงกลับกลายร่างเป็นพระนารายณ์เหมือนเดิม ใช้อภินิหารของพระองค์ทำการก้าวย่างลงไปบนผืนแผ่นดินของกรุงพาลีได้เพียง ๒ ก้าวเท่านั้นก็สุดสิ้นเขตพระธรณีของกรุงพาลี พระเจ้าทศราชเห็นดังนั้นก็ทรงตกตะลึงและทรงเสียพระทัยอย่างมากที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์เสียรู้หลงกลพระนารายณ์ ตัวสั่นงันงกก้มลงกราบไหว้ทูลขอว่า จงอย่าขับไล่พระองค์ไปจากที่นี่เลย ขอเพียงให้มีที่อยู่ที่อาศัยบ้างเท่าที่พระนารายณ์จะทรงเมตตา แต่ถึงจะอ้อนวอนอย่างไรก็ไร้ผล พระนารายณ์ไม่ฟังเสียง เพราะต้องการจะสอนให้รู้ถึงบาปบุญ คุณโทษ และจะได้สำนึกผิดที่ตนได้กระทำบาปหยาบช้าไว้มาก จึงขับไล่เนรเทศพระเจ้าทศราชพร้อมครอบครัวทั้งหมดให้ออกไปอยู่นอกเขตป่าหิมพานต์อย่างแสนทรมานเป็นที่สุด ไม่มีข้าวจะกิน ไม่มีผ้าจะนุ่งห่ม ไม่มียาจะรักษาโรค ไม่มีแม้แต่ที่จะซุกหัวนอน

เมื่อพระเจ้าทศราชพร้อมด้วยบริวารได้รับความลำบากยากแค้นแสนสาหัสเช่นนั้น จึงเกิดความสำนึกผิดและเสียใจในการกระทำของพวกตนอย่างมาก อีกทั้งประสบกับความทุกข์ยากที่ถูกเนรเทศออกจากกรุงพาลีไปอยู่นอกเขตป่าหิมพานต์ จึงพากันขึ้นไปเฝ้าองค์พระนารายณ์ โดยกราบทูลว่าตนได้สำนึกในความผิดแล้ว จึงขอประทานอภัยโทษ ขอที่ดินกลับคืนเพื่อให้มีที่อยู่อาศัยด้วยเถิด และต่อจากนี้ไปก็จะตั้งอยู่ในศีลในธรรมไม่ทำให้ใครได้รับความเดือดร้อนอีกแล้ว พร้อมทั้งจะช่วยเฝ้าและดูแลรักษาตามสถานที่ต่าง ๆ ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน

พระนารายณ์เมื่อเห็นสภาพเช่นนั้นมีความสงสาร จึงทรงอนุญาตให้กลับมาอยู่ในกรุงพาลีได้เหมือนอย่างเดิม แต่จะไม่ยกแผ่นดินให้ทั้งหมด **ให้ปักเสา**

ลงดินได้เพียงเสาเดียว แล้วก็ต้องคอยคุ้มครองดูแลความเรียบร้อย อาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย และสถานที่ต่าง ๆ ให้ประชาชนอยู่กันอย่างมีความร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป

ข้อกำหนดในการจัดตั้งศาลพระภูมิ

๑. ดิถีสำหรับตั้งศาลพระภูมิ

ดิถี คือวันค่ำขึ้นแรมนั่นเอง มี ๒ อย่าง คือดิถีนครอย่างหนึ่ง ดิถียี่อย่างหนึ่ง ดิถีนคร คือวันขึ้น ๒, ๔, ๖, ๙, ๑๑ ค่ำ (วันแรมก็เป็นค่ำอย่างข้างขึ้นเหมือนกัน) ท่านกำหนดให้เป็นวันทำการตั้งศาลพระภูมิได้ นอกจากที่กล่าวนี้เป็นดิถียี่ทั้งสิ้น เป็นวันที่ท่านห้ามทำการตั้งศาลพระภูมิ

๒. ฤกษ์ที่ทำการตั้งศาลพระภูมิ ฤกษ์ที่ดีนั้นท่านกำหนดไว้ ๔ ฤกษ์ คือ

- ภูมิปาโลฤกษ์ (ผู้รักษาแผ่นดิน เป็นฤกษ์ของพระภูมิโดยเฉพาะ)
- มหัทธโนฤกษ์ (คฤหบดี ผู้มั่งคั่ง)
- เทวีฤกษ์ (นางพระยา เสน่ห์นิยม)
- ราชาฤกษ์ (ผู้ยิ่งใหญ่ สูงส่ง)

๓. วันที่ห้ามตั้งศาลพระภูมิประจำเดือน

เดือน	ห้ามตั้งศาล	วัน
๑, ๕, ๙	”	วันพฤหัสบดี และวันเสาร์
๒, ๖, ๑๐	”	วันพุธ และวันศุกร์
๓, ๗, ๑๑	”	วันอังคาร
๔, ๘, ๑๒	”	วันจันทร์

วันที่ห้ามทำการตั้งศาลพระภูมิยังไม่เพียงพอ ควรจะต้องตรวจดูกาลโยคประจำปีของปีที่จะทำการตั้งศาลพระภูมินั้นอีกด้วย

๔. ลักษณะนิยมการตั้งศาลพระภูมิ

๔.๑ สถานที่ตั้งศาลพระภูมิ ห้ามมิให้เงาบ้านทับศาลพระภูมิหรือเงาศาลพระภูมิทับบ้าน

๔.๒ ทิศทางเจว็ด (รูปเทพารักษ์) ห้ามมิให้หันหน้าเจว็ดตรงต่อประตูเข้าบ้าน เพราะถ้าหันไปทางนั้น เวลาพระภูมินอนหันศีรษะออกไปทางประตู คือ เอาศีรษะทอดไปตามทิศที่เจว็ดหันหน้าไป เอาเท้าเข้ามาในศาล เมื่อเจ้าของบ้านหรือคนอื่น ๆ เดินเข้าออกทางประตูย่อมเหยียบศีรษะพระภูมิ

๔.๓ หน้าศาล ต้องหันไปตามทิศต่าง ๆ ดังนี้

- ตั้งศาลพระภูมิบ้านผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์ ราชสกุล ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศอุดร (เหนือ)
- ตั้งศาลพระภูมิบ้านคฤหบดี เศรษฐี พ่อค้าพาณิชย์ ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศทักษิณ (ใต้)
- ตั้งศาลพระภูมินา ทุ่ง ลาน ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศประจิม (ตะวันตก)
- ตั้งศาลพระภูมิวัด ปูชนียวัตถุ สาธารณสถาน ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศบูรพา (ตะวันออก)

อนึ่ง บางท่านนิยมกันในปัจจุบันว่า บ้านคนสามัญ หน้าศาลหันไปทางทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) และทิศอาคเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้) ทิศใดทิศหนึ่งเท่านั้น

๕. เครื่องประดับศาลพระภูมิ

๕.๑ เจว็ด (รูปเทพารักษ์) ๑ องค์

๕.๒ ฉัตรทอง ฉัตรเงิน ๑ คู่

๕.๓ แจกันประดับดอกไม้ ๑ คู่

๕.๔ กระถางธูป และเชิงเทียน ๑ ชุด

๕.๕ ม่านประดับหน้าศาล ๑ ผืน

๕.๖ ตุ๊กตาชาย ๑ คู่ ตุ๊กตาหญิง ๑ คู่

๕.๗ ช้าง ๑ คู่ ม้า ๑ คู่

๕.๘ ละครยก ๒ โรง

๕.๙ โต๊ะพร้อมปูผ้าขาวขนาดพอวางเครื่องประดับศาลได้หมด

๖. เครื่องสักการะและสังเวยศาลพระภูมิ

๖.๑ ขันน้ำมนต์ ใส่น้ำสะอาด ใบทอง ใบนาก ใบเงิน อย่างละ ๓ ใบ

๖.๒ กระแจะเจิม แป้งหอม น้ำอบไทย ๑ ชุด

๖.๓ เทียนน้ำมนต์ ใช้เทียนขี้ผึ้งหนัก ๔ บาท ไส้ ๑๒ เส้น

๖.๔ ธูปเทียนรายประจำทิศ (ธูป ๘ ดอก เทียน ๘ เล่ม) ใช้เทียนขี้ผึ้ง นัก ๑ บาท ไส้ ๑๒ เส้น

๖.๕ ธูปเทียนพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่/พราหมณ์และเจ้าของบ้านบูชาพอสมควร

๖.๖ ข้าวตอก + ดอกไม้ ๑ พาน

๖.๗ งาสุกและถั่วสุก อย่างละ ๑ ถ้วย

๖.๘ งาดิบ ถั่วดิบ อย่างละ ๑ ถ้วย

๖.๙ บายศรีปากชาม ๑ คู่

๖.๑๐ หัวหมูเครื่องครบ ๑ หัว

๖.๑๑ เป็ด ๑ ตัว

๖.๑๒ ไก่ ๑ ตัว

๖.๑๓ ปลาช่อนนึ่ง ๑ ตัว

๖.๑๔ ปู ๑ จาน

๖.๑๕ กุ้ง ๑ จาน

๖.๑๖ ขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ถ้วยฟู อย่างละ ๑ จาน

๖.๑๗ ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว อย่างละ ๑ จาน

๖.๑๘ แกงบวดฟักทอง หรือมันเทศ ๑ ถ้วย

๖.๑๙ เผือกต้ม มันต้ม อย่างละ ๑ จาน

๖.๒๐ กล้วยน้ำว้า ๒ หวี

๖.๒๑ มะพร้าวอ่อน ๒ ผล

๖.๒๒ อ้อย ๑ จาน (ใช้อ้อย ๔ ท่อน ท่อนละ ๑ คืบ ควั่นรอบ ๆ เป็นข้อ ๆ อย่าให้ขาดจากกัน)

๖.๒๓ เนยและนมข้น อย่างละ ๑ ถ้วย

๖.๒๔ หมากพลูบุหรี่ ๑ พาน

๖.๒๕ น้ำชา ๑ แก้ว

๖.๒๖ จาน + ช้อน ๑ ชุด

๖.๒๗ กระถางธูป เชิงเทียน ๑ ชุด

๖.๒๘ โต๊ะพร้อมปูผ้าขาวขนาดพอวางเครื่องสักการะและสังเวยได้หมด

วิธีปฏิบัติในการตั้งศาลพระภูมิ

๑. ปรับพื้นดิน ก่อนจะถึงวันยกศาลพระภูมิ ให้เตรียมการปรับพื้นที่ให้เรียบร้อย พูนดินให้สูงกว่าธรรมดา จะกว้างยาวเท่าไรตามความประสงค์ ปรับพื้นให้แน่นและให้สะอาด ไม่มีสิ่งสกปรกอันเป็นที่น่ารังเกียจ

๒. ขุดหลุม การขุดหลุมเสาพระภูมินั้นให้กะระยะหลุมเสาอยู่กึ่งกลางพื้นที่ดินที่เตรียมไว้ ครั้นได้เวลาเจ้าหน้าที่/พราหมณ์ก็จุดธูปเทียนรายทั้ง ๘ ทิศ เริ่มทำน้ำมนต์ธรณีสาร เสร็จแล้ว เอาน้ำมนต์ลูบหน้าเสยผมของตนแล้ว ประพรมทั่วบริเวณเนินดินที่พูนเตรียมไว้นั้น เอาเสียมมากระทุ้งหรือขุดดินพอเป็นพิธี ๓ ที โดยให้ภาวนาคาถากำกับว่า "สะมุหะคะติ สะมุหะคะตา สะมุหะเสนา สะมุหะเนยยะ ยะลุ่ย ยะหลุด ยะถอนออกมา เอสา ญัตติ นะมะพะทะ ปะติสิทธิ พุทธัง ปัจจักขามิ ธัมมัง ปัจจักขามิ สังฆัง ปัจจักขามิ" ต่อแต่นั้นให้เป็นหน้าที่ของคนขุดจะเป็นใครก็ได้

๓. สิ่งของมงคลใส่ในหลุม เมื่อขุดหลุมเสร็จแล้ว ก่อนจะปักเสาให้ใส่สิ่งของอันเป็นมงคลต่าง ๆ ไว้ก้นหลุม ดังนี้

๓.๑ เหรียญทอง เหรียญเงิน อย่างละ ๙ เหรียญ

๓.๒ ใบทอง ใบนาก ใบเงิน อย่างละ ๙ ใบ

๓.๓ ใบมะยม ๙ ใบ

๓.๔ ดอกดาวเรือง ๙ ดอก

๓.๕ ดอกโป๊ยเซียน ๙ ดอก

๓.๖ ดอกบานไม่รู้โรย ๙ ดอก

๓.๗ ดอกพุทธรักษา ๙ ดอก

๔. กรณีมีศาลพระภูมิเก่า ให้ดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ กระทำพิธีถอนศาลพระภูมิเก่าโดยให้นำดอกไม้ธูปเทียนมาจุดที่ศาลเก่าแล้วสาธยายคาถา ดังนี้

ตั้งนะโม ๓ จบ

โอม ! พระชัยมงคลภูมิเทวา พระธรณีกรุงพาลี วิปัสสิสสะ นะมัตถุ จักขุมันตัสสะ สิริมะโต สิขิสสะปิ นะมัตถุ สัพพะภูตานุกัมปิโน สะมุหะคะติ สะมุหะคะตัง พัทธะเสมายัง เอวัง เอหิ **นะ** เคลื่อน **โม** ถอน **พุท** คลอน **ธา** เคลื่อน ยะ เลื่อน หลุดลอย ด้วย นะโมพุทธายะ

แล้วกล่าวเป็นภาษาไทยว่า

"ข้าพเจ้าได้ทำการตั้งศาลให้ใหม่แล้ว โดยศาลเก่าชำรุดทรุดโทรมไป ในกาลครั้งนี้ ขออัญเชิญพระชัยมงคลภูมิเทวาเสด็จไปประทับที่ศาลหลังใหม่ และได้โปรดอนุโมทนาดลบันดาลให้พิธีการตั้งศาลใหม่สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีเถิด" จบภาษาไทยแล้ว ก็ให้สวดคาถาบาลีดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นก็ให้นำน้ำมาปลุกเสกทำเป็นน้ำมนต์ด้วยคาถาดังต่อไปนี้อีกวาระหนึ่ง ซึ่งเป็นคาถาปราบภูตผีปีศาจยักษ์มาร ถอนคุณไสย สิ่งอาเพศ อาถรรพณ์ สิ่งไม่ดีเป็นอัปมงคลทุกประการให้อันตรธานไปจากพื้นที่ พื้นบ้าน ให้เจ้าของบ้านได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

คาถาทำน้ำมนต์ถอนศาลเก่า

(โดยใช้เทียนปักปากขัน)

ตั้งนะโม ๓ จบ

พระคาถาที่ ๑

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ ภุมมานิ วา ยานิ วะ อันตะลิกเข
ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง พุทธัง นะมัสสามิ สุวัตถิ โหตุ

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ ภุมมานิ วา ยานิ วะ อันตะลิกเข
ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง ธัมมัง นะมัสสามิ สุวัตถิ โหตุ

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ ภุมมานิ วา ยานิ วะ อันตะลิกเข
ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง สังฆัง นะมัสสามิ สุวัตถิ โหตุ

พระคาถาที่ ๒

ยัสสานุภาวะโต ยักขา เนวะ ทัสเสนติ ภิงสะนัง
ยัมหิ เจวานุยุญชันโต รัตตินทิวะมะตันทิโต
สุขัง สุปะติ สุตโต จะ ปาปัง กิญจิ นะ ปัสสะติ
เอวะมาทิคุณูเปตัง ปะริตตันตัมภะณามะ เห

พระคาถาที่ ๓

อังการะพินทุนาถัง อุปปันนัง สะหะพรัหมะ อะทิคะโต ปัญจะมังทิสวานัง นะโมพุทธายะ วันทะนัง นะโม นะมะ สิโรเม พุทธะเทวัญจะนะลาเต จะ พรัหมเทวะตา หะทะยัง นะรายะกัญเจวะ เทวะหัตถะ ปะระเมสุระปาเท วิสสะนุเจวะ สัพพะกัมมัง ปะสิทธิ เต สัพพะพุทธานุภาเวนะสัพพะธัมมานุภาเวนะ สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต

พระคาถาที่ ๔

สัมพุทเธ อัฏฐะวีสัญจะ ทะวาทะสัญจะ สะหัสสะเก
ปัญจะสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุภาเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัทเทวะ
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต
สัมพุทเธ ปัญจะปัญญาสัญจะ จะตุวีสะติสะหัสสะเก
ทะสะสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุภาเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัทเทวะ
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต

สัมพุทเธ นะวุตตะระสะเต อัฏฐะจัตตาฬีสะสะหัสสะเก
วีสะติสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุภาเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัททะเว
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต

เมื่อทำน้ำมนต์สวดถอนศาลเก่า น้ำมนต์ธรณีสาร น้ำมนต์สัพพอันตรายาจะวินาสเมนตุ เสร็จแล้วก็ให้ประพรมไปให้ทั่วบริเวณที่ตั้งศาลเก่าทันที แล้วก็นำไปประพรมที่ตั้งศาลใหม่ด้วย

๔.๒ ประพรมน้ำมนต์ที่ตั้งศาลใหม่ ขณะประพรมที่ตั้งศาลใหม่ให้ภาวนาว่า สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง สุขะโณ สุมุหุตโต จะสุยิฏฐัง พรัหมะจาริสุ ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธีเต ปะทักขิณา ปะทักขิณานิ กัตวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ

- ให้ปลุกเสกน้ำมนต์ (เพิ่ม) ด้วยมงคลจักรวาลน้อย "สัพพะพุทธานุภาเวนะ สัพพะธัมมานุภาเวนะ สัพพะสังฆานุภาเวนะ พุทธะระตะนัง ธัมมะระตะนัง สังฆะระตะนัง ฯลฯ เสร็จแล้วให้เอารูปเจว็ดหรือรูปเทพารักษ์จากพานมาทำพิธีเจิม ลงยันต์ หรือทำพิธีปลุกเสกด้วยพระคาถา

- เมื่อเสร็จจากการเขียนยันต์ หรือเจิมหรือปลุกเสกรูปเจว็ดแล้วก็ให้ถือรูปเจว็ดหันหน้าไปทางศาลพระภูมิ

๕. อัญเชิญเจว็ดขึ้นศาล ผู้ตั้งศาลและเจ้าของบ้านนำรูปเจว็ดเดินเวียนขวา ๓ รอบ ขณะเดินเวียนศาลพระภูมิ ให้ผู้ตั้งศาลกล่าวคำภาวนาดัง ๆ พอได้ยินกันทั่วดังนี้

“โอม ! พระชัยมงคล ชัยยะมังคะลัง ภุมมะเทวา พระธรณีกรุงพาลี ตังเปยยะปะริวารายะ เอหิ สะถายะ สุขะสัมปัตติ สัพพะทา”

- เมื่อเวียนศาลครบ ๓ รอบแล้ว ให้มายืนหน้าศาลแล้วอัญเชิญรูปเจว็ด ขึ้นวางบนศาลได้เลย ขณะอัญเชิญรูปเจว็ดขึ้นตั้งบนศาล ให้กล่าวพระคาถาว่า

“สิโร เม พระชัยมงคล ชัยยะมังคะลัง ภุมมะเทวัง สะระณัง คัจฉามิ ติฏฐัง วา นิสินนัง วา สะยะนัง วา รัตติง วา ทิวัง วา สัพพะทา ตัง รักขันตุ มะหาเทวาติ”

- เมื่ออัญเชิญรูปเจว็ดขึ้นวางไว้บนศาลเรียบร้อยแล้ว ผู้ตั้งศาลประพรมน้ำมนต์อีกครั้งหนึ่ง แล้วกล่าวโองการเป็นภาษาไทยว่า

“ข้าพเจ้าขออัญเชิญ พระภูมิเทวาชัยมงคล ซึ่งสถิตในภูมิประเทศ เขตพระธรณีสถาน อันท่านเจ้าของบ้านคือ .... ตั้งศาล อัญเชิญมาสถิตประดิษฐาน ขอพระภูมิเทวาผู้เป็นเจ้าพิทักษ์รักษา โปรดเสด็จมาสถิต ณ ศาลนี้

ช่วยอนุเคราะห์รักษาสรรพสิ่งในเขตปริมณฑล และเคหะสถาน โดยท่านเจ้าของบ้าน คือ .... มีใจภักดีตั้งเครื่องพลีภักษาสังเวย และบูชาด้วยสุคนธชาติมาลาระเบียบของหอม อย่างบรรจงตั้งใจเป็นพิเศษ

ขออัญเชิญพระภูมิเทเวศร์วิเศษศรี เสด็จมารับเครื่องบูชาสังเวยอันบริสุทธิ์อุดมเลิศ ที่ข้าพเจ้าจัดไว้อย่างบรรเจิดน้อมถวาย ขอพระภูมิเทวาโปรดกรุณารับด้วยความยินดี พร้อมกับประสิทธิ์ประสาทสำแดงศักดานุภาพ ปราบปรามกำจัดผีภูตพราย สัตว์ร้ายเปรตอสุรกาย อมนุษย์ทั้งหลายและเหล่ามนุษย์กักขฬะ จัญไร ตลอดถึงแรงอาเพศเหตุอุบาทว์ให้หลีกลี้ อันตรธานไปจากเคหะสถานบ้านนี้ อีกทั้งอัคคีภัย ราชภัย โจรภัย และอสุนีบาต อย่าได้ตกต้องพ้องพาน ด้วยอานุภาพอิทธิพระพรชัย แห่งพระเจ้ากรุงพาลีและชัยมงคล

จงอภิบาลบันดาลดลให้ท่านเจ้าของบ้าน .... พร้อมลูกหลาน ญาติมิตรในบ้านนี้ เจริญสุขเจริญศรี สวัสดีวัฒนาสถาพรตลอดไปเทอญ"

๖. วางเครื่องสักการะบนศาล เมื่อกล่าวจบแล้ว ให้เจ้าของบ้านเอาช้าง ม้า ตุ๊กตา เป็นต้น ขึ้นวางบนศาล และจุดธูปเทียนบูชา

- เมื่อจุดธูปเทียนบูชาเสร็จแล้ว ผู้ตั้งศาลออกมายืนหน้าศาล เอามือขวา จับหน้าศาล เท้าซ้ายยืนอยู่กับที่ เท้าขวาไขว่ห้างทับที่หัวเข่าซ้ายแบบยืนเท้าเดียว แล้วสาธยายพระคาถาต่อไปนี้ จำนวน ๘ จบ

"ยัสสานุสสะระเณนาปิ อันตะลิกเขปิ ปาณิโน
ปะติฏฐะมะธิคัจฉันติ ภูมิยัง วิยะ สัพพะทา
สัพพูปัททะวะชาลัมหา ยักขะโจราทิสัมภะวา
คะณะนา นะ จะ มุตตานัง ปะริตตันตัมภณามะ เห"

๗. ให้พรสุดท้าย

สาธุ ด้วยกุศลบุญราศี ที่ข้าพเจ้าและ ....ผู้เป็นเจ้าของบ้านพร้อมด้วยญาติมิตร กระทำบำเพ็ญในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการบำเพ็ญสักการบูชาพระคุณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกที่สหรคตด้วยอานุภาพพระรัตนตรัยและเดชบารมีแห่งเทพไทเทวาทั่วพรหมโลก และเทวโลกที่ได้น้อมจิตอาราธนาอัญเชิญมา ขอได้โปรดประสิทธิ์พรสวัสดี เจริญศรี เจริญชนม์ เจริญสุข เจริญผล เจริญพรรณ์ เสมอสมัย ขอให้ท่านเจ้าของบ้านพร้อมลูกหลานญาติมิตร นิราศทุกข์ นิราศโศก นิราศโรค นิราศภัย แม้นประสงค์ จำนงใด สมฤดี ปรีดิ์เปรม เกษมสุขทุกท่านเทอญ

พิธีบวงสรวงพระภูมิ และเจ้าที่

สังคมไทยมีความเชื่อถือว่า พระภูมิ นั้น เป็นเทพารักษ์หรือเทพยดาประจำพื้นที่ มีหน้าที่รักษาอาณาเขตที่ดินตลอดถึงเคหสถานบ้านเรือน โรงร้านต่าง ๆ ที่เจ้าของสถานที่อัญเชิญมาสิงสถิตบนศาลซึ่งมีลักษณะรูปทรงเป็นปราสาทหรือบ้านทรงไทยมีเสาเดียวที่เตรียมการไว้ เทพารักษ์ดังกล่าวนี้ได้รับการขนานนามว่า **พระชัยมงคล**

ส่วนเจ้าที่ หมายถึง เทพารักษ์ หรือเทพยดาที่สถิตและรักษาอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตามภาคพื้นดิน ภูเขา ต้นไม้ อากาศ เป็นต้น รวมเรียกว่า อารักขเทวดา บางแห่งเจ้าของสถานที่สร้างเป็นศาลเจ้าที่ ซึ่งมีรูปลักษณะเป็นปราสาทหรือเรือนทรงไทย มีเสา ๔ เสา ตั้งชื่อเรียกตามสถานที่บ้าง ตามสมมติบ้าง เช่น เจ้าพ่อเขาใหญ่ เจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น เจ้าที่อีกประเภทหนึ่งไม่มีศาลตั้งปรากฏอยู่เป็นที่ถาวร แต่จะสถิตและรักษาอยู่ตามสถานที่ทั่วไปก็เรียกเทพยดาเหล่านี้ว่า เจ้าที่หรืออารักขเทวดาเหมือนกัน เมื่อประสงค์จะบวงสรวงเจ้าที่ ให้จัดตั้งโต๊ะปูผ้าขาว ณ บริเวณที่กลางแจ้งนอกชายคาอาคารบ้านเรือน วางเครื่องสังเวยแล้วประกอบพิธีบวงสรวงสักการบูชาต่อไป

การทำพิธีบวงสรวงพระภูมิและเจ้าที่ ก็เพื่อหวังว่า ท่านจะช่วยป้องกันภัยพิบัตินานาประการ ซึ่งจะมาเบียดเบียนพร้อมทั้งป้องกันกาลกิณีทั้งปวง อีกทั้งเพื่อบังเกิดความสุขสวัสดีมีชัย เจริญสุขสถาพร แก่เจ้าของบ้านเรือนหรือสถานที่นั้น ๆ ด้วย

ลำดับพิธี

เมื่อถึงกำหนดเวลา (การบวงสรวงสังเวยทุกกรณีนิยมทำในเวลาเช้า จะไม่ทำหลังเที่ยงวัน) คณะผู้สังเวยพร้อม ณ บริเวณหน้าศาลแล้วปฏิบัติ ดังนี้

- ผู้ทำหน้าที่ประธานในพิธีถวายพวงมาลัย ๑ พวง วางไว้บนพานหน้าศาล
- ผูกผ้า ๓ สีที่เสาศาลพระภูมิหรือศาลเจ้าที่
- จุดธูป ๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม ที่กระถางธูป-เชิงเทียน
- กราบหรือไหว้ ๑ ครั้ง
- จุดธูปหางเท่าจำนวนเครื่องสังเวย แล้วปักที่เครื่องสังเวยให้ครบทุกที่
- กล่าวคำสังเวย (ถ้าเป็นคณะ ประธานในพิธีเป็นผู้กล่าวนำ ผู้ร่วมพิธีกล่าวตาม)
- กล่าวคำสังเวยจบแล้วกราบหรือไหว้ ๑ ครั้ง เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ถ้าเตรียมที่กราบไว้ ให้กระพุ่มมือกราบเพียงครั้งเดียว ถ้าไม่มีที่กราบให้ยืนหรือนั่งคุกเข่าน้อมตัวลงยกมือไหว้ แล้วแต่ความเหมาะสมของสถานที่ที่จัดไว้

คำกล่าวถวายเครื่องสังเวยพระภูมิ

นะโม ตัสสะ/ ภะคะวะโต/ อะระหะโต/ สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

ภุมมัสมิง (ภุมมัสสะหมิง)/ ทิสาภาเค/ อัตถิ เทวะตา/ มะหิทธิกา/ สาปิ อัมเห/ อะนุรักขะตุ/ อาโรคะเยนะ/ สุเขนะ จะ/ สะสักการัง/ สูปะพะยัญชะนะ/ สัมปันนัง/ โภชะนัง/ ปะริภุญชะตุ/ ชะยะมังคะละเทวะตา/ สะเจ โน/ อัตถิ โทโสปิ/ สัพพันตัง/ ขะมะตุ โน.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ขอน้อมไหว้บูชา/ เทพยดาผู้เรืองเดช/ ผู้รักษาสถานที่/ ในแผ่นดินทั่วทุกทิศ/ ผู้ทรงฤทธานุภาพ/ นามว่าพระชัยมงคล/ ขออัญเชิญมา/ รับเครื่องสักการะ/ และเครื่องสังเวย/ อันประกอบด้วย/ กระยาหารนานาชนิด/ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/

ถ้าแม้ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ได้ประมาทล่วงเกินต่อท่าน/ โดยประการใด ๆ/ ขอได้โปรด/ อภัยโทษทั้งปวงนั้น/ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเถิด/ และขอได้อภิบาลรักษา/ ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ให้ห่างไกลโรคภัยทั้งปวง/ ประสบความสุข/ และความสำเร็จ/ ในสิ่งพึงประสงค์/ ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

คำกล่าวถวายเครื่องสังเวย (แบบย่อ)

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง โภชะนัง สะอุทะกัง วะรัง ชะยะมังคะละภุมมัสสะ เทมิ

คำลาเครื่องสังเวย

เสสัง มังคะลัง ยาจามิ

คำกล่าวสังเวยเจ้าที่ (อารักขเทวดา)

นะโม ตัสสะ/ ภะคะวะโต/ อะระหะโต/ สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)

ภุมมัสมิง/ ทิสาภาเค/ สันติ ภุมมา/ มะหิทธิกา/ เตปิ อัมเห/ อะนุรักขันตุ/ อาโรคะเยนะ / สุเขนะ จะ/ สะสักการัง/ สูปะพะยัญชะนะ/ สัมปันนัง/ โภชะนัง/ ปะริภุญชันตุ/ อารักขะเทวะตา/ เตสัญเจ โน/ อัตถิ โทโส ปิ/ สัพพันตัง/ ขะมันตุโน.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ขอน้อมไหว้บูชา/ อารักขเทวดาทั้งหลาย/ ผู้รักษาสถานที่/ในแผ่นดินทั่วทิศ/ ผู้ทรงฤทธานุภาพ/ ขออัญเชิญมา/ รับเครื่องสักการะ/ และเครื่องสังเวย/ อันประกอบด้วย/ กระยาหารนานาชนิด/ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย

ถ้าแม้ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ได้ประมาทล่วงเกินต่อท่าน/ โดยประการใด ๆ/ ขอได้โปรด/ อภัยโทษทั้งปวงนั้น/ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเถิด/ และขอได้โปรด/ อภิบาลรักษา/ ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ให้ห่างไกลโรคภัยทั้งปวง/ ประสบความสุข/ และความสำเร็จ/ ในสิ่งพึงประสงค์/ ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

เครื่องสังเวยพระภูมิ และเจ้าที่
(ใช้เหมือนกัน)

๑.	หัวหมู (ครบชุด)	๑	หัว	พร้อมน้ำจิ้ม
๒.	เป็ดต้ม	๑	ตัว	
๓.	ไก่ต้ม	๑	ตัว	
๔.	ปูต้ม	๑	จาน	
๕.	กุ้งต้ม	๑	จาน	
๖.	ปลาช่อนนึ่งไม่ขอดเกล็ด	๑	ตัว	
๗.	ขนมต้มแดง-ต้มขาว ขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง อย่างละ	๑	จาน	
๘.	ขนมแกงบวดฟักทองหรือมันเทศ	๑	ถ้วย	
๙.	เผือกต้ม มันต้ม อย่างละ	๑	จาน	
๑๐.	ผลไม้ตามฤดูกาล	๑	ถาด	
๑๑.	กล้วยน้ำว้า	๒	หวี	
๑๒.	มะพร้าวอ่อน	๒	ผล	
๑๓.	บายศรีปากชาม	๑	คู่	
๑๔.	พวงมาลัย	๑	พวง	
๑๕.	แจกันดอกไม้สด	๑	คู่	
๑๖.	สุรา ๒๘ ดีกรี (หรือตามประสงค์)	๑	ขวด	
๑๗.	น้ำดื่ม	๑	ขวด	
๑๘.	เทียนเบอร์ ๓ /เบอร์ ๖	๒	เล่ม	

๑๙.	ธูปมงคล (ปักในกระถางธูป)	๕	ดอก
๒๐.	ธูปหาง (ปักเครื่องสังเวย)	๑	ห่อ
๒๑.	กระถางธูป+เชิงเทียน (พร้อมเชิงเทียนชนวน)	๑	ชุด
๒๒.	จาน+ช้อนส้อม	๑	ชุด
๒๓.	แก้ว (ใส่น้ำ+สุรา)	๒	ใบ

ผังการจัดเครื่องสังเวย

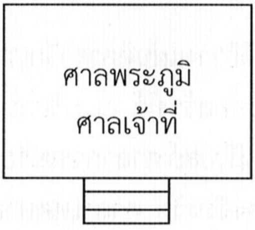

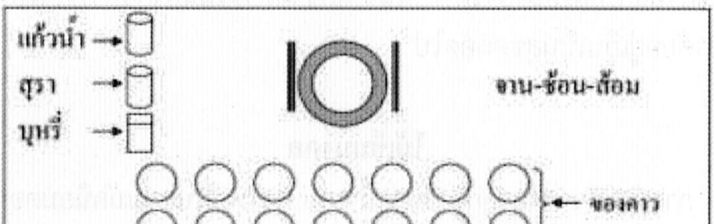

พิธีวางศิลาฤกษ์

พิธีวางศิลาฤกษ์ คือพิธีวางแผ่นศิลาจารึกเวลา วัน เดือน ปี อันเป็นมงคล ที่เรียกว่า ดวงฤกษ์ แห่งการก่อสร้างไว้ ณ บริเวณสถานที่ก่อสร้างอาคารถาวร ต่าง ๆ เช่นอาคารทางศาสนา มีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ อนุสาวรีย์ เป็นต้น อาคารของทางราชการ มีศาลากลางจังหวัด ศาลาเทศบาล อาคารกองบังคับการของหน่วยทหาร เป็นต้น อาคารของเอกชน มีธนาคาร ภัตตาคาร เป็นต้น จุดประสงค์ของการทำพิธีก็เพื่อให้อาคารเหล่านั้นเกิดความถาวรมั่นคงกิจการเจริญก้าวหน้า และผู้อาศัยอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

ไม้เข็มมงคล

การทำพิธีวางศิลาฤกษ์เช่นว่านี้ ตามประเพณีโบราณมักนิยมตอกไม้เข็มมงคลด้วย ไม้เข็มนั้น ประกอบด้วยไม้มงคล ๙ ชนิด คือ

- ไม้ขนุน ถือเคล็ดว่าหนุนให้เกิดพลังอานุภาพ
- ไม้ชัยพฤกษ์ ถือเคล็ดว่ามีโชคชัย
- ไม้ราชพฤกษ์ ถือเคล็ดว่าเป็นใหญ่เป็นโต
- ไม้สัก ถือเคล็ดว่าเกิดความศักดิ์สิทธิ์
- ไม้ไผ่สีสุก ถือเคล็ดว่าเกิดความสงบสุข
- ไม้พะยูง ถือเคล็ดว่าพยุงให้เกิดความมั่นคง
- ไม้ทองหลาง ถือเคล็ดว่ามีเงินมีทอง
- ไม้กันเกรา ถือเคล็ดว่าป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดขึ้น
- ไม้ทรงบาดาล ถือเคล็ดว่าบันดาลให้เกิดความร่มเย็น

ไม้แต่ละชนิดดังกล่าวทำเป็นท่อนแต่ละท่อนความยาวประมาณ ๑๒ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ นิ้วครึ่ง เสี้ยมปลายให้แหลมเล็กน้อย เพื่อตอกลงดินได้สะดวก (ไม้เข็มมงคลนี้ สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าที่ขายเครื่องประกอบพิธีหรือร้านสังฆภัณฑ์ทั่วไป)

หลุมวางศิลาฤกษ์

หลุมสำหรับวางศิลาฤกษ์ นิยมทำกันเป็น ๒ แบบ แบบหนึ่งขุดลงไปในดินหลุมกว้างยาวประมาณ ๑ เมตร ลึกประมาณครึ่งเมตร ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลุมแบบนี้นิยมทำกันมาแต่โบราณ แต่เป็นความลำบากของประธานในพิธีที่จะต้องนั่งชันเข่าก้มลงไปตอกไม้เข็มมงคลและโบกปูนซีเมนต์ เพื่อให้แผ่นอิฐกับแผ่นศิลาเกาะกัน วิธีนี้ปัจจุบันจึงไม่ค่อยนิยมกระทำกัน

อีกแบบหนึ่งใช้ก่อปูนซีเมนต์ให้สูงจากพื้นดินประมาณครึ่งเมตรทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลักษณะเดียวกับหลุมแบบแรก แต่ก้นหลุมที่เทปูนซีเมนต์แล้วจะต้องเจาะรูไว้ ๙ แห่ง เพื่อประธานในพิธีจะได้ตอกไม้เข็มมงคลลงดินตามช่องนั้นได้สะดวก

ปักราชวัติ - ฉัตร - ธง ให้เป็นปริมณฑล

เมื่อได้จัดทำหลุมวางศิลาฤกษ์เรียบร้อยแล้ว จะต้องตกแต่งบริเวณรอบหลุมด้วยการปักราชวัติ ฉัตร ธง พร้อมด้วยหน่อกล้วยหน่ออ้อย ตามทางเข้าออกทั้งสี่ด้านและจะต้องโยงสายสิญจน์จากโต๊ะบูชาที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์มาวนที่ ราชวัติ ฉัตร ธง โดยรอบด้วย (ขั้นตอนนี้ โดยปกติเจ้าพิธีหรือผู้ชำนาญพิธีที่เจ้าภาพเชิญมาจะเป็นผู้ดำเนินการเอง)

บูชาฤกษ์ก่อนวางศิลาฤกษ์

ในวันที่จะทำพิธีวางศิลาฤกษ์ ในช่วงเช้าก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ตามประเพณีต้องทำการบูชาฤกษ์เสียก่อน ผู้ที่จะทำพิธีบูชาฤกษ์จะต้องเป็นผู้รู้ในพิธีต่าง ๆ ที่ดี เช่นพวกโหรหรือบัณฑิต หรือผู้ชำนาญพิธีทั่วไป สุดแต่จะเชิญมาเป็นเจ้าพิธี การบูชาฤกษ์มีเครื่องประกอบพิธีดังนี้

- บายศรีปากชาม ๑ คู่
- มะพร้าวอ่อน ๒ ผล
- หัวหมูต้ม ๑ หัว ถ้าราคาแพงจะใช้หมูนอนตองแทนก็ได้
- ไก่ต้ม เป็ดต้ม กุ้งต้ม ปลาช่อนนึ่ง อย่างละจาน พร้อมด้วยน้ำจิ้ม
- ขนมต้มแดงต้มขาว อย่างละ ๑ จาน อาจมีขนมถ้วยฟูและฝอยทองเพื่อถือเคล็ดว่ามีเงินมีทองและเจริญเฟื่องฟูด้วยก็ได้
- มันต้ม เผือกต้ม อย่างละ ๑ จาน
- กล้วยน้ำไท ๑ หวี ถ้าหาไม่ได้ใช้กล้วยน้ำว้าหรือกล้วยหอมแทน
- ถั่วคั่ว งาคั่ว ถ้าหาไม่ได้จะใช้ขนมจันอับที่มีถั่วมีงาผสมแทนก็ได้
- ผลไม้ต่าง ๆ ตามแต่จะหาได้ใส่รวมกัน ๑ จาน
- น้ำเย็น ๑ แก้ว หมากพลูบุหรี่ ๑ พาน
- ดอกไม้สด ๒ แจกัน เทียน ๑ คู่ กระถางธูป ๑ ชุด พร้อมด้วยธูปเพื่อใช้จุดบูชา ๑ ซองใหญ่

ของเครื่องบูชาฤกษ์ดังกล่าวนี้ จัดตามประเพณีที่ทำสืบกันมา ถ้าของบางอย่างหาไม่ได้ในท้องตลาด เช่น กุ้ง ปู อาจจะไม่ใช้ก็ได้ ถือเอาความสะดวกในท้องถิ่นตามแต่จะหาได้เป็นหลัก อนึ่ง เพื่อความสะดวกจะมอบให้เจ้าพิธีที่เชิญมาเป็นผู้จัดเครื่องบูชาฤกษ์ให้ด้วยก็ได้

เตรียมการพิธีสงฆ์

- เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๕ รูป หรือ ๗ รูป หรือ ๙ รูป ก็ได้ตามความเหมาะสมของสถานที่ และตามศรัทธาของเจ้าภาพ

- การจัดสถานที่และการเตรียมเครื่องใช้ในพิธีสงฆ์ ปฏิบัติเช่นเดียวกับที่พิธีทำบุญวันคล้ายวันสถาปนาหน่วย

เตรียมของใช้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

- ค้อนสำหรับตอกไม้เข็มมงคล ๑ อัน

- ไม้เข็มมงคล ๙ ชนิด ดังกล่าวแล้ว

- แผ่นอิฐ (แบบบางบัวทอง) ๙ แผ่น ทาสีทอง ๓ แผ่น สีนาก ๓ แผ่น สีเงิน ๓ แผ่น เรียกว่า อิฐทอง นาก เงิน

- แผ่นศิลาฤกษ์ กว้างยาวขนาด ๘ x ๑๒ นิ้ว จารึกดวงฤกษ์ จำนวน ๒ แผ่น (ดวงฤกษ์นี้ ผู้รู้ผู้ชำนาญการให้ฤกษ์จะเป็นผู้กำหนดให้) สำหรับวางในหลุมศิลาฤกษ์ ๑ แผ่น อีก ๑ แผ่น นิยมติดที่ข้างฝาผนังบนอาคารในจุดที่เหมาะสม

- ข้าวตอกดอกไม้ผสมกัน ๑ พาน สำหรับดอกไม้นั้นอาจเป็นดอกมะลิ หรือกลีบกุหลาบก็ได้

- กระแจะเจิมที่ปรุงแล้ว ๑ โถ

- น้ำมนต์ ๑ ที่ (โดยปกติใช้น้ำมนต์จากพิธีสงฆ์) พร้อมด้วยหญ้าคา สำหรับประพรม

- ปูนซีเมนต์ที่ผสมแล้วพร้อมเกรียง

- ตลับพลอยนพรัตน์ (พลอย ๙ สี)

ลำดับพิธี

เมื่อเตรียมสิ่งของสำหรับใช้ในพิธีพร้อมแล้ว ในวันประกอบพิธีจะเริ่มต้นตามลำดับดังนี้

๑. พิธีก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ช่วงเช้า

- จุดธูปบอกศาลพระภูมิ เทพารักษ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในบริเวณนั้นก่อน ถ้าสามารถจัดเครื่องสังเวยถวายได้ด้วยก็ยิ่งดี
- ต่อจากนั้น จึงเป็นพิธีบูชาฤกษ์ โหรหรือบัณฑิตผู้เป็นเจ้าพิธีจะทำการบูชาฤกษ์ต่อไป

๒. พิธีเจริญพระพุทธมนต์

- พระสงฆ์ขึ้นสู่อาสน์สงฆ์ เจ้าภาพประเคนเครื่องรับรอง
- เจ้าภาพจุดธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัย
- พิธีกรอาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์โดยลำดับ ก่อนจะถึงบท ชะยันโตหยุดรอไว้ก่อนเพื่อประกอบพิธี (หรือจะเจริญพระพุทธมนต์ให้จบก่อนจึงประกอบพิธีก็ได้)
- ถ้ามีรายงาน เจ้าภาพหรือผู้รับผิดชอบการก่อสร้างอาคารกล่าวรายงานต่อประธานในพิธี ต่อจากนั้นเชิญประธานในพิธีไปที่หลุมวางศิลาฤกษ์เพื่อประกอบพิธี

๓. พิธีที่หลุมวางศิลาฤกษ์

- พิธีกรส่งกระแจะเจิมให้ประธานในพิธี
- ประธานในพิธีเจิมแผ่นศิลาฤกษ์ ไม้เข็มมงคล แผ่นอิฐทอง นาก เงิน และตลับพลอยนพรัตน์

- พิธีกรส่งค้อนให้ประธานในพิธี และส่งไม้เข็มมงคลให้ตามลำดับ
- ประธานในพิธีรับไม้เข็มมงคลแล้วตอกลงในหลุมโดยลำดับ จนครบ ๙ ชนิด
- พิธีกรส่งแผ่นอิฐทอง นาก เงิน ให้ประธานในพิธีโดยลำดับ
- ประธานในพิธีวางแผ่นอิฐบนไม้เข็มมงคล จนครบ ๙ ก้อน
- พิธีกรส่งเกรียงและปูนซีเมนต์ให้ประธานในพิธี
- พิธีกรส่งแผ่นศิลาฤกษ์ให้ประธานในพิธีเกลี่ยลงตามช่องแผ่นอิฐทองนาก เงิน จนครบทุกช่อง
- ประธานในพิธีวางแผ่นศิลาฤกษ์บนแผ่นอิฐทอง นาก เงิน
- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา (ชะยันโต) ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ขณะที่ประธานในพิธีวางแผ่นศิลาฤกษ์
- ประธานในพิธีวางพลอยนพรัตน์ (พลอย ๙ สี) บนแผ่นศิลาฤกษ์
- ประธานในพิธีโปรยข้าวตอกดอกไม้และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ลงบนแผ่นศิลาฤกษ์
- ประธานในพิธีกลับไปยังที่ประกอบพิธีสงฆ์
- ถ้าเป็นพิธีในช่วงเช้า ประธานในพิธีประเคนภัตตาหารและจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ถ้าเป็นพิธีในช่วงบ่าย ประธานในพิธีประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีกรวดน้ำ
- ประธานในพิธีกราบพระรัตนตรัย
- พระสงฆ์เดินทางกลับ
- เสร็จพิธี

ลำดับการตอกไม้เข็มมงคล

การตอกไม้เข็มมงคล นิยมตอกโดยทักษิณาวรรต คือ ตอกเวียนขวา รอบทั้ง ๘ ทิศ เริ่มต้นด้วยไม้เข็มขนุนที่จุดศูนย์กลางแล้วออกไปทางทิศบูรพา ตามลำดับ ดังนี้

- ไม้ขนุน	ศูนย์กลาง
- ไม้ชัยพฤกษ์	ทิศบูรพา
- ไม้ราชพฤกษ์	ทิศอาคเนย์
- ไม้สัก	ทิศทักษิณ
- ไม้ไผ่สีสุก	ทิศหรดี
- ไม้พะยูง	ทิศประจิม
- ไม้ทองหลาง	ทิศพายัพ
- ไม้กันเกรา	ทิศอุดร
- ไม้ทรงบาดาล	ทิศอีสาน

ผังการปักไม้มงคล ๙ ชนิด

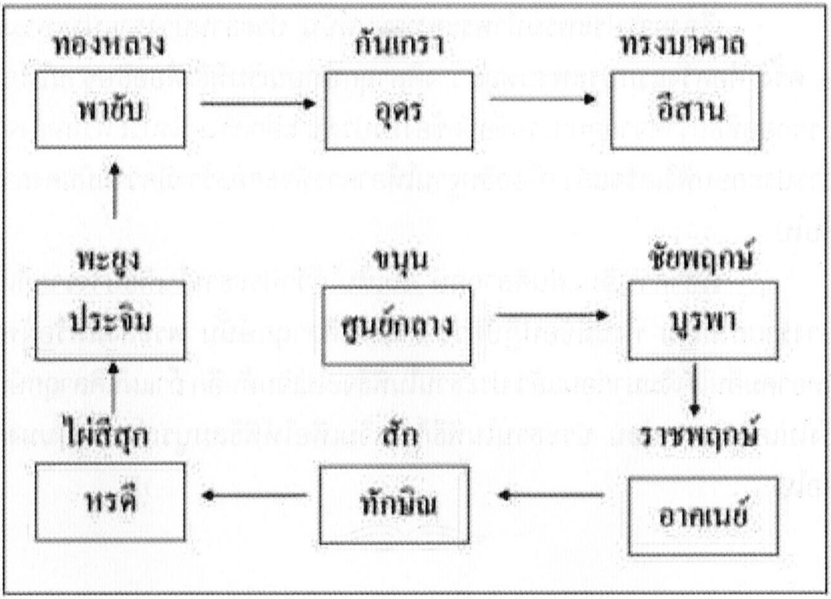

ผังการวางอิฐทอง – นาก – เงิน ๙ แผ่น

ทอง	นาก	เงิน
ทอง	นาก	เงิน
ทอง	นาก	เงิน

ข้อสังเกต

- เรื่องการประพรมน้ำพระพุทธมนต์นั้น ประธานบางรายประพรมถึง ๒ ครั้ง คือครั้งแรกประพรมหลุมวางศิลาฤกษ์ก่อนเริ่มพิธีเพื่ออธิษฐานให้การประกอบพิธีปราศจากอุปสรรคข้อขัดข้องทั้งปวงและอีกครั้งหนึ่งประพรมหลังจากการประกอบพิธีเสร็จแล้ว เพื่ออธิษฐานให้อาคารที่จะก่อสร้างมีความมั่นคงถาวรสืบไป

- เรื่องการเจิมแผ่นศิลาฤกษ์ จะเห็นได้ว่าประธานในพิธีบางรายก็เจิม บางรายก็ไม่เจิม ทั้งนี้มีข้อปฏิบัติว่า ถ้าแผ่นศิลาฤกษ์นั้น พระสงฆ์หรือผู้ทรงวิทยาคมอื่นได้เจิมมาก่อนแล้ว ประธานในพิธีจะไม่เจิมทับอีก ถ้าแผ่นศิลาฤกษ์นั้นยังไม่เคยเจิมมาก่อน ประธานในพิธีก็จะเจิมเพื่อให้พิธีสมบูรณ์และเป็นมงคลต่อไป

พิธียกเสาเอก

พิธียกเสาเอก คือพิธียกเสาต้นใดต้นหนึ่งที่กำหนดให้เป็นเสาเอกลงหลุมตามเวลาฤกษ์อันเป็นมงคลแห่งการสร้างอาคารบ้านพักอาศัย โดยส่วนมากใช้ประกอบพิธีในการสร้างอาคารบ้านพักอาศัยของเอกชน ไม่ใช้ประกอบพิธีในการสร้างอาคารขนาดใหญ่ (จะใช้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์) ของทางศาสนาหรือทางราชการ เช่น ศาลาการเปรียญ ศาลากลางจังหวัด เป็นต้น (บางแห่งนิยมประกอบพิธียกเสาเอกด้วยก็มี) จุดประสงค์ของการทำพิธีก็เพื่อให้อาคารเหล่านั้นเกิดความถาวรมั่นคงและผู้อยู่อาศัยอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป โดยมีการเตรียมการและปฏิบัติการ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ เตรียมการ

๑. เครื่องสังเวยเทพยดา ๑ ชุด (ชุดย่อ) ประกอบด้วย

- หมูนอนตอง ๑ ชิ้น
- ไก่และเป็ดต้ม อย่างละ ๑ ตัว พร้อมน้ำจิ้ม
- ปลา กุ้ง ปู อย่างละ ๑ จาน
- ขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ถ้วยฟู ฯลฯ) อย่างละ ๑ จาน
- ฟักทองแกงบวด ๑ ถ้วย
- ผลไม้ตามฤดูกาล ๑ ถาด
- ถั่วเขียว งาดำ อย่างละ ๑ ถุง
- กล้วยน้ำว้า ๒ หวี มะพร้าวอ่อน ๒ ผล
- บายศรีปากชาม ๑ คู่

- สุรา ๑ ขวด น้ำเย็น ๑ แก้ว พวงมาลัย ๑ พวง

- กระถางธูป เชิงเทียน ๑ ชุด

๒. เครื่องบูชาเสาเอก

- พวงทอง พวงเงิน (ห่อทอง – เงิน หรือพวงมาลัยประดิษฐ์สีทอง – เงิน)

- ผ้าสามสี [สีประจำเดือน ๑๒ เดือน (ในเดือนประกอบพิธี) คือ เดือน ๑ (อ้าย) เดือน ๒ (ยี่) เดือน ๓ ฯลฯ เดือนใดเดือนหนึ่ง สีประจำวัน ๗ วัน (ในวันประกอบพิธี) คือวันอาทิตย์ - วันเสาร์ วันใดวันหนึ่ง และสีประจำวันเกิดของผู้เป็นเจ้าของบ้าน รวมเป็น ๓ สี]

- หน่อกล้วย อ้อย อย่างละ ๑ ต้น

- ผ้าขาวม้า ๑ ผืน

(บางรายนิยมยกเสาโทด้วย ให้จัดเครื่องบูชาเสาโทเหมือนเครื่อง บูชาเสาเอก แต่ไม่ต้องจัดเครื่องมงคลใส่ก้นหลุม)

๓. ขุดหลุมลึกประมาณ ๑ เมตร กว้าง x ยาว ๑ เมตร

๔. เครื่องมงคลใส่ก้นหลุม

- ไม้มงคล ๙ ชนิด คือ ไม้ขนุน ไม้ชัยพฤกษ์ ไม้ราชพฤกษ์ ไม้สัก ไม้ไผ่สีสุก ไม้พะยูง ไม้ทองหลาง ไม้กันเกรา ไม้ทรงบาดาล

- ใบทอง – นาก – เงิน อย่างละ ๙ ใบ

- เหรียญทอง – เงิน อย่างละ ๙ เหรียญ

- ข้าวตอก ดอกไม้ ๑ พาน

ขั้นที่ ๒ การทำน้ำมนต์ธรณีสาร พิธีกรเป็นผู้ปฏิบัติ

๑. จุดธูปเทียนบูชาคุณพระรัตนตรัย บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ครูพักลักจำเชิญมาบริหารพิธีการให้ประสบความสำเร็จ

๒. ทำน้ำมนต์ธรณีสาร (ตามบททำน้ำมนต์ในตอนท้าย)

๓. ประพรมผู้ทำน้ำมนต์เอง ๓ หยด และดื่มเล็กน้อย

๔. ประพรมเครื่องสังเวย เสาเอก และบริเวณสถานที่ทั้งหมด

ขั้นที่ ๓ เจ้าภาพ-พิธีกรปฏิบัติ

๑. เจ้าภาพจุดธูปเทียน (ธูป ๑๖ ดอก เทียน ๑ คู่) และธูปหางเท่าจำนวนเครื่องสังเวย

๒. พิธีกรกล่าวโองการบวงสรวงเทพยดา จบแล้ว

๓. เจ้าภาพคล้องพวงทอง – พวงเงิน ปลายเสาเอก ผูกผ้าสามสี ผูกหน่อกล้วยอ้อย ผูกผ้าขาวม้า ตอกไม้มงคล ๙ ชนิด วางใบทอง – นาก – เงิน และเหรียญทอง – เงิน ก้นหลุม เมื่อถึงกำหนดเวลาฤกษ์ ให้ยกเสาเอกลงหลุม พร้อมกับ เปล่งเสียงโห่ ๓ ครั้ง ต่อด้วยโปรยข้าวตอกดอกไม้ เป็นอันเสร็จพิธี ฯ

หมายเหตุ

๑. นำหน่อกล้วย อ้อย ไปปลูกในเวลาเย็น

๒. การกำหนดจุดเสาเอก เสาเอกควรอยู่ด้านทิศตะวันออกหรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห้ามเป็นจุดที่ใกล้กับบันไดหรือใกล้ห้องน้ำ ถ้าอยู่บริเวณเดียวกับห้องนอนของเจ้าของบ้านหรือห้องรับแขกเป็นดีที่สุด

๓. การประกอบพิธีผูกผ้าสามสี กำหนดให้ใช้

๓.๑ สีประจำวันของการประกอบพิธี

๓.๒ สีประจำเดือนของการประกอบพิธี

๓.๓ สีประจำวันเกิดของประธานในพิธี

หากสีตามข้อ ๑, ๒, ๓ ซ้ำกัน ให้พิจารณาเลือกใช้สีธงไตรรงค์ คือสีแดง สีขาว สีน้ำเงิน แทนก็ได้

น้ำมนต์ธรณีสารน้อย

(ให้กระทำก่อนประกอบพิธีการใด ๆ)

จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ครูพักลักจำ ขอให้มาบริหารพิธีการในวันนี้จงสำเร็จทุกประการ

- (สาธุ) สัคเค กาเม จะ รูเป ฯลฯ (อัญเชิญเทวดามา)

- นะโม ๓ จบ ไตรสรณคมน์ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ เสร็จแล้วให้หยดเทียนน้ำมนต์ และบริกรรมคาถา ดังนี้

"สิโร เม พุทธะเทวัญจะ, นะลาเฏ พรัหมะเทวะตา, หะทะยัง นารายะกัญเจวะ, ทะเว หัตเถ ปะระเม สุราปาเท, วิสสะนุกัญเจวะ, สัพพะกัมมา ปะสิทธิ เม, สิทธิกิจจัง, สิทธิกัมมัง, สิทธิการิยะตะถาคะโต, สิทธิเตโช, ชะโย นิจจัง, สัพพะสิทธี ภะวันตุ เม"

- ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เมฯ

- ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เมฯ

- ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เมฯ

- ใช้น้ำมนต์ประพรมศีรษะตัวเอง ๓ หยด แล้วดื่มนิดหน่อย ต่อจากนั้นประพรมเครื่องสังเวยทั้งหมด เสร็จแล้วอัญเชิญเทวดากลับ ด้วยบทว่า ทุกขัปปัตตา จะ นิททุกขา ฯลฯ

พิธีเปิดอาคาร

อาคารสถานที่ทำงานของหน่วยราชการหรืออาคารที่พักอาศัยของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วย นับว่ามีความสำคัญในด้านขวัญเป็นอย่างมากต่อผู้ปฏิบัติงานหรือผู้อยู่อาศัย เพราะเป็นนิมิตหมายถึงการอยู่เย็นเป็นสุขและความเจริญก้าวหน้า ซึ่งก็เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง ดังนั้น ส่วนราชการที่ได้สร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นในหน่วยงานเสร็จแล้ว ก่อนจะเข้าปฏิบัติงานหรืออยู่อาศัย จึงมีประเพณีว่า ต้องทำบุญหรือทำพิธีเปิดอาคารนั้นเป็นอันดับแรกก่อนเหมือนกับเมื่อเราสร้างบ้านเรือนเสร็จแล้ว ก็ต้องทำบุญขึ้นบ้านใหม่ก่อนเข้าอยู่อาศัยถาวรต่อไป ทั้งนี้เพื่อความสวัสดีมีชัยในการปฏิบัติงานและการอยู่อาศัยนั่นเอง

ลำดับพิธี

- ผู้ร่วมพิธีพร้อม ณ สถานที่ประกอบพิธี
- พระสงฆ์ขึ้นสู่อาสน์สงฆ์
- ประธานในพิธีมาถึง แล้วจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ประธานดำเนินการก่อสร้างกล่าวรายงานและเรียนเชิญประธานในพิธีประกอบพิธีเปิดอาคาร
- ประธานในพิธีไปยังจุดที่กำหนด กดปุ่มเปิดแพรคลุมป้าย
- แตรวงบรรเลงเพลงมหาฤกษ์

- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา
- ประธานสงฆ์เจิม + ปิดทองป้ายอาคาร และประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์
- ประเคนเครื่องไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีกรวดน้ำ
- เสร็จพิธี

หมายเหตุ กรณีประกอบพิธีช่วงบ่าย ไม่มีลำดับประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์

(ตัวอย่าง)

กำหนดการ

พิธีน้อมเกล้าฯ ถวายอาคารที่ประทับ

ณ ค่ายจุฬาภรณ์ จังหวัดนราธิวาส

๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๖

เวลา ๑๒๐๐ - สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี เสด็จถึงอาคารที่ประทับหลังเก่า (ทร.จัดพระกระยาหารกลางวันถวายเป็นการส่วนพระองค์)
- ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน เฝ้ารับเสด็จ

เวลา ๑๔๐๐ - เสด็จถึงอาคารที่ประทับหลังใหม่
- ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส และผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๓ เฝ้ารับเสด็จ
- ภริยาผู้บัญชาการทหารเรือ ภริยาผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน และภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัยข้อพระกร

- เสด็จเข้าสู่พลับพลาพิธี
- ทรงจุดธูปเทียน เครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย
- ทรงกราบ
- ประทับพระเก้าอี้
- ทรงศีล (ประธานสงฆ์ถวายศีล จบ)
- ผู้บัญชาการทหารเรือ กราบทูลรายงานน้อมเกล้าฯ ถวายอาคารที่ประทับ
- เสด็จไปยังแท่น ทรงกดปุ่มไฟฟ้าเปิดแพรคลุมป้าย "พระตำหนัก..." (พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา แตรวงบรรเลงเพลงมหาฤกษ์)
- เสด็จไปทรงตัดแถบแพรประตูทางเข้าพระตำหนัก
- ทรงพระสุหร่าย
- ทรงเจิม
- เสด็จเข้าสู่ภายในพระตำหนักที่ประทับ
- ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูป ภปร. ประจำพระตำหนัก
- เสด็จกลับเข้าสู่พลับพลาพิธี
- ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ประทับพระเก้าอี้
- ทรงหลั่งทักษิโณทก (พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา)
- ทรงลาพระสงฆ์

(เสด็จเข้าประทับยังพระตำหนัก ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถตามพระอัธยาศัย)

พิธีอัญเชิญพระบรมรูป พระรูป ขึ้นประดิษฐาน

การที่เราจะสร้างรูปเหมือนใครสักคนหนึ่งไว้เป็นที่ระลึกถึงเสมือนหนึ่งว่าผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ ก็เพราะเราเห็นคุณงามความดีที่บุคคลนั้น ๆ ได้สร้างไว้แก่ประเทศชาติและสังคมในสมัยเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ครั้นเมื่อท่านหาชีวิตไม่แล้ว ผู้ที่เห็นคุณความดีของท่านจึงสร้างรูปเหมือนขึ้น เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของอนุชนรุ่นหลังสืบต่อกันมา แต่มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ว่า หากเป็นรูปเหมือนพระมหากษัตริย์จะเรียกว่า พระบรมรูป หากเป็นรูปเหมือนเจ้านายตั้งแต่หม่อมเจ้าถึงพระองค์เจ้าเรียก พระรูป

เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในรูปเหมือนนั้น ๆ จำเป็นจะต้องมีพิธีการลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ในการอัญเชิญประดิษฐาน ณ ที่ตั้งถาวรในที่นี้จะขอนำตัวอย่างเท่าที่พอจะรวบรวมได้ ซึ่งใช้ปฏิบัติในกองทัพเรือมาเสนอ ดังนี้

(ตัวอย่าง)

กำหนดการพิธีอัญเชิญ
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ขึ้นประดิษฐานบนพระแท่นที่ประทับ
ณ กองบังคับการ กรมอู่ทหารเรือ
อังคารที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๓๔ เวลา ๐๘๐๘

เวลา ๐๖๐๐ - ขบวนรถอัญเชิญพระบรมรูป ออกจากกรมอู่ทหารเรือไปยังอาคารฝ่ายประติมากรรม กรมศิลปากร ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม

เวลา ๐๖๔๕ - ประธานคณะกรรมการฯ ถวายสักการะพระบรมรูป

- อัญเชิญพระบรมรูปขึ้นประดิษฐานบนรถพาหนะ
- ข้าราชการในขบวนอัญเชิญพระบรมรูป ถวายความเคารพ

เวลา ๐๗๐๐ - ขบวนรถอัญเชิญพระบรมรูปออกจากหน้าอาคารฝ่ายประติมากรรม

เวลา ๐๘๕๐ - เจ้ากรมอู่ทหารเรือ ข้าราชการและลูกจ้าง รอถวายความเคารพพระบรมรูป บริเวณหน้าอาคารกองบังคับการ กรมอู่ทหารเรือ

เวลา ๐๙๐๐ - พระสงฆ์ ๑๐ รูป ขึ้นสู่อาสน์สงฆ์

- เจ้ากรมอู่ทหารเรือจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พระเถระประธานสงฆ์ให้ศีล ทั้งหมดรับศีล

เวลา ๐๙๐๔ - รถอัญเชิญพระบรมรูปจอดเทียบหน้าบันได

- เจ้ากรมอู่ทหารเรืออัญเชิญพระบรมรูปจากรถพาหนะขึ้นสู่พระแท่นข้าราชการและลูกจ้าง ถวายความเคารพ
- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
- เจ้ากรมอู่ทหารเรือถวายเครื่องสักการะเครื่องสังเวย
- เจ้ากรมอู่ทหารเรือและคณะกรรมการฯ ประเคนจตุปัจจัย

ไทยธรรมพระสงฆ์

- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เสร็จพิธี

ตัวอย่าง

กำหนดการ

พิธีอัญเชิญพระรูป พล.ร.อ.พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

ขึ้นประดิษฐานบนแท่นพระอนุสาวรีย์

ณ เขาทัพพระยา เมืองพัทยา

วันพฤหัสบดีที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๙

เวลา ๐๙.๐๐ น. - คณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ และผู้เข้าร่วมพิธีพร้อมบริเวณพิธี

เวลา ๐๙.๑๐ น. - ประธานคณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ (รอง ผบ.ทร.) เดินทางมาถึงและเป็นประธานประกอบพิธีบูชาฤกษ์

เวลา ๐๙.๓๐ น. - เสร็จพิธีบูชาฤกษ์

เวลา ๐๙.๔๐ น. - ประธานคณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ และประธานอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ แถวรอรับประธานในพิธี

เวลา ๐๙.๔๕ น. - ประธานในพิธี (ผบ.ทร.) เดินทางมาถึง

- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ประธานในพิธีเข้าที่นั่ง
- อนุศาสนาจารย์อาราธนาศีล
- พระสงฆ์ให้ศีล
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ

เวลา ๑๐.๑๐ น. - ประธานคณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ กล่าวรายงานความเป็นมาของการจัดสร้าง นำผู้บริจาคเงินสมทบทุนก่อสร้างพระอนุสาวรีย์ เข้ามอบเงินบริจาค และเรียนเชิญประธานในพิธี ประกอบพิธีอัญเชิญพระรูปขึ้นประดิษฐานบนแท่นพระอนุสาวรีย์

เวลา ๑๐.๑๙ น. - ประธานในพิธีเข้าสู่มณฑลพิธี และประกอบพิธีอัญเชิญพระรูป พล.ร.อ.พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ขึ้นประดิษฐานบนแท่นพระอนุสาวรีย์

- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา
- ประธานในพิธีกลับเข้าที่นั่ง

เวลา ๑๑.๐๐ น. - ประเคนภัตตาหารเพล พระสงฆ์ฉันเพลเสร็จ

- ประธานในพิธีประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ และกรวดน้ำ
- เสร็จพิธี

การแต่งกาย	ทหารเรือ	เครื่องแบบปกติขาวคอพับแขนสั้น
	ทหาร ตำรวจ	เครื่องแบบปกติคอพับแขนยาว สีตามเหล่าทัพ
	พลเรือน	ชุดสากลนิยม ชุดสุภาพ ไว้ทุกข์ *

---

* เนื่องจากอยู่ในห้วงเวลาไว้ทุกข์ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

พิธีเปิดศาล/พระบรมราชานุสาวรีย์/พระอนุสาวรีย์/อนุสาวรีย์

บุคคลที่สร้างคุณงามความดี สร้างคุณประโยชน์ส่วนรวมไว้เพื่อประเทศชาติและประชาชน เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว คุณงามความดีนั้นไม่สูญสิ้นตามไปด้วย จะเป็นอนุสาวรีย์ปรากฏอยู่ในดวงใจของอนุชนรุ่นหลังให้รำลึกถึงอยู่เสมอ และเพื่อให้เกิดภาพปรากฏเหมือนบุคคลสำคัญเหล่านั้นมีชีวิตอยู่ จึงนิยมสร้างอาคารที่อาศัยที่เรียกว่า ศาลบ้าง สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ พระอนุสาวรีย์หรืออนุสาวรีย์บ้าง ไว้เป็นอนุสรณ์สำหรับกราบไหว้สักการบูชา

ศาล พระบรมราชานุสาวรีย์ พระอนุสาวรีย์ หรืออนุสาวรีย์เหล่านั้น เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องประกอบพิธีเปิดอย่างเป็นพิธีการเสียก่อน นอกจากเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์แล้วยังเป็นเครื่องหมายประกาศให้คนทั้งหลายรับรู้ และเชิญมากราบไหว้สักการบูชาได้แล้ว ในการนี้ ขอนำกำหนดการพิธีเปิดศาลพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ณ ภูตะวันรีสอร์ต อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๗ มาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดการ

พิธีเปิดศาล พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์

กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

ณ ภูตะวันรีสอร์ต อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

๓๑ มีนาคม ๒๕๔๗

เวลา ๑๓.๐๐ น. - คณะราชสกุลอาภากร และผู้ร่วมพิธี พร้อมหน้าศาล พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

เวลา ๑๓.๔๕ น. - ประธานดำเนินการจัดสร้างศาลฯ ประกอบพิธีบวงสรวงสังเวยบูชาฤกษ์ (เจ้าหน้าที่พราหมณ์สำนักพระราชวัง จัด)

เวลา ๑๔.๑๕ น. - คณะราชสกุลอาภากรและผู้ร่วมพิธี พร้อมบริเวณศาลฯ รอรับผู้บัญชาการทหารเรือ ประธานในพิธี

- พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป ขึ้นสู่อาสน์สงฆ์

เวลา ๑๔.๓๐ น. - ผู้บัญชาการทหารเรือ ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี

- ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์
- ผู้บัญชาการทหารเรือ เข้าสู่ปะรำพิธี
- ผู้บัญชาการทหารเรือ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ

เวลา ๑๕.๑๕ น. - ประธานดำเนินการจัดสร้างศาลฯ กล่าวรายงานและเรียนเชิญผู้บัญชาการทหารเรือ ประกอบพิธีเปิดศาลฯ

เวลา ๑๕.๑๙ น. - ผู้บัญชาการทหารเรือ ไปยังจุดที่กำหนด กดปุ่มเปิดแพรคลุมป้ายศาลฯ (ดนตรีบรรเลงเพลงมหาชัย พระสงฆ์

เจริญชัยมงคลคาถา เจ้าหน้าที่พราหมณ์ลั่นฆ้องชัย เป่าสังข์ แกว่งบัณเฑาะว์) ทหารยิงปืนถวายพระเกียรติยศ

- ประธานสงฆ์ เจิม ปิดทอง ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ บริเวณศาลฯ
- ผู้บัญชาการทหารเรือ ถวายเครื่องสักการะ (ถวายพานพุ่มดอกไม้สด จุดธูปเทียน เครื่องทองน้อย) แล้วกลับมายืน ณ แท่นพิธีเปิด
- ทหารยิงปืนถวายพระเกียรติยศ
- ผู้บัญชาการทหารเรือกลับเข้าในปะรำพิธีสงฆ์
- ผู้บัญชาการทหารเรือและคณะราชสกุลอาภากร ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์สดับปกรณ์
- ผู้บัญชาการทหารเรือและคณะราชสกุลอาภากร ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ผู้บัญชาการทหารเรือและคณะราชสกุลอาภากร กรวดน้ำ
- พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ผู้บัญชาการทหารเรือ กราบพระรัตนตรัย
- พระสงฆ์เดินทางกลับ
- ผู้บัญชาการทหารเรือ เดินทางกลับ
- ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์
- เสร็จพิธี

การแต่งกาย - ข้าราชการทหารเรือ เครื่องแบบหมายเลข ๒
- พลเรือน ชุดสากล / ชุดสุภาพ

พิธีพุทธาภิเษก

พิธีพุทธาภิเษก คือพิธีการปลุกเสกประจุพุทธคุณลงในวัตถุมงคล (ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ หน้า ๗๙๕ และ พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุด "คำวัด" โดยพระธรรมกิตติวงศ์ หน้า ๗๐๐) โดยใช้พุทธคุณซึ่งมีอยู่ในบทพระปริตรหรือบทพุทธมนต์ หรือโดยใช้สมาธิจิตที่เกิดจากปฏิบัติกรรมฐาน ประจุลงในวัตถุมงคลต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปจำลอง รูปจำลองพระเกจิอาจารย์ พระบรมรูปจำลองพระมหากษัตริย์-ราชวงศ์ รูปเทพเจ้า รูปผู้ที่ควรสักการบูชา ปูชนียวัตถุต่าง ๆ ฯลฯ มิได้หมายถึงพิธีการปลุกเสกเฉพาะพระพุทธรูปจำลองอย่างเดียว ดังนั้น ไม่ว่าจะปลุกเสกวัตถุมงคลประเภทใดเรียกว่า พิธีพุทธาภิเษก เหมือนกันหมด โดยเรียกชื่อพิธีตามวัตถุมงคลนั้น ๆ เช่น พิธีพุทธาภิเษกพระพุทธพรประทานราชนาวี พิธีพุทธาภิเษกพระบรมรูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พิธีพุทธาภิเษกรูปจำลององค์จตุคามรามเทพ ฯลฯ และมีความเชื่อว่าวัตถุมงคลที่ผ่านพิธีพุทธาภิเษกแล้วย่อมกลายเป็นวัตถุมงคลที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถป้องกันภัยอันตรายและให้เกิดความสวัสดีมีชัยได้

ปัจจุบันมีศัพท์เรียกพิธีกรรมดังกล่าวเพิ่มขึ้นใหม่และนำมาเรียกใช้กันทั่วไป เช่น พิธีมังคลาภิเษก พิธีเทวาภิเษก เป็นต้น โดยอาจมีความประสงค์ให้เรียกชื่อพิธีตรงตามวัตถุมงคลนั้น ๆ ดังนี้

- พิธีพุทธาภิเษก คือพิธีปลุกเสกพระพุทธรูปจำลอง และรูปจำลองพระเกจิ อาจารย์ทั้งหลาย

- พิธีมังคลาภิเษก คือพิธีปลุกเสกพระบรมรูปจำลองพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ เช่น สมเด็จพระปิย-มหาราช พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นต้น

- พิธีเทวาภิเษก คือพิธีปลุกเสกรูปจำลองเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น พระพรหม องค์จตุคามรามเทพ พระพิฆเนศเป็นต้น

บางกรณีนำวัตถุมงคลต่าง ๆ มาปลุกเสกในคราวเดียวกันก็มักเรียกพิธีรวมกันก็มี เช่น พิธีพุทธมังคลาภิเษก พิธีพุทธเทวาภิเษก พิธีมังคลเทวาภิเษก เป็นต้น ศัพท์ที่ใช้เรียกพิธีตามวัตถุมงคลต่าง ๆ ดังกล่าวแม้จะไม่ตรงกับคำเดิมที่ให้ใช้คำว่า พิธีพุทธาภิเษก แต่พิธีการปฏิบัติเหมือนกันทุกพิธี

พิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคลทุกประเภท มีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

๑. เครื่องใช้ในพิธี

๑.๑ โต๊ะหมู่บูชา พร้อมดอกไม้ธูปเทียน

๑.๒ เครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์

- เครื่องรับรองพระสงฆ์เช่นเดียวกับงานมงคลทั่วไป
- ตั่ง/ที่นั่งพระมหาเถระประธานฝ่ายสงฆ์
- อาสน์สงฆ์พระเจริญพระพุทธมนต์ ๙ รูป (พิธีหลวงหรือพิธีทางราชการ ๑๐ รูป)
- อาสน์สงฆ์พระสวดภาณวาร ๔ รูป
- ตั่ง/ ที่นั่งพระเกจิอาจารย์ / พระเถระภาวนาจารย์ ๙ รูป (หรือตามความประสงค์) จัดให้นั่งรอบวัตถุมงคล

๑.๓ เครื่องประกอบพิธีพุทธาภิเษก

- เทียนวิปัสสี ไส้เกินอายุผู้จุด ๑ เล่ม
- เทียนมหามงคล หนัก ๘ บาท ๒ เล่ม
- เทียนนวหรคุณ หนัก ๑ บาท ๙ เล่ม
- เทียนเงินเทียนทอง ๒ เล่ม

- เทียนชัย ไส้ ๑๐๘ เส้น หนัก ๘๐ บาท สูงเท่ากับเจ้าของพิธี ๑ เล่ม (ปักในตู้เทียนชัย)
- เทียนพุทธาภิเษก หนัก ๓๒ บาท ๒ เล่ม
- เทียนที่เครื่องกระบะมุก ๑ ชุด
- ขันสาครใส่น้ำมนต์ ๒ ใบ (ปักเทียนพุทธาภิเษกไว้ตรงกลาง)
- สายสิญจน์รอบปริมณฑล ขึงเป็นตาข่ายห่างกัน ๑ ช่วงแขน
- ฉัตรขาว ๕ ชั้น ๖ ต้น ขนาดความสูงตามความเหมาะสม ปัก ๔ มุม และซุ้มประตูทางเข้า
- ราชวัติ ๔ มุม (๘ ข้าง ยาวข้างละ ๑ เมตร)
- โต๊ะวางวัตถุมงคลพร้อมปูผ้าขาว ขนาดโต๊ะสูงกว่าที่นั่งพระสงฆ์ ตามสมควร
- พลู ๗ ใบ ซ้อนกันสำหรับดับเทียนชัย
- บาตรใส่น้ำมนต์สำหรับพระเกจิอาจารย์/พระเถระภาวนาจารย์นั่งปรกครบทุกรูป

๑.๔ เครื่องไทยธรรมประเคนพระสงฆ์ในพิธีทั้งหมด

๒. ลำดับพิธี

การกำหนดลำดับพิธีแต่ละพิธีนั้นอาจจะแตกต่างกันบ้าง ขึ้นอยู่กับสถานที่และผู้เป็นประธานในพิธี แต่ลำดับพิธีการปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ในที่นี้ ขอนำกำหนดการพิธีมังคลาภิเษกพระบรมรูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ขณะนั้นเรียกพิธีมังคลาภิเษก) เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ ณ ท้องพระโรง พระราชวังเดิม มาเป็นตัวอย่างดังนี้

กำหนดการ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีมังคลาภิเษก

พระบรมรูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ในวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ เวลา ๑๔.๐๐ น.

ณ ท้องพระโรง พระราชวังเดิม กรุงเทพมหานคร

เวลา ๑๔.๐๐ น. - ผู้ร่วมพิธีและผู้มีเกียรติพร้อมบริเวณท้องพระโรงชั้นนอก

- พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป ขึ้นสู่อาสน์สงฆ์

เวลา ๑๔.๐๕ น. - ประธานในพิธีฝ่ายฆราวาส ถึงบริเวณพิธี

เวลา ๑๔.๑๐ น. - ประธานในพิธีฝ่ายฆราวาส ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และผู้เกี่ยวข้องเฝ้ารับเสด็จฯ

เวลา ๑๔.๒๐ น. - สมเด็จพระสังฆราช เสด็จถึงบริเวณพิธี แล้วเสด็จไปประทับ ณ ที่รับรองบริเวณท้องพระโรงชั้นนอก

- ประธานในพิธีฝ่ายฆราวาสจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วเข้าเฝ้าถวายเครื่องสักการะ แด่สมเด็จพระสังฆราช
- พระเถระประธานสงฆ์ให้ศีล จบ
- ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม กล่าวถวายรายงานแล้วกราบทูลอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช ทรงเจิมและทรงจุดเทียนชัย

- สมเด็จพระสังฆราช ทรงเจิมและทรงจุดเทียนชัย (ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม ถวายกระปุกแป้งเจิมและเทียนชนวน ขณะทรงจุดเทียนชัย พระสงฆ์สวดคาถาจุดเทียนชัย พนักงานพราหมณ์ประโคมฆ้องชัย สังข์ แตร ดุริยางค์)
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ และสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
- ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม จุดเทียนวิปัสสี เทียนมหามงคลและเทียนนวหรคุณ (ขณะพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ขึ้นบท พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯลฯ)
- สมเด็จพระสังฆราช ทรงนั่งอธิษฐานจิต เจริญบริกรรมภาวนา
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ประธานในพิธีฝ่ายฆราวาส ถวายเครื่องไทยธรรมแด่สมเด็จพระสังฆราช
- ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม ประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ทั้ง ๑๐ รูป
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีฝ่ายฆราวาส และประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม กรวดน้ำ
- ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม กราบทูลอาราธนาเสด็จประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- สมเด็จพระสังฆราช ทรงประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ทรงโปรยข้าวตอก ดอกไม้ และเสด็จกลับ (ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม และผู้เกี่ยวข้องส่งเสด็จ)

- พระสวดภาณวาร ๔ รูป และพระเถระภาวนาจารย์ ๙ รูป เข้านั่งประจำที่
- ประธานมูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม จุดเทียนที่เครื่องกระบะมุก และเทียนพุทธาภิเษกที่ขันสาคร ข้างตู้เทียนชัย
- พระสวดภาณวาร สวดคาถาพุทธาภิเษก
- พระเถระภาวนาจารย์ นั่งปรก จบ

เวลา ๑๕.๒๙ น. - พระเถระภาวนาจารย์อาวุโส ประกอบพิธีดับเทียนชัย (พระสงฆ์สวดคาถาดับเทียนชัย)
- ประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสวดภาณวารและพระเถระภาวนาจารย์
- พระสงฆ์อนุโมทนา ผู้ร่วมพิธีกรวดน้ำ
- เสร็จพิธี

การจัดสถานที่
พิธีพุทธาภิเษกในอุโบสถ

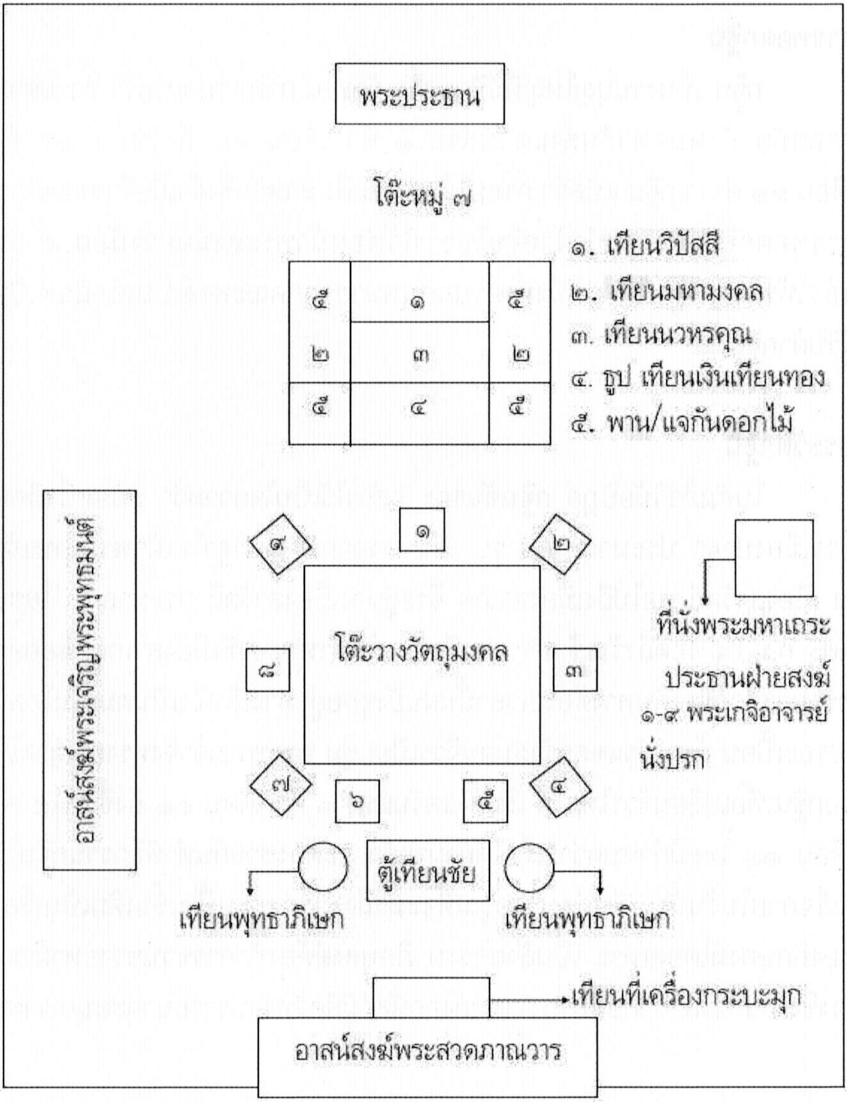

พิธีทำบุญทอดกฐิน

การทอดกฐิน

กฐิน เป็นงานบุญใหญ่ที่มีปีละครั้ง จัดเป็น กาลทาน แปลว่า ถวายตามกาลสมัย กำหนดทำกันตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ คำว่า กฐิน แปลว่า กรอบไม้ หรือสะดึง สำหรับขึงผ้าเย็บจีวรของภิกษุ การทอดกฐิน คือการนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์เป็นเอกฉันท์เป็นผู้รับผ้ากฐินนั้น

ประวัติกฐิน

ในคัมภีร์วินัยปิฎก กฐินขันธกะ กล่าวไว้เป็นใจความว่า สมัยหนึ่งภิกษุชาวเมืองปาฐา ประมาณ ๓๐ รูป เดินทางจากเมืองปาฐาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เมืองสาวัตถี พอไปถึงเมืองสาเกต ซึ่งอยู่ห่างเมืองสาวัตถี ประมาณ ๖ โยชน์ (๙๖ ก.ม.) ก็พอดีถึงวันเข้าพรรษา จึงต้องพักจำพรรษาที่เมืองสาเกต พอออกพรรษาแล้วก็รีบเดินทางต่อไปเวลานั้นฝนยังชุกอยู่ ทางเดินจึงเป็นตมเป็นโคลนเปรอะเปื้อน ต้องกรำแดดกรำฝนจนจีวรเปียกชุ่ม พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้รับกฐินเพื่อเปลี่ยนจีวรใหม่ได้ เริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ โดยมีกำหนดว่า เมื่อได้ผ้ามาแล้ว จะต้องช่วยกันทำพิธีกรานกฐินให้เสร็จภายในวันนั้น (คือก่อนรุ่งอรุณที่จะมาถึง) เรื่องกฐินนี้ในชั้นเดิมเป็นเรื่องของภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ เป็นสังฆกรรม ภิกษุสงฆ์ต้องจัดการขวนขวายหาผ้ามาเองซึ่งเป็นการลำบากอยู่มาก ภายหลังคฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาปรารถนาจะอนุเคราะห์

ภิกษุสงฆ์ ประกอบทั้งหวังบุญกุศลด้วย จึงถือเป็นหน้าที่จัดถวาย มิใช่แต่คฤหัสถ์เท่านั้น แม้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกันเองจะทอดกฐินก็ได้ไม่เป็นการขัดข้องแต่อย่างใด (แต่จะทอดในวัดที่ตนเองจำพรรษาอยู่มิได้)

ประเภทกฐิน

กฐินมี ๒ ประเภท คือกฐินหลวง และกฐินราษฎร์ กฐินที่ใช้ผ้าองค์กฐินของหลวงทอด ณ พระอารามหลวง เรียกว่า กฐินหลวง กฐินที่ราษฎรทำกันทั่ว ๆ ไป เรียกว่า กฐินราษฎร์

กฐินหลวง

มีประวัติว่า เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาประดิษฐานอยู่ในประเทศไทย และประชาชนคนไทยที่ตั้งหลักแหล่งอยู่บนผืนแผ่นดินไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว การทอดกฐินก็ได้กลายเป็นประเพณีของบ้านเมืองมาโดยลำดับ พระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองบ้านเมือง ได้ทรงรับเรื่องกฐินนี้ขึ้นเป็นพระราชพิธีอย่างหนึ่งซึ่งทรงบำเพ็ญเป็นการประจำเมื่อถึงเทศกาลทอดกฐิน การที่พระเจ้าแผ่นดินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเกี่ยวกับกฐินเป็นพระราชพิธีดังกล่าวนี้ เป็นเหตุให้เรียกกันว่า กฐินหลวง วัดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นวัดหลวงหรือวัดราษฎร์ หากพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐินแล้ว เรียกว่า กฐินหลวงทั้งสิ้น

สมัยต่อมา เรื่องของกฐินหลวงได้เปลี่ยนไปตามภาวการณ์ของบ้านเมือง เช่น ประชาชนมีศรัทธาเจริญรอยตามพระราชศรัทธาของพระเจ้าแผ่นดิน ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้ถวายผ้าพระกฐินได้ตามสมควรแก่ฐานะเป็นต้น เป็นเหตุให้แบ่งกฐินหลวงออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. พระกฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธี

๒. พระกฐินต้น

๓. พระกฐินพระราชทาน (สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑ หน้า ๕๙ ใช้คำว่า "กฐินพระราชทาน" ไม่มีคำว่า "พระ" นำหน้า)

พระกฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธี (พระกฐินเสด็จพระราชดำเนิน)

พระกฐินดังกล่าวนี้ พระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปถวายด้วยพระองค์เองเป็นประจำ ณ วัดสำคัญ ๆ ซึ่งทางราชการกำหนดขึ้น มีหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินไว้อย่างเรียบร้อย ปัจจุบันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ๑๖ วัด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระอารามหลวง

๑. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรุงเทพมหานคร
๒. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรุงเทพมหานคร
๓. วัดสุทัศนเทพวราราม	กรุงเทพมหานคร
๔. วัดบวรนิเวศวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๕. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	กรุงเทพมหานคร
๖. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๗. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๘. วัดเทพศิรินทราวาส	กรุงเทพมหานคร
๙. วัดราชาธิวาส	กรุงเทพมหานคร
๑๐. วัดมกุฏกษัตริยาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๑. วัดอรุณราชวราราม	กรุงเทพมหานคร
๑๒. วัดราชโอรสาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์	นครปฐม

๑๔. วัดสุวรรณดาราราม พระนครศรีอยุธยา

๑๕. วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ พระนครศรีอยุธยา

๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก

พระอารามหลวงเหล่านี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เอง แต่มิได้เสด็จไปทั้ง ๑๖ วัด จะเสด็จพระราชดำเนินเพียงปีละ ๘ หรือ ๙ วัด เท่านั้น นอกนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ หรือองคมนตรี หรือผู้ทรงเห็นสมควรเป็นผู้แทนพระองค์ไปถวาย

พระกฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธีนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังออกหมายกำหนดการเป็นประจำปี จึงไม่มีการจองล่วงหน้า

พระกฐินต้น (พระกฐินส่วนพระองค์)

พระกฐินดังกล่าวนี้ พระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปถวาย ณ วัดที่มิใช่วัดหลวง และมิได้เสด็จไปอย่างเป็นทางราชการหรืออย่างเป็นพระราชพิธี แต่เป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์อีกด้วย พลตรี หม่อมทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์ (ม.ร.ว.เฉลิมลาภ ทวีวงศ์) ได้เล่าประวัติเรื่องการเกิดขึ้นของกฐินต้นนี้ไว้ว่า

"กฐินส่วนพระองค์นี้ ในสมัยก่อนรัชกาลที่ ๕ จะเรียกว่าอย่างไรนั้นยังไม่พบหลักฐาน มาเรียกกันว่า กฐินต้น ในรัชกาลที่ ๕ ภายหลังที่ได้มีการเสด็จประพาสหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อ พ.ศ.๒๔๔๗ การเสด็จประพาสครั้งนั้น โปรดให้จัดให้ง่ายกว่าการเสด็จประพาสเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถอย่างสามัญ คือโปรดไม่ให้มีท้องตราสั่งหัวเมืองให้จัดทำที่ประทับแรม ณ ที่ใด ๆ พอพระราชหฤทัยจะประทับที่ไหนก็ประทับที่นั่น บางคราวก็ทรงเรือเล็กหรือเสด็จรถไฟ ๗๑

ไปโดยมิให้ใครรู้ การประพาสครั้งนั้นเรียกกันว่า เสด็จประพาสต้น เหตุที่เรียกว่าประพาสต้นก็เพราะเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๔๗ เสด็จทรงเรือมาด ๔ แจวประพาสในแม่น้ำอ้อม ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรือมาด ๔ แจว เพิ่มขึ้นอีกลำหนึ่งสำหรับแจวตามเรือมาดพระที่นั่ง เวลามีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จพระราชดำเนินโดยมิให้มีใครรู้จักพระองค์ เมื่อซื้อเรือมาดได้ดังพระราชประสงค์แล้วก็ทรงพระราชทานชื่อเรือลำนั้นว่า เรือต้น ในวันนั้นกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับถึงที่ประทับแรมที่เมืองราชบุรีเกือบ ๓ ทุ่ม เพราะน้ำเชี่ยวผู้คนในขบวนเสด็จเหนื่อยหอบตามกัน และได้เริ่มเรียกการเสด็จประพาสในวันที่กล่าวนี้ว่าประพาสต้น จึงเป็นมูลเหตุ ให้เรียกการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินเป็นการส่วนพระองค์ว่า **พระกฐินต้น** เรียกแบบเรือนไทยที่ทรงสร้างสำหรับประทับอย่างชาวบ้านว่า เรือนต้น กันต่อมา”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงดำเนินตามพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญ พระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินต้นเป็นประจำทุกปี การจะเสด็จฯ ไปถวายผ้าพระกฐินต้นที่วัดใดนั้นมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. เป็นวัดที่ยังไม่เคยเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินมาก่อน

๒. ประชาชนมีความเลื่อมใสในวัดนั้นมาก

๓. ประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่ค่อยมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไป จะได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดด้วย

พระกฐินพระราชทาน

เป็นพระกฐินที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานผ้าของหลวงแก่ผู้ที่กราบบังคมทูลขอพระราชทานเพื่อไปถวายยังวัดหลวง นอกจากวัดสำคัญที่ทรงกำหนดไว้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เอง ปัจจุบันก็เว้น ๑๖ วัด ดังกล่าวแล้ว เหตุที่เกิดพระกฐินพระราชทานก็เพราะว่าปัจจุบันวัดหลวงมีเป็นจำนวนมาก จึงเปิดโอกาสให้กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตลอดจนคณะบุคคลหรือบุคคลที่สมควรรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวายได้ และผู้ที่ได้รับพระราชทานจะเพิ่มไทยธรรมเป็นส่วนตนโดยเสด็จพระราชกุศลด้วยตามกำลังศรัทธาก็ได้

ปัจจุบันกระทรวง ทบวง กรม คณะบุคคลหรือบุคคลใดมีความประสงค์จะรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวาย ณ วัดหลวงวัดใดก็ติดต่อไปยังกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตามระเบียบซึ่งเท่ากับเป็นการจองกฐินไว้ก่อน

กฐินราษฎร์

กฐินราษฎร์ เป็นกฐินที่ราษฎร หรือประชาชน ผู้มีศรัทธานำผ้ากฐินของตนไปทอด ณ วัดต่าง ๆ เว้นไว้แต่วัดที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องกฐินหลวง การทอดกฐินของราษฎรตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีชื่อเรียกแตกต่างกันตามลักษณะของวิธีการทอด คือ

๑. กฐิน หรือมหากฐิน

๒. จุลกฐิน

๓. กฐินสามัคคี

๔. กฐินตกค้าง

กฐินหรือมหากฐิน

เป็นกฐินที่ราษฎรนำไปทอด ณ วัดใดวัดหนึ่งซึ่งตนมีศรัทธาเป็นเจ้าภาพเพียงคนเดียว กล่าวคือ ท่านผู้ใดมีศรัทธาจะทอดกฐิน ณ วัดใด ก็นำผ้ากฐินบางครั้งเรียกว่า ผ้าที่เป็นองค์กฐินซึ่งจะเป็นผ้าผืนเดียวก็ได้ หลายผืนก็ได้ เป็นผ้าขาวซึ่งยังมิได้ตัดก็ได้ ตัดออกเป็นชิ้น ๆ พอที่จะประกอบเข้าเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ ทำเสร็จแล้วยังมิได้ย้อมหรือย้อมแล้วก็ได้ อย่างใดอย่างหนึ่งจัดเป็นองค์กฐิน

ความนิยมที่นำกฐินไปทอด ณ วัดต่าง ๆ ของราษฎรนั้นมิใช่จะมีแต่องค์กฐินดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น เจ้าภาพบางรายอาจมีศรัทธาถวายของอื่น ๆ ไปพร้อมกับองค์กฐิน เรียกกันว่า บริวารกฐิน ตามที่นิยมกันนั้นมีปัจจัย ๔ คือเครื่องอาศัยของพระภิกษุสามเณร มีไตรจีวร บริขารอื่น ๆ ที่จำเป็น หรือเครื่องใช้ประจำที่มีมุ้ง หมอน ที่นอน เตียงตั่ง โต๊ะ เก้าอี้ โอ่งน้ำ กระถาง กระทะ กระโถน เตา ภาชนะสำหรับใส่อาหารคาวหวาน เครื่องซ่อมเสนาสนะมีมีด ขวาน กบ สิ่ว เลื่อย ไม้กวาด จอบ เสียม เครื่องคิลานเภสัช มียารักษาโรค ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ตลอดจนเครื่องครัวมีข้าวสาร ผลไม้ เป็นต้น หรือจะมีอย่างอื่นนอกจากกล่าวถึงนี้ก็ได้ ขอให้เป็นของที่สมควรแก่พระภิกษุสามเณรจะบริโภคเท่านั้น หากจะมีของสำหรับแจกจ่ายแก่คนที่อยู่ในวัดหรือคนที่มาร่วมงานกฐินด้วยก็ได้ สุดแต่กำลังศรัทธาและอัธยาศัยไมตรี

นอกจากที่ได้กล่าวมานั้น ยังมีธรรมเนียมที่เจ้าภาพผู้ทอดกฐินจะต้องมีผ้าห่มพระประธาน อีกหนึ่งผืน เทียนสำหรับจุดในเวลาที่พระภิกษุสวดพระปาติโมกข์ ที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า เทียนปาติโมกข์ จำนวน ๒๔ เล่ม และมีธงผ้าขาวเขียนรูปจระเข้หรือสัตว์น้ำอย่างอื่น ๆ เช่น ปลา นางเงือก เป็นต้น สำหรับปักหน้าวัดที่อยู่ตามริมน้ำ เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้ว และมีธงผ้าขาวเขียนเป็น

รูปตะขาบ ปักไว้หน้าวัดสำหรับวัดที่ตั้งอยู่บนดอยไกลแม่น้ำ ที่ใช้ปักนี้เป็นเครื่องแสดงให้ทราบว่าวัดนั้น ๆ ได้รับกฐินแล้วและอนุโมทนาร่วมกุศลด้วยได้

อนึ่ง ยังมีประเพณีนิยมอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเวลาของการทอดกฐิน ถ้าเป็นเวลาเช้าจะมีการทำบุญถวายอาหารเพลแก่ภิกษุสามเณรในวัด

กฐินที่ราษฎรผู้เป็นเจ้าภาพนำองค์กฐินและบริวารกฐินไปทอดยังวัดต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เรียกกันว่า กฐินหรือมหากฐิน เป็นลักษณะของกฐินที่ราษฎรทอดกันเป็นส่วนใหญ่อยู่ในปัจจุบัน แต่เหตุที่เรียกว่ามหากฐินนั้น อาจเป็นเพราะจะให้เห็นแตกต่างจากกฐินอีกชนิดหนึ่งที่เรียกว่าจุลกฐินก็ได้

จุลกฐิน

เป็นกฐินที่ต้องทำด้วยความเร่งรีบ เดิมเรียกกันเป็นแบบไทย ๆ ว่า กฐินแล่น เจ้าภาพผู้ที่จะทอดกฐินเช่นนี้ได้ต้องมีพวกมากมีกำลังมากเพราะต้อง

เริ่มตั้งแต่การทำผ้าที่นำไปทอดตั้งแต่ต้น กล่าวคือเริ่มตั้งแต่นำฝ้ายที่แก่ใช้ได้แล้วแต่ยังอยู่ในฝักมีปริมาณให้พอแก่การที่จะทำเป็นผ้าจีวรผืนใดผืนหนึ่งได้ แล้วทำพิธีสมมติว่าฝ้ายจำนวนนั้นได้มีการหว่านแตกงอกออกต้น เติบโต ผลิดอก ออกฝัก แก่ สุก แล้วเก็บมาอิ้วเอาเมล็ดออกดีดเป็นผง ทำเป็นเส้นด้ายเปียออกเป็นไจ กรอออกเป็นเข็ดแล้วฆ่าด้วยน้ำข้าว ตากให้แห้ง ใส่กงปั่นเส้นหลอด ใส่กระสวยเครือแล้วทอเป็นแผ่นผ้าตามขนาดที่ต้องการนำไปทอดเป็นผ้ากฐิน

เมื่อพระสงฆ์รับผ้านั้นแล้ว มอบแก่พระภิกษุผู้เป็นองค์ครองซึ่งพระองค์ครองจะจัดการต่อไปตามพระวินัย

หลังจากนั้นผู้ทอดต้องช่วยทำต่อ คือนำผ้านั้นมาขยำทุบซักแล้วเอาไปตากแห้ง แล้วนำมาตัดเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่ง แล้วเย็บ ย้อม ตากแห้ง พับ ทับรีด เสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปถวายองค์ครองอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ท่านทำพินทุอธิษฐาน

เสร็จการพินทุอธิษฐานแล้วจะมีการประชุมสงฆ์แจ้งให้ทราบ พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดจะอนุโมทนา เป็นเสร็จพิธีจุลกฐิน

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ทอดจุลกฐินไม่มีกำลังคนมากพอ จะตัดพิธีการในตอนต้น ๆ ออกเสียก็ได้ โดยเริ่มด้วยการเอาผ้าขาวผืนใหญ่มากะประมาณให้พอที่จะตัดเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งแล้วนำไปทอด เมื่อพระภิกษุสงฆ์ท่านนำไปดำเนินการตามพระวินัยแล้วก็ช่วยทำต่อจากท่าน คือซัก กะ ตัด เย็บย้อมให้เสร็จ แล้วนำกลับไปถวายองค์ครอง เพื่อพินทุอธิษฐานต่อไป เหมือนวิธีทำที่กล่าวมาแล้วในการทำจุลกฐินเต็มตามรูปแบบ

อนึ่ง ข้อที่ควรกำหนดจดจำไว้ ก็คือจุลกฐินจะเป็นวิธีใดวิธีหนึ่งก็ตามจะต้องทำให้เสร็จในวันเดียว เริ่มต้นตั้งแต่เวลาเช้าถึงย่ำรุ่งของวันรุ่งขึ้น คือต้องทำให้เสร็จก่อนรุ่งอรุณของวันใหม่ ไม่เช่นนั้นแล้วกฐินนั้นไม่เป็นกฐิน

ส่วนบริวารของจุลกฐิน ผ้าห่มประธานและเทียนปาติโมกข์ตลอดจนธงจระเข้ ธงตะขาบ ก็คงเป็นเช่นที่กล่าวมาแล้วในเรื่องกฐินหรือมหากฐิน

กฐินสามัคคี

เป็นกฐินที่มีเจ้าภาพหลายคนร่วมกัน มิใช่มีเจ้าภาพเพียงคนเดียวอย่างเรื่องกฐินหรือมหากฐิน ทุกคนเป็นเจ้าภาพทั้งหมด ใครบริจาคมากน้อยอย่างไรไม่เป็นประมาณ แต่เพื่อไม่ให้การจัดงานกฐินยุ่งยากสับสนมากเกินไป ก็มักจะตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งดำเนินการแล้วมีหนังสือบอกบุญไปยังผู้อื่นด้วย เมื่อได้ปัจจัยมาเท่าไรก็จัดผ้าอันเป็นองค์กฐิน รวมทั้งบริวารดังกล่าวแล้วนั้น เมื่อมีปัจจัยเหลือก็ถวายวัดไว้เพื่อทางวัดจะนำไปใช้จ่ายในทางที่ควร เช่น การก่อสร้าง ศาสนสถาน การบูรณปฏิสังขรณ์ กุฏิ โบสถ์ เจดีย์ เป็นต้น กฐินสามัคคีนี้มักจะนำไปทอดยังวัดที่กำลังมีการก่อสร้างหรือกำลังบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อเป็นการ

สมทบทุนให้สิ่งอันพึงประสงค์ของวัดให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เรื่องของกฐินสามัคคีเป็นเรื่องที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะนอกจากจะถือกันว่าเป็นบุญเป็นกุศลแล้วยังเป็นการช่วยทะนุบำรุงวัดตลอดจนเป็นเรื่องเพิ่มความสนุกครึกครื้นให้แก่งานเป็นสามัคคีรสอันเนื่องมาจากการทอดกฐินสามัคคี

กฐินตกค้าง

กฐินประเภทนี้มีชื่อเรียกอย่างอื่นอีกว่า กฐินตก กฐินโจร ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ได้กล่าวถึงเหตุผลที่เกิดกฐินชนิดนี้ตลอดจนชื่อที่เรียกไปเป็นต่าง ๆ กันของกฐินประเภทนี้ไว้ในเรื่องเทศกาลออกพรรษาว่า

"แต่ที่ทำกันเช่นนี้ ทำกันอยู่ในท้องถิ่นที่มีวัดมาก ซึ่งอาจมีวัดตกค้าง ไม่มีใครทอดก็ได้ จึงมักมีผู้ศรัทธาไปสืบเสาะหาวัดอย่างนี้เพื่อทอดกฐินตามปกติในวันใกล้ ๆ จะสิ้นหน้าทอดกฐิน หรือในวันสุดท้ายคือวันก่อนแรมค่ำหนึ่งของเดือน ๑๒ ทอดกฐินอย่างนี้ เรียกกันว่า กฐินตกค้าง หรือเรียกว่า กฐินตก บางถิ่นก็เรียกว่า กฐินโจร เพราะกิริยาอาการที่ไปทอดอย่างไม่รู้เนื้อไม่รู้ตัว จู่ ๆ ก็ไปทอดไม่บอกกล่าวเล่าสิบล่วงหน้าไว้ให้วัดรู้ เพื่อเตรียมตัวกันได้พร้อม และเรียบร้อย การทอดกฐินตกถือว่าได้บุญอานิสงส์แรงกว่าทอดกฐินตามธรรมดา บางทีเตรียมข้าวของไปทอดกฐินหลาย ๆ วัดแต่ได้วัดทอดน้อยวัด เครื่องไทยธรรมที่ตระเตรียมเอาไปทอด ยังมีเหลืออยู่ หรือทางวัดทอดไม่ได้ก็เอาเครื่องไทยธรรมเหล่านั้นจัดทำเป็นผ้าป่า เรียกกันว่า "ผ้าป่าแถมกฐิน"

กฐินประเภทนี้ เรื่ององค์กฐินบริวารกฐิน เป็นต้น คงเป็นเช่นที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ส่วนข้อแตกต่างของกฐินประเภทนี้ คือไม่มีการจองวัดล่วงหน้า การทอดเฉพาะวัดที่ยังไม่มีใครทอด และอาจทอดหลายวัดได้ ตลอดจนสามารถเอาเครื่องไทยธรรมที่เหลือทำเป็นการบุญอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า ผ้าป่าแถมกฐิน

การจองกฐิน

๑. วัดราษฎร์ บุคคลหรือคณะบุคคลทั่วไป จะไปทอดหรือรวมกันไปทอด โดยการจองล่วงหน้าไว้ก่อนตั้งแต่ในพรรษา วัดใดถ้าไม่มีผู้จอง เมื่อใกล้เทศกาลกฐิน ประชาชน ทายกทายิกาแห่งวัดนั้นก็จะรวมกันจัดการทอดกฐิน ณ วัดนั้น วิธีการจองนิยมทำเป็นหนังสือจองกฐินไปติดประกาศไว้ ณ วัดที่จะทอดถวาย เป็นการเผดียงสงฆ์ให้ทราบ วัน เวลา ที่จะไปทอด หรือจะไปนมัสการท่านเจ้าอาวาสให้ทราบไว้ก็ได้ ในการนี้ขอนำ กำหนดการพิธีทอดกฐินสามัคคีกองทัพเรือ ณ วัดปากคลองมะขามเฒ่า ปี ๒๕๔๗ มาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดการงานทอดกฐินสามัคคีกองทัพเรือ
ณ วัดปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
๒๐ - ๒๑ พ.ย.๔๗

กำหนดการ

วันเสาร์ที่ ๒๐ พ.ย.๔๗

เวลา ๑๕๐๐ - ตั้งองค์กฐิน ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม

เวลา ๑๙๓๐ - การแสดงของวงดนตรี ดย.ทร. และของทางจังหวัดชัยนาท

วันอาทิตย์ที่ ๒๑ พ.ย.๔๗

เวลา ๐๖๓๐ - ขบวนรถคณะกรรมการฯ และผู้ร่วมพิธีออกจาก ฐท.กท.

เวลา ๐๙๔๕ - คณะกรรมการฯ ผู้ร่วมพิธีพร้อมบริเวณพิธี

เวลา ๐๙๕๕ - คณะกรรมการฯ เตรียมรอรับ ผบ.ทร. ประธานในพิธี ณ บริเวณหน้าอุโบสถวัดปากคลองมะขามเฒ่า

เวลา ๑๐๐๐ - ผบ.ทร. เดินทางถึงบริเวณหน้าอุโบสถวัดปากคลองมะขามเฒ่า

- ประธานกรรมการฯ (จก.ยศ.ทร.) และคณะกรรมการฯ ต้อนรับและเชิญ ผบ.ทร.เข้าสู่อุโบสถ
- ผบ.ทร.จุดธูปเทียนบูชาพระประธานแล้วชมภาพเขียนในอุโบสถ
- ผบ.ทร.ไปถวายเครื่องสักการะรูปหล่อหลวงปู่ศุข และถวายเครื่องสักการะพระรูป พล.ร.อ.พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ณ ศาลฯ
- ผบ.ทร.พร้อมคณะ ปล่อยปลาที่ท่าน้ำหน้าวัด/ปลูกต้นไม้ที่ระลึก

เวลา ๑๐๔๐ - ผบ.ทร. เข้าสู่สถานที่ประกอบพิธีถวายผ้ากฐินสามัคคี ทร. (โรงเรียนพระปริยัติธรรม)
- จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วนั่ง ณ ที่รับรอง
- พระสงฆ์ทั้งวัด เจริญพระพุทธมนต์ จบ

เวลา ๑๑๐๐ - ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ สามเณรทั้งวัด จำนวน ๓๓ รูป

เวลา ๑๑๑๕ - ผู้ร่วมพิธีรับประทานอาหาร

เวลา ๑๒๓๐ - พิธีถวายผ้ากฐิน
- ประธานกรรมการฯ กล่าวรายงาน และเรียนเชิญ ผบ.ทร. ประกอบพิธีถวายผ้ากฐินสามัคคี ทร.
- ผบ.ทร. รับผ้ากฐินจากเจ้าหน้าที่ ยืนประนมมือ หันหน้าไปทางพระพุทธรูป (บนโต๊ะหมู่บูชา) กล่าว นะโม ๓ จบ แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวนำถวายผ้ากฐิน ว่า “อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง อัตถะระตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.
ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ผ้ากฐิน, พร้อมทั้งของบริวารนี้, แด่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ผ้ากฐิน, พร้อมทั้งของบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, และครั้นรับแล้ว, ขอจงกรานกฐิน, ด้วยผ้านี้, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน เทอญ.”
- นำผ้ากฐินไปวางบนพานแว่นฟ้า หยิบผ้าห่มพระประธานส่งให้เจ้าหน้าที่แล้วยกผ้ากฐินประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ พร้อมทั้งประเคนเทียนพระปาติโมกข์ เสร็จแล้วกลับไปนั่ง ณ ที่รับรอง
- พระสงฆ์กระทำพิธีอปโลกนกรรม (ประกาศมอบให้พระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดครองผ้ากฐิน)

- ผบ.ทร. ถวายเครื่องบริวารกฐินแด่พระภิกษุรูปครองผ้า (ผู้ร่วมพิธีถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์)
- ผบ.ทร. กล่าวคำถวายเงินบำรุงวัด แล้วนำไปถวายพระเถระประธานสงฆ์
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ผบ.ทร. กรวดน้ำ
- ผบ.ทร.มอบเงินสนับสนุนการศึกษาแก่โรงเรียนอนุบาลวัดสิงห์
- นายกสมาคมภริยา ทร.มอบเงินสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันแก่โรงเรียนอนุบาลวัดสิงห์
- ประธานสงฆ์มอบของที่ระลึกแก่ ผบ.ทร.และคณะกฐินสามัคคี
- ผวจ.ชัยนาท มอบของที่ระลึกแก่ ผบ.ทร. (ผบ.ทร. มอบของที่ระลึกตอบแก่ ผวจ.ฯ)
- ภริยา ผวจ.ชัยนาท มอบของที่ระลึกแก่นายกสมาคมภริยา ทร. (นายกสมาคมภริยา ทร. มอบของที่ระลึกตอบแก่ ภริยา ผวจ.ฯ)
- สภาวัฒนธรรม อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท มอบของที่ระลึกแก่ ผบ.ทร. และนายกสมาคมภริยา ทร.
- ผบ.ทร. กราบพระรัตนตรัย และประธานสงฆ์
- เสร็จพิธี เดินทางกลับ

การแต่งกาย

- ข้าราชการทหาร แต่งเครื่องแบบหมายเลข ๒
- ผู้ร่วมพิธี ชุดสุภาพ

รายการเครื่องกฐินราษฎร์

๑. ไตรจีวรพระองค์ครอง	๑	ไตร
๒. ไตรจีวรพระคู่สวด	๒	ไตร
๓. บาตรพร้อมธรรมกรก (เครื่องกรองน้ำ) มีดโกน เข็ม	๑	ชุด
๔. ตาลปัตร และย่าม	๑	ชุด
๕. เสื่อ ที่นอน หมอน ผ้าห่มนอน มุ้ง	๑	ชุด
๖. ร่ม	๑	คัน
๗. ปิ่นโตเคลือบ	๑	เถา
๘. รองเท้า	๑	คู่
๙. กาต้มน้ำ	๑	ใบ
๑๐. ถังกานวม, ถ้วยชา	๑	ชุด
๑๑. กระโถน	๑	ใบ
๑๒. ช้อนส้อม จานข้าว	๑	ชุด
๑๓. ผ้าขนหนูเช็ดตัว	๑	ผืน
๑๔. ตะเกียง	๑	ดวง
๑๕. ไม้กวาด, สายระเดียง, ธงตะเข้	๑	ชุด
๑๖. ผ้าห่มพระประธาน	๑	ผืน
๑๗. เทียนปาติโมกข์	๑	ห่อ
๑๘. เครื่องมือช่าง	๑	ชุด
๑๙. พานแว่นฟ้า, ดอกไม้คลุมไตร	๓	ชุด
๒๐. สัปทน	๑	คัน

๒๑. เครื่องไทยธรรม จำนวนเท่าพระภิกษุ-สามเณรทั้งวัด

(เจ้าภาพตัดหรือเติมได้ตามความเหมาะสม)

๒. พระอารามหลวง การขอพระราชทานผ้าพระกฐินไปทอดให้แจ้งกรมการศาสนา ซึ่งกรมการศาสนาจะได้ขึ้นบัญชีผู้ขอพระราชทานไว้กราบบังคมทูล และแจ้งให้ทางวัดทราบ ในทางปฏิบัติ ผู้ขอพระราชทานจะไปติดต่อกับทางวัดในการกำหนดวันนำผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวาย และรายละเอียดต่าง ๆ จนถึงก่อนวันกำหนดวันทอด จึงมารับผ้าพระกฐินและเครื่องกฐินพระราชทานจากกรมการศาสนาหรือกรมการศาสนาจัดส่งไปให้ สุดแท้แต่จะตกลงกัน

ข้อแนะนำแนวปฏิบัติ ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๑. โดยพระราชประเพณี การพระราชทานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ พระอารามหลวง (จำนวน ๑๖ อาราม) จะเริ่มในวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ หลังจากออกพรรษาแล้ว ๖ วัน การถวายผ้าพระกฐินพระราชทานควรถวายภายหลังจากพระกฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธีวันแรกแล้ว แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นสำคัญ จะถวายผ้าพระกฐินพระราชทานตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันแรกของกฐินกาลก็ได้

๒. ธรรมเนียมของพระอารามหลวงทุกพระอาราม เวลารับผ้าพระกฐินจะจัดประกอบพิธีในพระอุโบสถและตั้งอาสน์สงฆ์ทางด้านขวาพระหัตถ์พระประธานเสมอ

๓. ใช้เพลงสรรเสริญพระบารมีบรรเลงในขณะที่ผู้เป็นประธานในพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทานที่หน้าพระอุโบสถ

๔. การรับผ้าพระกฐินพระราชทาน ก่อนที่จะเชิญเข้าไปทำพิธีถวายในพระอุโบสถ มีวิธีปฏิบัติ ๒ วิธี คือ

๔.๑ จัดเจ้าหน้าที่ซึ่งแต่งเครื่องแบบปกติขาว คอยส่งผ้าพระกฐินให้ประธานในพิธีที่เชิงบันไดพระอุโบสถหรือหน้าประตูเข้าพระอุโบสถ

๔.๒ จัดโต๊ะหมู่บูชาที่หน้าพระอุโบสถหรือเชิงบันไดพระอุโบสถตามความเหมาะสม โดยตั้งพระฉายาลักษณ์หรือพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีแจกันดอกไม้สดหรือพานพุ่มดอกไม้ ๑ คู่ (จัดประดับได้ตามความเหมาะสมของโต๊ะหมู่) ตัวกลางที่ ๒ วางพานแว่นฟ้าหรือตะลุ่มมุกสำหรับวางผ้าพระกฐินตัวกลางล่างวางธูปเทียนแพและกรวยดอกไม้ ๑ ชุด เมื่อใกล้ถึงเวลาตามกำหนดการ ให้นำผ้าพระกฐินไปวางบนพาน แว่นฟ้าที่จัดไว้นั้นไม่ต้องใช้พุ่มครอบไตร

๕. การแต่งกาย

๕.๑ ข้าราชการ - พนักงานรัฐวิสาหกิจ

- ผู้เป็นประธานในพิธี แต่งเครื่องแบบปกติ

- ผู้ร่วมพิธี แต่งเครื่องแบบปกติขาว ชุดเครื่องแบบปฏิบัติงาน ชุดพระราชทาน ชุดสากลนิยม หรือชุดสุภาพ

๕.๒ หน่วยงานเอกชน

- ผู้เป็นประธานในพิธี สุภาพบุรุษ แต่งชุดขาวคอขอเข้าเฝ้าฯ ชุดพระราชทานแขนยาว ชุดสูทแบบฟอร์มประจำหน่วยงาน/สถานศึกษา ชุดสากลนิยม สุภาพสตรี แต่งชุดไทยแขนยาว - แขนสั้น ชุดสูท แบบฟอร์มประจำหน่วยงาน/สถานศึกษา

- ผู้ร่วมพิธี แต่งชุดพระราชทานแขนยาว – แขนสั้น ชุดสูทแบบฟอร์มประจำหน่วยงาน/ สถานศึกษา ชุดสากลนิยม หรือชุดสุภาพ

๕.๓ พ่อค้า คหบดี ประชาชนผู้มีเกียรติ

- ผู้เป็นประธานในพิธี สุภาพบุรุษ แต่งชุดขาวคอขอเข้าเฝ้าฯ

ชุดพระราชทานแขนยาว ชุดสากลนิยม สุภาพสตรี แต่งชุดไทยแขนยาว – แขนสั้น

- ผู้ร่วมพิธี แต่งกายชุดพระราชทานแขนยาว - แขนสั้น ชุดไทย ชุดสากลนิยม หรือชุดสุภาพ

๕.๔ ผู้ร่วมพิธีที่เป็นข้าราชการ ให้แต่งเครื่องแบบปกติขาวชุดเครื่องแบบปฏิบัติงาน ชุดพระราชทานแขนยาว - แขนสั้น ชุดสากลนิยมหรือชุดสุภาพ

๖. พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ไม่มีการสมาทานศีล

๗. พระสงฆ์ใช้พัดยศทำพิธีกฐินกรรมมีอปโลกน์เป็นต้น ตลอดทั้งอนุโมทนาให้พรและถวายอดิเรก (พระราชาคณะประธานสงฆ์กล่าวคำถวายพระพรเป็นพิเศษเฉพาะแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นภาษาบาลี) ในขณะที่พระสงฆ์ถวายอดิเรก ไม่ต้องประนมมือ

๘. ในกรณีที่เจ้าภาพจัดทำตาลปัตร (พัดรอง) เป็นการโดยเสด็จพระราชกุศลในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานด้วย ประธานสงฆ์จะใช้พัดรองนั้นตั้งอนุโมทนา ยะถา...สัพพีติโย...ก็ได้ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาให้ปีติปราโมทย์ในการบุญพระกฐินทานยิ่งขึ้น แต่เมื่อจะกล่าวคำถวายอดิเรกจะต้องใช้พัดยศและใช้ไปจนจบ ภะวะตุ สัพพะมังคะลังฯ

๙. ผู้มีความประสงค์จะรับพระราชทานผ้าพระกฐิน (ขอจองพระกฐิน) ติดต่อแจ้งความจำนงได้ที่กรมการศาสนา หรือเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นโดยตรงก็ได้ ซึ่งทางวัดจะแจ้งมายังกรมการศาสนาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป การขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินสามารถแจ้งความจำนงได้ตลอดทั้งปี

๑๐. เมื่อถวายผ้าพระกฐินพระราชทานแล้ว ให้ส่งแบบฟอร์มบัญชีรายงานถวายพระราชกุศลคืนกรมการศาสนาภายใน ๑๕ วัน เพื่อจะได้รวบรวมและดำเนินการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานถวายพระราชกุศล

การจัดผ้าไตรพระกฐินพระราชทาน

๑. ผ้าไตรพระกฐิน ให้แกะพลาสติกออกเสียก่อนแล้วจึงติดแผ่นคำถวายบนผ้าไตรพระกฐินและวางผ้าห่มพระประธานบนคำถวายนั้น ควรใช้เทปใสติดยึดไว้ เพื่อกันไม่ให้เลื่อนหล่นในขณะหยิบยกให้ติดแต่พออยู่ เพราะประธานในพิธีจะต้องหยิบผ้าห่มพระประธานส่งให้ไวยาวัจกรก่อนที่จะกล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน เมื่อจัดเสร็จเรียบร้อยแล้ววางบนพานแว่นฟ้า ตั้งไว้ ณ ที่อันสมควร

๒. วัดที่มีผ้าไตรจีวรและผ้าขาวด้วย (ผ้ากฐินทุสสะ - ธรรมยุต ทุกวัดและมหานิกาย ๕ วัด) วิธีจัดเมื่อแกะพลาสติกออกแล้ว ให้วางผ้าขาวบนไตรจีวร ควรใช้ริบบิ้นสีเหลืองผูกรวมกันไว้ให้เรียบร้อย ต่อมาติดแผ่นคำถวายบนผ้าขาว และสุดท้ายให้วางผ้าห่มพระประธานบนคำถวายนั้น (ควรใช้เทปใสติดยึดไว้) จัดเสร็จเรียบร้อยแล้ววางบนพานแว่นฟ้า ตั้งไว้ ณ ที่อันสมควร

การจัดเครื่องบริวารพระกฐินพระราชทาน

๑. ควรแกะออกจากกล่องหรือเอาพลาสติกออกเสียก่อนแล้วจัดใส่ตะลุ่มหรือภาชนะที่เหมาะสม โดยสิ่งไหนที่พอจะจัดไว้ในชุดเดียวกันได้ก็ควรจัดใส่พานเดียวกัน หรือจัดไว้ด้วยกันแล้วผูกด้วยริบบิ้น ซึ่งจะทำให้ดูเรียบร้อยสวยงามและง่ายต่อการหยิบยกในพิธีถวาย

๒. ในวันถวาย ควรจัดโต๊ะปูด้วยผ้าขาว ตั้งไว้ทางท้ายอาสน์สงฆ์ สำหรับวางเครื่องบริวารพระกฐินและไทยธรรมที่จัดมาเพื่อถวายพระภิกษุ สามเณร

๓. การวางตะลุ่มหรือพานเครื่องบริวารพระกฐิน ควรจัดเรียงตามลำดับสิ่งของใช้สอย คือเริ่มจากบาตร หมอนหนุน ผ้าห่ม พรมภาชนะใส่อาหารคาวหวาน กระติกนั้นและสุดท้ายเป็นเครื่องมือโยธา หากสถานที่จำกัดจะตั้งเรียงเป็น ๒ แถว ก็ได้ เมื่อยกส่งให้ประธานในพิธีประเคนพระเถระองค์ครอง ก็ให้ยกบาตรไปก่อน แล้วจึงยกสิ่งอื่นไปตามลำดับที่จัดไว้ (ยกทั้งตะลุ่มหรือพาน)

เครื่องไทยธรรม

เครื่องไทยธรรม ที่ทางผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินจัดมาเพื่อถวายพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นการบริจาคเพิ่มเติมโดยเสด็จพระราชกุศล ให้วางต่อจากเครื่องบริวารพระกฐินพระราชทาน แต่ให้จัดเป็นสัดส่วน ไม่ให้ปะปนรวมกัน

(ตัวอย่าง)

พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

เวลา น. - ข้าราชการ สาธุชนผู้มีเกียรติ อุบาสก อุบาสิกา พร้อมกัน ณ พระอุโบสถ

- ประธานในพิธีเดินทางมาถึงหน้าพระอุโบสถ ไปที่ตั้งโต๊ะหมู่ซึ่งตั้งผ้าพระกฐินไว้ (ผู้ร่วมพิธีลุกขึ้นยืน)
- ยืนถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์
- เปิดกรวยดอกไม้ ถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์หรือพระสาทิสลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (โดยวิธีคำนับถอนสายบัวหรือประนมมือไหว้) อีกครั้งหนึ่ง
- ยกผ้าพระกฐินขึ้นอุ้มประคองไว้ตรงอกยืนตรงแสดงความเคารพ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ขณะที่ประธานยกผ้าพระกฐินอุ้มประคอง ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ถ้าไม่มีให้ใช้เทปแทน) จบแล้ว
- อุ้มประคองผ้าพระกฐินเดินเข้าสู่พระอุโบสถ ตรงไปวางผ้าพระกฐิน ที่พานแว่นฟ้า ซึ่งตั้งอยู่ชิดอาสน์สงฆ์ตรงหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒

- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยกราบแล้วไปที่พานแว่นฟ้าหยิบผ้าห่มพระประธานที่วางอยู่บนผ้าไตรพระกฐินส่งให้เจ้าหน้าที่หรือไวยาวัจกร
- ยกผ้าพระกฐินขึ้นประคอง หันหน้าทางพระประธานประนมมือว่า นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ) แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน "ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอานิสงส์บริวารทั้งปวงนี้ของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัววชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธาโปรดเกล้าฯ ให้ (ระบุนามบุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับพระราชทาน) น้อมนำมาถวายแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาส ในอาวาสวิหารนี้ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัตถารกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ" (พระสงฆ์รับสาธุพร้อมกัน)
- วางผ้าพระกฐินบนพานแว่นฟ้า ยกประเคนพระภิกษุรูปที่ ๒ ซึ่งนั่งอยู่ตรงพานแว่นฟ้า (ยกทั้งพาน) แล้วประเคนเทียนพระปาติโมกข์ (ยกทั้งพาน)
- ประธานนั่ง ณ ที่จัดไว้
- พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรม
- พระเถระองค์ครองลุกออกไปครองผ้าพระกฐิน เสร็จแล้วกลับเข้ามานั่งที่เดิม (ในช่องที่ออกไปครองผ้าถ้ามีดนตรีให้บรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อครองผ้าเสร็จกลับเข้ามานั่งที่อาสน์สงฆ์ ให้หยุดบรรเลงทันที แม้จะยังไม่จบเพลง)

- ประธานประเคนเครื่องบริวารพระกฐินทั้งหมดแด่พระเถระองค์ครองแล้วไปนั่ง ณ ที่จัดไว้ ต่อจากนั้น ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ท่านผู้มีเกียรติร่วมประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ประกาศยอดจำนวนเงินที่บริจาคร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลเพื่อถวายพระภิกษุสามเณร และถวายบำรุงพระอาราม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานสงฆ์ถวายอดิเรก
- ประธานกรวดน้ำ รับพร กราบพระรัตนตรัย กราบลาพระสงฆ์เป็น
- เสร็จพิธี

หมายเหตุ - หากรับผ้าพระกฐินแบบวิธีแรก (๔.๑) คือจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งแต่งเครื่องแบบปกติขาวคอยส่งผ้าพระกฐินให้ผู้เป็นประธานในพิธีที่เชิงบันไดหรือหน้าประตูเข้าพระอุโบสถ เมื่อประธานรับผ้าพระกฐิน อุ้มประคอง ยืนตรงแสดงความเคารพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบ) อุ้มประคองผ้าพระกฐิน เดินเข้าสู่พระอุโบสถ

- ในระหว่างที่ประธานทำพิธีรับผ้าพระกฐินที่หน้าพระอุโบสถ ให้ทุกท่านยืนขึ้น เมื่อประธานกล่าวคำถวายผ้าพระกฐินจบ และไปนั่งณ ที่จัดไว้ ทุกท่านจึงนั่งลงพร้อมกัน
- พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ไม่นิยมนั่งราบ แต่จะตั้งเก้าอี้ในพระอุโบสถสำหรับประธานและผู้ร่วมพิธี คือตั้งเก้าอี้ผู้เป็นประธาน หันหน้าเข้าหาพระสงฆ์และตั้งเก้าอี้ไว้หลังประธานอีก ๓-๕ ที่ ตามความเหมาะสม หรือตามที่เห็นสมควร สำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือท่านผู้มีเกียรติ นอกนั้นตั้งหันหน้าไปทางประธาน ซึ่งเป็นลักษณะการจัดแบบธรรมเนียมพิธีหลวง
- สำหรับการกำหนดวัน เวลา ที่จะถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน โปรดติดต่อประสานงานกับทางวัดโดยตรง

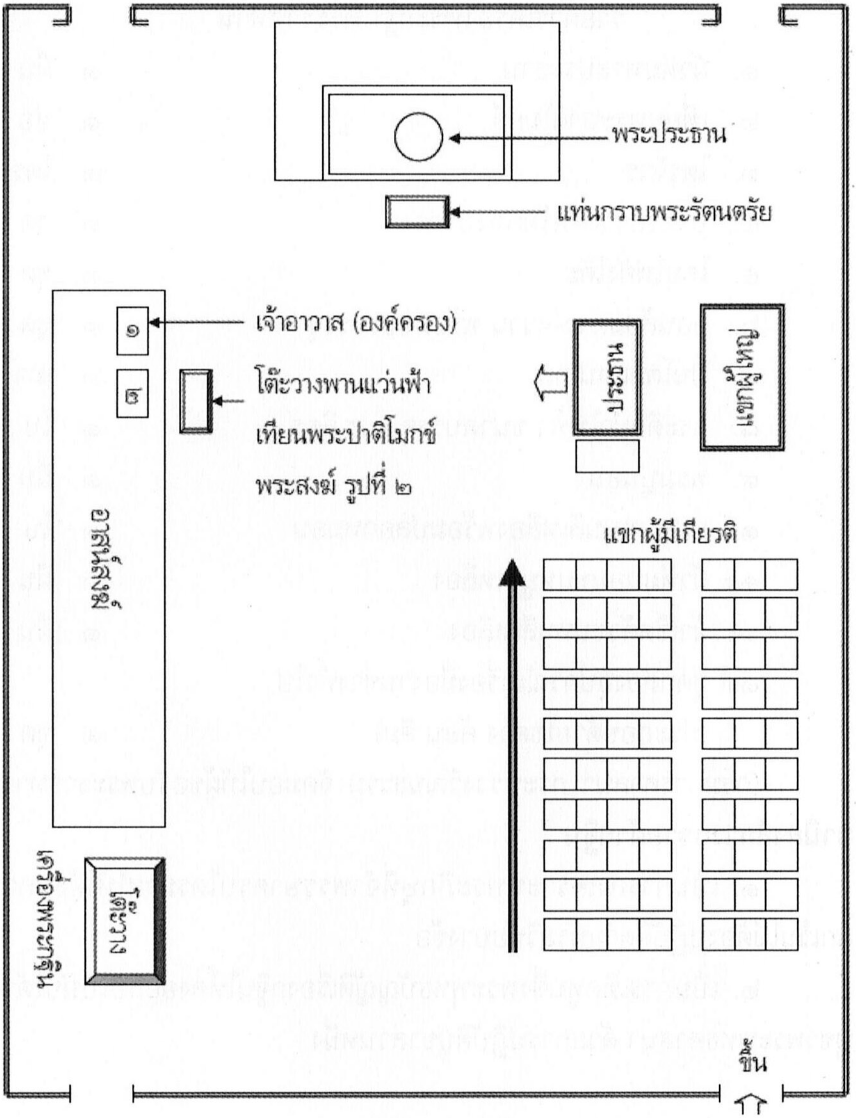

ตัวอย่างแผนผังการตั้งโต๊ะเก้าอี้

รายการเครื่องพระกฐินพระราชทาน

๑. ผ้าห่มพระประธาน	๑	ผืน
๒. เทียนพระปาติโมกข์	๑	ห่อ
๓. ไตรจีวร	๑	ไตร
๔. บาตรอย่างดีพร้อมถุงบาตร	๑	ชุด
๕. โคมไฟตั้งโต๊ะ	๑	ชุด
๖. ช้อนส้อมคาว-หวาน พร้อมซองบรรจุ	๑	ชุด
๗. ปิ่นโตสแตนเลส	๑	เถา
๘. กระติกน้ำไฟฟ้า ขนาดบรรจุ ๒.๕ ลิตร	๑	ใบ
๙. พรมปูนอน	๑	ผืน
๑๐. หมอนหนุนสีเหลืองพร้อมปลอกหมอน	๑	ใบ
๑๑. ผ้าห่มนอนขนหนูสีเหลือง	๑	ผืน
๑๒. ผ้าเช็ดตัวขนหนูสีเหลือง	๑	ผืน
๑๓. ชุดกล่องอุปกรณ์เครื่องมืองานช่างทั่วไป (ประกอบด้วยไขควง ค้อน คีม)	๑	ชุด

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จัดมอบให้ผู้ขอรับพระราชทาน)

อานิสงส์การถวายผ้ากฐิน

๑. เป็นการสงเคราะห์พระภิกษุที่จำพรรษาครบไตรมาสให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามพระวินัยบางข้อ

๒. เป็นการเทิดทูนซึ่งพระพุทธบัญญัติเรื่องกฐินให้คงอยู่สืบไปนับได้ว่าบูชาพระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติบูชาส่วนหนึ่ง

๓. สืบต่อประเพณีกฐินทานมิให้เสื่อมสลายไปจากวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย ซึ่งบรรพบุรุษนำสืบต่อกันมามิขาดสาย

๔. ลักษณะการทอดกฐิน เป็นการบริจาคโดยมิเจาะจงบุคคลใดโดยเฉพาะแต่เจาะจงหมู่สงฆ์เป็นส่วนรวม จึงเข้าลักษณะเป็น "สังฆทาน" ที่พระพุทธองค์สรรเสริญว่ามีผลานิสงส์มาก

๕. การร่วมบำเพ็ญกุศลกฐินทาน เป็น "กาลทาน" ให้ในคราวที่ผู้รับต้องการ ภายในเวลาที่มีพระพุทธานุญาตกำหนด จึงมีอานิสงส์เป็นพิเศษ

๖. ในการทอดกฐิน ส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนจำนวนมากเพื่อสร้างความดีงาม จึงเป็นการเสริมสร้างพลังสามัคคีขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ทางหนึ่ง

๗. เงินทุกบาททุกสตางค์ที่บริจาคจะแปรสภาพเป็นโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจนสถานศึกษา ฯลฯ ของอนุชนสืบไป

(ตัวอย่าง)

คำกล่าวถวายปัจจัยบำรุงพระอาราม

นมัสการ ท่านเจ้าอาวาส วัด..........

ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานครั้งนี้ มีข้าราชการ ลูกจ้างและคนงาน พร้อมครอบครัวในกองทัพเรือ รวมทั้งบรรดาสาธุชนผู้มีจิตศรัทธานอกกองทัพเรือ ได้ร่วมกันบริจาคจตุปัจจัยโดยเสด็จพระราชกุศล เป็นมูลค่า.................... บาท ....สตางค์ เพื่อบูรณะบำรุงพระอารามนี้ กระผมในนามของผู้บริจาค ขอถวายจตุปัจจัยจำนวนนี้แด่พระคุณท่าน เพื่อพิจารณาดำเนินการบูรณะพระอาราม ตามที่เห็นสมควรต่อไป และได้มอบไว้แก่ไวยาวัจกรแล้ว

พลเรือเอก..

ผู้บัญชาการทหารเรือ

พิธีทำบุญทอดผ้าป่า

ประวัติการทอดผ้าป่า (ผ้าบังสุกุลจีวร)

เนื่องจากประเพณีการนุ่งห่มของพระภิกษุสงฆ์ในสมัยต้นพุทธกาล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ายังมิได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์รับผ้าจีวรจากชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ต้องเก็บผ้าเปรอะเปื้อนที่เขาไม่ต้องการซึ่งเรียกว่า ผ้าบังสุกุล (แปลว่า ผ้าเปื้อนฝุ่น โดยความหมายคือ ผ้าที่ไม่มีเจ้าของ) ที่ชาวบ้านทิ้งไว้ในป่าช้า กองขยะหรือสถานที่ต่าง ๆ เป็นชิ้นเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง นำมาซัก ตัด เย็บย้อม ทำเป็นจีวร

ต่อมา ชาวบ้านเห็นความลำบากของพระภิกษุสงฆ์ จึงนำผ้าไปทอดทิ้งไว้ ณ สถานที่ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดฤดูกาล ให้พระภิกษุสงฆ์ไปพบแล้ว นำมาทำจีวรตามประสงค์ จึงเป็นประเพณีการทอดผ้าป่าสืบมา

ภายหลัง เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยมีผู้มีจิตศรัทธาเห็นว่า การแสวงหาท่อนผ้าเช่นนั้นเป็นการลำบากแก่พระภิกษุสงฆ์ แม้หาได้มาแล้วก็เป็นภาระในการเย็บ ย้อม จึงได้นำผ้าสีเหลืองสำเร็จรูปไปถวายเป็นผ้าป่า และมีวิวัฒนาการเรื่อยมา เช่น วัตถุคือผ้าประณีตขึ้น มีสิ่งของสำหรับพระภิกษุสงฆ์ใช้สอยร่วมถวายเป็นบริวารผ้าป่าด้วย และนิยมถวายในวัดเป็นต้น แต่ก็มีหลักการและวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

พิธีการทอดผ้าป่า

การทอดผ้าป่าจัดเป็นพิธีทำบุญอีกชนิดหนึ่ง สามารถทำได้โดยไม่มีกำหนดเวลาเหมือนการทอดกฐิน จุดประสงค์เดิมเพื่อเป็นการถวายผ้าให้พระสงฆ์นำไปใช้สอย ในปัจจุบันมักมีจุดประสงค์เพื่อถวายสิ่งของเครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์และจตุปัจจัยเพื่อบำรุงวัดพร้อมกันไปด้วย

ผู้มีศรัทธาประสงค์จะทำบุญทอดผ้าป่า จะทำตามลำพังคนเดียวหรือมีผู้อื่นร่วมด้วย เป็นหมู่คณะก็ตาม มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๑. **การจัดเตรียมสิ่งของ** ควรจัดเตรียมสิ่งของเพื่อให้เหมาะสมแก่ธรรมเนียมปฏิบัติดังนี้

๑.๑ ผ้าสบงหรือจีวร ๑ ผืน

๑.๒ ถังหรือภาชนะอื่นใดสำหรับปักกิ่งไม้ ๑ ถัง

๑.๓ ข้าวสาร อาหารแห้ง หรือผลไม้ตามเหมาะสม

๑.๔ ของใช้ประจำวัน เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน ยาสามัญประจำบ้าน ฯลฯ

๑.๕ จตุปัจจัยสำหรับถวายวัดมากหรือน้อยตามแต่ศรัทธา

๑.๖ สิ่งของอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์ หรือเป็นประโยชน์แก่กิจการภายในวัด (ถ้ามี)

๒. การนิมนต์พระ การถวายผ้าป่าเป็นการถวายแก่สงฆ์ (ไม่เจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง) มีวิธีปฏิบัติในการนิมนต์พระดังนี้

๒.๑ จำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่จะรับผ้าป่าไม่มีกำหนดแน่นอน พระภิกษุแม้รูปเดียวก็สามารถรับผ้าป่าได้ เพราะถือว่าเป็นผู้แทนสงฆ์โดยปกติ เมื่อแจ้งความประสงค์แก่เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ว่าจะนำผ้าป่ามาถวาย ทางวัดจะจัดพระภิกษุสงฆ์ให้เอง หรือแจ้งให้ทางวัดจัดมาตามความประสงค์ก็ได้

๒.๒ ถ้าเป็นการถวายที่บ้านหรือสำนักงาน จำเป็นต้องนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มารับ จะนิมนต์กี่รูปก็ได้ ยกเว้น ๔ รูปไม่ควร เพราะจำนวนพระ ๔ รูป นิยมใช้ในพิธีสวดพระอภิธรรม ถือเป็นงานอวมงคล

๓. **การเตรียมการ**

๓.๑ สถานที่ หากจัดทอดที่วัด จะมีสถานที่ซึ่งทางวัดจัดให้ เจ้าภาพไม่ต้องจัดการ หากจัดทอดที่บ้านหรือสำนักงาน ให้ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องสักการะ จัดอาสนะพร้อมเครื่องรับรองตามจำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์ไว้

๓.๒ สิ่งของจัดองค์ผ้าป่า โดยนำผ้าสบงหรือจีวรพาดไว้บนกิ่งไม้ นอกจากนั้น สิ่งของบริวารผ้าป่าเป็นต้นว่า จตุปัจจัยหรือของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ จะติดไว้กับพุ่มกิ่งไม้ด้วยก็ได้ แล้วปักยึดไว้บนถังหรือภาชนะ ส่วนของบริวารผ้าป่าที่มีอีกเป็นจำนวนมากหรือมีขนาดใหญ่ให้วางรวมไว้กับพุ่มผ้าป่าเป็นแห่งเดียวกัน

๓.๓ จตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระภิกษุสงฆ์ที่มารับผ้าป่า (ไม่ใช่ถวายวัดหรือส่วนรวม) ไม่มีกำหนดแน่นอน จะจัดถวายหรือไม่แล้วแต่ศรัทธาของเจ้าภาพ

๔. ลำดับพิธี เมื่อพระภิกษุสงฆ์และผู้ร่วมพิธีพร้อมกันแล้ว เริ่มดำเนินการทอดผ้าป่าดังนี้

- เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- อาราธนาศีล ประธานสงฆ์ให้ศีล
- กล่าวคำถวายผ้าป่า
- ประธานสงฆ์พิจารณาองค์ผ้าป่า
- เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีถวายเครื่องไทยธรรม (ถ้ามี) แด่พระภิกษุสงฆ์และถวายเครื่องบริวารผ้าป่า (หากมีจำนวนมาก ควรประเคนถวายพอเป็นพิธี ไม่ต้องยกถวายทั้งหมด)
- หากมีจตุปัจจัยสมทบด้วย ควรกล่าวถวายโดยประกาศเป็นยอดเงินหรือถวายเป็นใบปวารณา (สำหรับบำรุงวัด) แล้วมอบจตุปัจจัยให้ไวยาวัจกรของวัด
- พระภิกษุสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีกรวดน้ำ รับพรเป็นอันเสร็จพิธี

คำถวายผ้าป่า

(ตั้ง นะโม ๓ จบ)

อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสุกูละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสุกูละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าบังสุกุลจีวรพร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ผ้าบังสุกุลจีวรพร้อมทั้งของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ.

อานิสงส์ของการทอดผ้าป่า

๑. เป็นผู้ได้ชื่อว่าบำรุงพระภิกษุสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา
๒. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวรรณะ (มีผิวพรรณงาม)
๓. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์
๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
๕. เป็นที่รักของเทวดาทั้งหลาย
๖. ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
๗. เป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

พิธีรดน้ำขอพรเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์

เทศกาลวันสงกรานต์ เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนไทย โดยถือเอาวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย เมื่อเทศกาลวันสงกรานต์เวียนมาถึง คนไทยส่วนมากจะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการทำบุญและการรื่นเริงจนเป็นประเพณี เช่น ทำบุญตักบาตร บังสุกุลอุทิศผลบุญให้ผู้ตาย สรงน้ำพระ เล่นสาดน้ำดำหัว เล่นสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ ตามประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว มีพิธีสำคัญที่นิยมจัดคือพิธีรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ หรือผู้บังคับบัญชา เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีแสดงความยินดีต่อท่านที่ผ่านชีวิตในรอบปีมาด้วยความราบรื่น และขอศีลขอพรจากท่านเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

พิธีรดน้ำขอพรมีทั้งจัดแบบไม่เป็นพิธีการ ซึ่งไม่มีขั้นตอนอะไรมาก และจัดแบบเป็นพิธีการ จัดเป็นส่วนรวมเป็นหมู่เป็นคณะ หากเป็นหน่วยงานราชการแล้วจะจัดแบบเป็นพิธีการ ในที่นี้ ขอนำพิธีรดน้ำขอพร จก.ยศ.ทร. เนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์ปี ๒๕๔๓ มาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดการพิธีรดน้ำ จก.ยศ.ทร. เนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์
วันอังคารที่ ๑๘ เม.ย.๔๓

เวลา ๐๘๒๐ ผู้เข้าร่วมพิธี พร้อม ณ ห้องประชุม ๒ บก.ยศ.ทร. ตามผนวก ก

เวลา ๐๘๓๐ - จก.ยศ.ทร.มาถึงห้องประชุม

- จก.ยศ.ทร. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วนั่งที่รับรอง
- รอง จก.ยศ.ทร. กล่าวรายงานถึงความประสงค์ในการจัดพิธีฯ ตามผนวก ข
- รอง จก.ยศ.ทร. มอบพวงมาลัย และรดน้ำขอพร
- ผู้ร่วมพิธี รดน้ำขอพรตามลำดับ
- จก.ยศ.ทร. กล่าวขอบคุณ และอวยพรให้ผู้ร่วมพิธี
- จก.ยศ.ทร. กราบพระรัตนตรัย
- เสร็จพิธี

หมายเหตุ - การแต่งกาย เครื่องแบบหมายเลข ๓

- บางแห่งมีจัดสรงน้ำพระด้วย
- คำอธิษฐานสรงน้ำพระ ตามผนวก ค

ผนวก ก

ผังสถานที่รดน้ำ จก.ยศ.ทร. เนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์

วันอังคารที่ ๑๘ เม.ย.๔๓

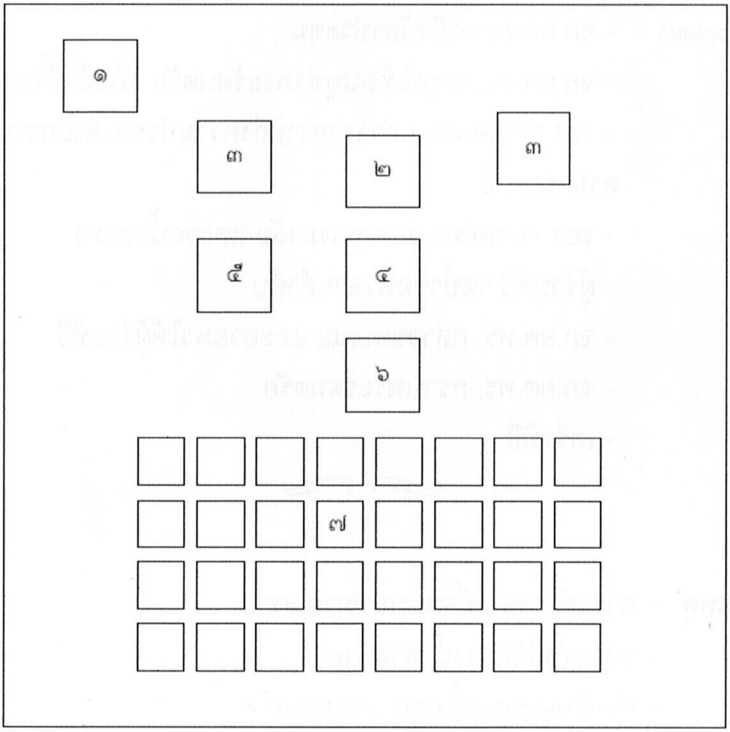

๑. โต๊ะหมู่บูชา
๒. ที่นั่ง จก.ยศ.ทร.
๓. แจกันดอกไม้สด
๔. โต๊ะวางพานรองน้ำ
๕. โต๊ะน้ำสำหรับรดน้ำ
๖. รอง จก.ยศ.ทร.
๗. ผู้ร่วมพิธี

ผนวก ข

คำกล่าวในพิธีรดน้ำขอพร

เรียน ท่านเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ ที่เคารพ

เนื่องในโอกาสเทศกาลสงกรานต์ปี ๒๕๔๓ ข้าราชการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ได้ระลึกถึงพระคุณของท่านเจ้ากรม ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วย ที่เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของเหล่าข้าราชการกรมยุทธศึกษาทหารเรือทั้งปวง ที่ท่านได้ปกครองบังคับบัญชามาด้วยความเมตตาตลอดมาด้วยดี

ฉะนั้น เนื่องในโอกาสวันสงกรานต์ อันนับได้ว่าเป็นวันปีใหม่ของไทย และเป็นวันแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ข้าราชการกรมยุทธศึกษาทหารเรือ จึงขออนุญาตรดน้ำขอพรจากท่านเจ้ากรม เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พวกกระผมสืบไป.

ผนวก ค

คำอธิษฐานสรงน้ำพระ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

อิมินา สิญจะเนเนวะ
โรโค โสโก อุปัททะโว
นิพพันตุ สัพพะโส เอเต
สุขี โหนตุ นิรันตะรัง
เดชะ ข้าสรงน้ำ
พระชุ่มฉ่ำวันสงกรานต์
ทุกข์โศกโรคภัยพาล
อันตรธาน เป็นสุขเทอญ.

พิธีมงคลสมรส

พิธีมงคลสมรส ในภาษาไทยใช้พูดกันเป็นสามัญ เรียกว่า พิธีแต่งงาน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้ความหมายว่า "แต่งงาน คือทำพิธีเพื่อให้ชายหญิงอยู่กินเป็นผัวเมียกันตามประเพณี" คำใช้เรียกการแต่งงานสำหรับใช้ในราชการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธี มีพระราชกฤษฎีกาไว้ ๓ อย่าง คือ เจ้าฟ้า เรียกว่า อภิเษกสมรส พระองค์เจ้าหรือหม่อมเจ้า เรียกว่า เสกสมรส ข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์ และคนทั่วไป เรียกว่า สมรส มงคลสมรส และมีคำในภาษาถิ่นของไทยที่ใช้เนื่องในงานแต่งงานแตกต่างกันออกไปตามภูมิภาค เช่น ภาคพายัพ เรียกว่า กินแขก ภาคอีสาน เรียกว่า กินดอง ภาคใต้ เรียกว่า กินงาน หรือ กินเหนียว และภาคกลางบางท้องถิ่น เรียกว่า กินสามถ้วย เป็นต้น ตามคตินิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ

การแต่งงานมี ๒ ประเภท คือ

๑. **วิวาหมงคล** คือ การกระทำพิธีมงคลสมรสที่บ้านฝ่ายหญิง วิธีนี้ดูหมือนชาวไทยนิยมกันมากที่สุด เมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านของฝ่ายญิง

๒. **อาวาหมงคล** คือ การกระทำพิธีมงคลสมรสที่บ้านฝ่ายชาย เมื่อแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้วฝ่ายหญิงจะต้องอยู่กับฝ่ายชาย อยู่ในความดูแลของพ่อผัวแม่ผัว วิธีนี้เป็นกฎที่คนจีนยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดทีเดียว ในหมู่คนจีนหากมีการฝ่าฝืนโดยเมื่อแต่งงานกันเรียบร้อยแล้ว ลูกชายของตนกลับไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นความผิดอย่างมหันต์ทีเดียว (ปัจจุบัน วิธีปฏิบัติดังกล่าวทั้ง ๒ วิธี เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เมื่อแต่งงานกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว มักจะปลีกตัวแยกครอบครัวไปอยู่กันตามลำพังมากขึ้น)

ตามประเพณีนิยมที่คนไทยยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีแต่งงานมาตั้งแต่โบราณ กำหนดสาระสำคัญของการดำเนินงานมี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การทาบทาม เป็นการเริ่มต้นของการสู่ขอ โดยฝ่ายชายจัดผู้ใหญ่ที่ได้รับการยกย่องนับถือ จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ เป็น "เถ้าแก่" ไปพูดจาทาบทามกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เพื่อทราบความเห็นของฝ่ายหญิงว่าจะเต็มใจยินยอมยกให้หรือไม่ เมื่อฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องแล้ว ก็จะมีข้อตกลงเกี่ยวกับสินสอดทองหมั้นเรือนหอ หรือมีเงื่อนไขอย่างไร ตลอดจนกำหนดวัน เวลา ที่ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะมาสู่ขอต่อไป ถ้าฝ่ายหญิงไม่ตกลงก็จะได้นำเรื่องกลับมาแจ้งให้ฝ่ายชายทราบถือว่าเป็นเรื่องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย ผู้ที่ได้รับหน้าที่ไปทาบทามฝ่ายหญิงดังกล่าวเรียกว่า "เถ้าแก่ทาบทาม" เหตุที่ต้องมีเถ้าแก่ทาบทาม เพราะชายหญิงสมัยก่อนเติบโตเป็นหนุ่มสาวแล้ว ไม่ค่อยมีโอกาสได้สังคมพบปะกันบ่อยนัก นอกจากงานเทศกาลงานประเพณี และงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งคราว ดังนั้นการเสาะหาคู่ครองจึงเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ผู้ปกครองที่จะจัดการให้โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นหลัก เช่น กิริยามารยาท ฐานะ อาชีพ เป็นต้น เมื่อเห็นว่าเหมาะสมก็จัดเถ้าแก่ทาบทามไปดำเนินการในขั้นแรก

๒. การสู่ขอ เป็นเรื่องที่ฝ่ายชายจัดทำภายหลังจากได้รับทราบจากเถ้าแก่ทาบทามแล้วว่าฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องและฝ่ายชายก็ตกลงจะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝ่ายหญิง การสู่ขอนั้นจะมอบให้เป็นหน้าที่ของเถ้าแก่ หรือผู้ปกครองฝ่ายชายจะไปเอง หรือจะไปทั้งเถ้าแก่และผู้ปกครองก็ได้ เพื่อยืนยันว่ายอมรับข้อเรียกร้องตลอดจนทำความสนิทสนมกันให้มากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นจะได้ปรึกษาหารือเรื่องพิธีหมั้น พิธีแต่งงาน หรือหาฤกษ์ยามกันต่อไป

๓. การหมั้น คือ การมอบสิ่งของให้ฝ่ายหญิง เพื่อแสดงความมั่นหมายว่าจะแต่งงานด้วย สิ่งของที่จะมอบนั้น เรียกว่า ทองหมั้น หรือของหมั้น

เดิมทีเดียวทองหมั้นหรือของหมั้นนั้นเป็นทองคำจริง ๆ จะหนักเท่าไรเป็นไปตามข้อเรียกร้องและได้ตกลงกันแล้ว จึงเรียกว่า ทองหมั้น เป็นคู่กันกับเงินที่เรียกว่า สินสอด ต่อมาทองหมั้นเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น เช่น สร้อยคอ แหวน เป็นต้น ในทางกฎหมายเรียกว่า ของหมั้น และให้คำอธิบายว่า เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และเป็นประกันว่าชายจะแต่งงานกับหญิงนั้น

ปัจจุบัน การหมั้นส่วนใหญ่นิยมใช้แหวนเป็นของหมั้น พิธีหมั้นก็มีเพียงชายสวมแหวนหมั้นให้แก่หญิงต่อหน้าเถ้าแก่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายที่มาเป็นสักขีพยาน พร้อมทั้งมีการเลี้ยงกันเล็กน้อยก็เป็นเสร็จพิธีหมั้น ต่อจากนี้เป็นเรื่องของการเตรียมพิธีแต่งงานอันเป็นพิธีสำคัญต่อไป

ในกรณีที่คู่หมั้นหมายชายหญิง และผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายคุ้นเคยไว้เนื้อเชื่อใจกันดีอยู่แล้ว จะตัดหรือลดขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นตามที่เห็นสมควรก็ได้ ปัจจุบันนิยมจัดพิธีมงคลสมรสโดยจัดพิธีหมั้นและพิธีแต่งงานให้เสร็จในวันเดียวกัน

๔. การแต่งงาน พิธีแต่งงานในอดีตจัดกันเป็น ๒ วัน วันแรก เรียกว่า วันสุกดิบ วันที่ ๒ เรียกว่า วันแต่งงาน ในปัจจุบัน การจัดพิธีแต่งงานได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมซึ่งแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี แต่นิยมจัดงานให้เสร็จในวันเดียว ซึ่งบางรายก็พยายามคงรูปแบบพิธีแต่งงานแบบดั้งเดิมไว้อย่างครบถ้วน บางรายลดขั้นตอนต่าง ๆ ลงไปจัดเฉพาะพิธีที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น

(ดูรายละเอียดขั้นตอนพิธีหมั้นและพิธีแต่งงาน)

การกำหนดวัน เดือน และฤกษ์ยามแต่งงาน

เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของโหรหรือท่านผู้รู้เป็นผู้กำหนดให้ ผู้ที่จะไปติดต่อกับโหรหรือท่านผู้รู้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของฝ่ายหญิง แต่จะให้ฝ่ายชายไปก็ได้ สุดแต่จะตกลงกัน

เกี่ยวกับวัน วันอันเป็นสิริมงคลที่นิยมกัน ได้แก่ วันจันทร์ กับ วันศุกร์ โดยเฉพาะวันศุกร์นั้นนิยมกันมาก เพราะเสียงของคำว่า “ศุกร์” ตรงกับเสียงคำว่า “สุข” หรือ “สุขสบาย” วันดังกล่าวกำหนดไว้เป็นวันสิริมงคลโดยส่วนรวม แต่เมื่อประสงค์วันสิริมงคลเป็นการเฉพาะควรนำวัน เดือน ปี ของคู่บ่าวสาวไปให้โหรหรือท่านผู้รู้คำนวณกำหนดฤกษ์ยามจะเหมาะสมที่สุด

เกี่ยวกับเดือน นิยมแต่งงานในเดือนคู่ โดยถือเคล็ดคำว่า “คู่” เพราะชีวิตของผู้แต่งงานเป็นชีวิตคู่ แต่เดือนคู่ที่ไม่นิยมแต่งคือ เดือน ๘ และเดือน ๑๒ เปลี่ยนไปใช้เดือน ๙ ซึ่งเป็นเดือนคี่แทน และถ้าเป็นเดือน ๙ ข้างขึ้น จะนิยมกันมาก เพราะเสียงของคำว่า “๙ ขึ้น” คล้ายกับคำว่า “ก้าวขึ้น”

เกี่ยวกับปี โดยปกติไม่มีปีใดห้ามการแต่งงาน นอกจากครอบครัวที่มีบุตรสาวหลายคน ไม่นิยมให้แต่งงานในปีเดียวกัน คงเป็นเพราะจะสิ้นเปลืองหรืออาจไม่สะดวกในการจัดงานก็เป็นได้

ข้อพิจารณา ในเรื่องนี้จะปฏิบัติตามความนิยมดังกล่าวหรือจะใช้เหตุผลโดยยึดหลักความสะดวกตามคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ได้ตามอัธยาศัย

รายละเอียดขั้นตอนพิธีหมั้นและพิธีแต่งงาน

พิธีหมั้น

การเตรียมการ

๑. กำหนดวันที่จะหมั้น

๒. ขันหมากหมั้น มีจำนวน ๒ ขัน คือ ขันหมาก และขันหมั้น

ขันหมาก บรรจุหมาก ๘ คู่ (ฝานก้นหมากทุกผล ทาด้วยปูนแดงหรือชาดแดง) พลู ๘ เรียง เรียงละ ๘ ใบ (ก้านทาด้วยปูนแดงหรือชาดแดง) ใบพลูวางรอบขัน หันปลายพลูขึ้นปากขัน หมากวางไว้ตรงกลาง (บางตำราบอกว่าหมากพลูใช้เท่าไรก็ได้ แต่ขอให้เป็นคู่ ๆ) แล้วใช้ผ้าแพรคลุมขัน

ขันหมั้น บรรจุดอกรัก ๗ ดอก ดอกบานไม่รู้โรย ๗ ดอก ดอกดาวเรือง ๗ ดอก ยอดใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๓ ยอด ข้าวเปลือก ๑ ถุง ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง (ถุงเล็ก ๆ พองาม) และแหวน ทองหมั้น วางบนของเหล่านั้น แล้วใช้ผ้าแพรคลุมขัน

การปฏิบัติ

- ผู้ใหญ่ฝ่ายชาย (เถ้าแก่) เดินออกหน้า (เวลานำขบวนไปหมั้น) ถัดไปเป็นเจ้าบ่าว ญาติผู้ใหญ่เจ้าบ่าว และผู้ที่ถือขันหมาก (ฝ่ายเจ้าสาว) จัดคนเชิญขันหมากและรับขันหมากไปวางไว้ที่กำหนด (คนเชิญขันหมากมักใช้เด็กหญิงอายุประมาณ ๗ - ๘ ขวบ)

- ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายนั่งล้อมขันหมาก

- ผู้ใหญ่ฝ่ายชายกล่าวคำขอหมั้นว่า (ตัวอย่าง) “ผม/ดิฉัน ได้ทราบว่าคุณ.....ซึ่งเป็นบุตรของ.....ได้สมัครรักใคร่กับ...........ซึ่งเป็นบุตรสาวของ.........และทั้งสองมีความประสงค์จะครองเรือนร่วมชีวิตกันตามประเพณีอันดีงาม ดังนั้น

วันนี้ถือว่าเป็นวันมงคล ฤกษ์ดี ยามดี จึงมาสู่ขอและหมั้น คุณ......ให้กับคุณ....... ขอได้โปรดพิจารณาเพื่อทั้งสองจะได้สมรัก สมปรารถนา เป็นทองแผ่นเดียวกัน”

- ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงกล่าวตอบว่า (ตัวอย่าง) “ผม/ดิฉัน รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ท่านได้ให้เกียรติมาสู่ขอตามประเพณี จึงขอต้อนรับด้วยความเต็มใจและปีติอย่างสูง ก็ขอให้วันมงคลนี้จงเป็นนิมิตหมายอันดีสำหรับความรักของทั้งสองตลอดไป”

- ผู้ใหญ่ฝ่ายชายมอบขันหมากแก่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง

- ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเปิดขันหมากและตรวจดู พร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่น “ทุกอย่างล้วนแล้วแต่สวยสดงดงาม ทองสุกใสหลายหลาก เงินมากมายก่ายกอง คงจะอำนวยความสุขสดชื่นตลอดชั่วนิรันดร์ทีเดียว ฯลฯ”

- ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันโปรยสิ่งของมงคล (ถั่ว งา ข้าวตอก ดอกไม้) ลงบนของหมั้น พร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่นว่า “เงินทองเหล่านี้คงจะงอกเงยยิ่งขึ้นเหมือนถั่วงาที่หว่านไว้ในไร่สวนทีเดียว” (ถั่วงาหลังจากเสร็จพิธีแล้วนำไปโรยไว้ในสวนหรือที่เหมาะสม)

- ฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวออกมาและน้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจนครบทุกคนแล้วนั่งในที่กำหนด

เวลาฤกษ์

- ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมอบแหวนหมั้นให้เจ้าบ่าวเพื่อสวมนิ้วเจ้าสาวต่อไป
- เจ้าบ่าวเจ้าสาวไปกราบผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย (กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)
- ฝ่ายหญิงแจกของชำร่วย เลี้ยงอาหารผู้ร่วมพิธี (ถ้ามี)
- เสร็จพิธี

ขบวนขันหมาก

การสวมแหวนหมั้น

พิธีแต่งงาน

การเตรียมการ

๑. กำหนดวันที่จะแต่งงาน

๒. ขันหมากแต่ง ประกอบด้วย ขันหมากเอก และขันหมากรอง (บางแห่งเรียกขันหมากโท)

ขันหมากเอก จัดเป็น ๓ ขัน ขันหมากพลู ๑ ขัน ขันเงินทุน ๑ ขัน และขันงิน สินสอด ๑ ขัน

ขันหมากพลู ๑ ขัน บรรจุหมาก ๘ คู่ (ฝานก้นหมากทุกผลทาด้วยปูนแดงหรือชาดแดง) พลู ๘ เรียง เรียงละ ๘ ใบ (ก้านทาด้วยปูนแดง หรือชาดแดง) ยอดใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๓ ยอด ข้าวเปลือก ๑ ถุง ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง (ถุงเล็ก ๆ พองาม)

ขันเงินทุน บางทีเรียกเงินกองทุนที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะให้ฝ่ายละเท่าไรเพื่อมอบให้คู่บ่าวสาวเป็นทุนในการประกอบอาชีพ เฉพาะฝ่ายชายมักจะให้มากกว่าที่ตกลงกันไว้ เพื่อเอาเคล็ดตรงที่ว่าเงินงอก (ขันนี้ปรับเปลี่ยนเป็นขันใส่ของหมั้นได้ ในกรณีที่จัดพิธีหมั้นและพิธีแต่งงานในวันเดียวกัน) โดยใช้ใบเงิน ใบทอง ใบนาก รองก้นขัน และประดับด้วยดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง หรือดอกไม้อื่น ๆ

ขันเงินสินสอด เป็นเงินที่ฝ่ายชายจะมอบให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงเป็นค่าเลี้ยงดูหรือค่าน้ำนม เงินส่วนนี้บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะเก็บไว้เป็นของตนหรือจะมอบให้คู่บ่าวสาวก็ได้ โดยใช้ ใบเงิน ใบทอง ใบนาก รองก้นขันและประดับด้วยดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง หรือดอกไม้อื่น ๆ

ขันหมากรอง (ขันหมากโท) คือ จัดขนม (ส่วนมากเป็นขนมแห้ง) ส้ม กล้วย มะพร้าว และผลไม้ต่าง ๆ ใส่พานหรือถาด ประมาณ ๘ ที่ ๒๐ ที่ ๔๐ ที่ หรือตามที่ตกลงกันไว้ แล้วปักธงกระดาษสีแดงเล็ก ๆ ตรงกลางถาดทุก ๆ ที่

การปฏิบัติ

ผู้ใหญ่ฝ่ายชายนำขบวนขันหมาก ติดตามด้วยเจ้าบ่าว ญาติผู้ใหญ่เจ้าบ่าว คนถือต้นกล้วย ๒ ต้น ๒ คน คนถือต้นอ้อย ๒ ต้น ๒ คน คนถือพานสิ่งของมงคล (ข้าวตอกดอกไม้ต่าง ๆ) ๑ คน คนถือพานดอกไม้รับไหว้ ๑ คน คนถือพานผ้าไหว้ผี (ผ้าขาว ๖ ศอก) ๑ คน คนถือขันหมากเอก ๓ คน คนถือขวดเหล้า ๒ คน คนถือถาดมะพร้าวอ่อน ๒ ผล ๑ คน คนถือถาดกล้วยน้ำว้า ๒ หวี ๑ คน คนถือถาดใส่หมู คนถือถาดใส่หมี่ คนถือถาดใส่ขนม และอื่น ๆ จำนวนมากน้อยตามความประสงค์

ตัวอย่าง

ผังขบวนขันหมาก

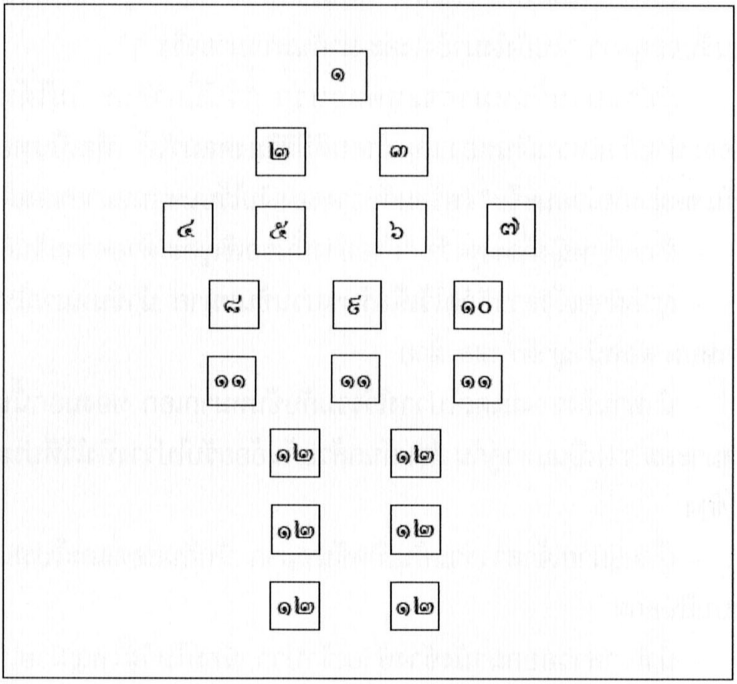

๑ เถ้าแก่ ๒ เจ้าบ่าว

๓ ญาติผู้ใหญ่เจ้าบ่าว ๔ และ ๖ คนถือต้นกล้วย

๕ และ ๗ คนถือต้นอ้อย ๘ คนถือพานสิ่งของมงคล

๙ คนถือพานดอกไม้รับไหว้ ๑๐ คนถือพานผ้าไหว้ผี

๑๑ คนถือขันหมากเอก ๑๒ คนถือขันหมากรอง

(จำนวนมากน้อยตามความประสงค์)

- ฝ่ายเจ้าสาวจัดคนถือพานหมากไปคอยรับที่ประตูบ้าน (มักนิยมใช้เด็กหญิง)

- เมื่อขบวนขันหมากมาถึง ก่อนเข้าบ้าน เด็กหญิงที่ถือพานหมากมาต้อนรับจะพูดว่า "ไปยังไงมายังไงค่ะ มากันมากมายจริง ๆ"

- ผู้นำขบวนขันหมากจะพูดตอบว่า "วันนี้มาดีนะ ไม่ได้มาร้าย มาเพื่อจะนำแก้วแหวนเงินทองและนำคนดีมีสิริมงคลมาให้ เพื่อเป็นทองแผ่นเดียวกัน ขอผ่านหน่อยนะจ๊ะ" (พร้อมกับวางซองเงินไว้บนพานหมากของเด็กด้วย)

- ฝ่ายเด็กหญิงก็จะพูดว่า "ถ้าอย่างนั้นขอเชิญค่ะ ด้วยความยินดีค่ะ"

- ญาติฝ่ายเจ้าสาวที่จัดไว้เพื่อรับขบวนขันหมาก นำขันหมากไปวางไว้ในที่กำหนด ต่อหน้าญาติทั้งสองฝ่าย

- นำพานสิ่งของมงคลไปวางไว้รวมกับขันหมากเอก ของนอกนั้นวางไว้ในที่เหมาะสม วางเป็นแถวคู่กัน ส่วนต้นกล้วยต้นอ้อยรับไปวางพิงไว้ที่ประตูบ้านทั้ง ๒ ข้าง

- ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวร่วมกันเปิดขันหมาก นับสินสอดและโปรยสิ่งของมงคลบนสินสอด

- นำเจ้าสาวออกมานั่งข้างซ้ายเจ้าบ่าว น้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว ถ้ามีการสวมแหวนหมั้นก็ทำตอนนี้และปฏิบัติเหมือนที่กล่าวไว้ในตอนหมั้น

- เจ้าบ่าวเจ้าสาวไปกราบผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย (กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)

- เสร็จพิธี

พิธีสงฆ์เนื่องในพิธีมงคลสมรส

การเตรียมการ

- เครื่องพิธีสงฆ์ (เหมือนที่ทำบุญทั่วไป)
- ด้ายมงคลแฝดและแป้งเจิม (ใส่พานตั้งไว้ข้างหม้อน้ำมนต์และเอาด้ายสายสิญจน์วงรอบด้วย)
- หมอนกราบ ๒ ใบ (หน้าโต๊ะหมู่บูชา)

การปฏิบัติ

- เมื่อถึงเวลาสมควรแล้ว เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งหน้าโต๊ะหมู่บูชา (หญิงซ้าย ชายขวา)
- รับเทียนชนวนจากพิธีกร จับด้วยกัน จุดเทียนจากซ้ายไปขวา (ของผู้จุด) แล้วจุดธูป เสร็จแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร
- พนมมือเสมออก กล่าวคำบูชาและอธิษฐานดังนี้.- "ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาสักการะคุณพระศรีรัตนตรัยด้วยเครื่องสักการะนี้ ข้าพเจ้าทั้งสองจะซื่อสัตย์ต่อกันอย่างมั่นคง ดำรงชีวิตด้วยความถูกต้องดีงามทุกประการ ด้วยสัจวาจานี้ ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยพร้อมทั้งอำนาจคุณงามความดีทั้งหลายที่ข้าพเจ้าทั้งสองได้บำเพ็ญมา ได้โปรดดลบันดาลให้ข้าพเจ้าทั้งสอง ประสบแต่ความสุขความเจริญ ความก้าวหน้าในชีวิตยิ่ง ๆ ขึ้นไป เทอญ"
- กราบลงที่หมอนพร้อมกัน ๓ ครั้ง แล้วหันไปกราบพระสงฆ์ ๓ ครั้ง เสร็จแล้วนั่งพับเพียบพนมมือรับศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ต่อไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์
- คุกเข่า รับเทียนชนวนจากพิธีกร จับด้วยกัน จุดเทียนน้ำมนต์ที่หม้อน้ำมนต์ แล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร

- ยกหม้อน้ำมนต์ด้วยกัน ประเคนพระรูปแรก (ยกพอพ้นพื้นวางลงบนผ้าที่พระท่านถือรองรับ) แล้วนั่งพับเพียบพนมมือฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ต่อจนกว่าจะถึงเวลาตักบาตร (พระสวด "พาหุง")

- ลุกไปตักบาตร (จับทัพพีด้วยกัน หยิบของใส่บาตรด้วยกัน)

- กลับมาที่พระสงฆ์เพื่อประเคนภัตตาหารเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ (ยกภัตตาหารประเคนด้วยกันทุกอย่าง) เสร็จแล้วกราบพระสงฆ์ ๓ ครั้ง แล้วลุกไปพักผ่อนต้อนรับแขก ญาติมิตร ตามอัธยาศัยจนกว่าพระสงฆ์จะฉันภัตตาหารเสร็จ

- กลับมาที่พระสงฆ์เพื่อประเคนไทยธรรม ยกประเคนด้วยกันจนครบทุกรูป

- กลับมานั่งพับเพียบที่เดิม ถือที่กรวดน้ำด้วยกัน เตรียมกรวดน้ำ เริ่มรินน้ำเมื่อพระเริ่ม "ยถา...." โดยตั้งใจอุทิศกุศลดังนี้ "ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลที่ได้บำเพ็ญร่วมกันในวันนี้ ให้แก่ท่านที่มีพระคุณ มีมารดา บิดา ครูอาจารย์ เป็นต้น ขอทุกคนที่ได้รับส่วนบุญของข้าพเจ้า จงเป็นสุขโดยทั่วกันเถิด" และรินน้ำให้หมดเมื่อพระรูปแรกว่าจบลง แล้วพนมมือรับพรต่อไปจนกว่าพระสงฆ์จะอนุโมทนาจบ

- น้อมศีรษะพนมมือเข้ารับประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์ทีละรูปจนครบทุกรูป เสร็จแล้วกลับมานั่งที่เดิม คุกเข่ากราบพระพุทธรูป ๓ ครั้ง หันไปกราบพระสงฆ์อีก ๓ ครั้ง แล้วลุกไปรอส่งพระสงฆ์

เสร็จพิธี

พิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาทพร

การเตรียมการ

- โต๊ะหมู่บูชา ๑ ชุด พร้อมเครื่องสักการะ
- โต๊ะน้ำสังข์ พร้อมทั้งอุปกรณ์หลั่งน้ำ ๑ ชุด
- พวงมาลัย ๒ ชาย ๒ พวง
- ด้ายมงคลแฝด ๑ ชุด
- แป้งกระแจะสำหรับเจิม ๑ ที่
- น้ำพระพุทธมนต์ ๑ ขัน พร้อมขันเล็กสำหรับตักน้ำใส่สังข์ ๑ ที่

การปฏิบัติ

เมื่อถึงกำหนดเวลา

- เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปนั่งคุกเข่าที่โต๊ะหมู่บูชา (หญิงซ้าย ชายขวา)
- รับเทียนชนวนจากพิธีกร จุดธูปเทียนเช่นเดียวกับตอนพิธีสงฆ์
- พนมมืออธิษฐานจิต หรือกล่าวคำบูชาอธิษฐานตามพิธีกรเพื่อความสุข ความเจริญ
- กราบลงที่หมอนพร้อม ๆ กัน ๓ ครั้ง
- ไปนั่งที่ตั่งรอรับน้ำสังข์ (หญิงซ้าย ชายขวา)
- พนมมือยื่นพาดโต๊ะวางแขนข้างหน้า น้อมปลายมือลงเล็กน้อย (เพื่อไม่ให้น้ำสังข์ไหลเข้าหาตัว) และให้มืออยู่เหนือพานดอกไม้รองรับน้ำสังข์
- น้อมศีรษะเล็กน้อยให้กับทุกคนที่ไปหลั่งน้ำสังข์และประสาทพร
- ยื่นมือซ้อนกันรับด้ายมงคลจากประธานที่ถอดมงคลให้แล้วลุกขึ้นยืนพร้อมกัน (เมื่อประธานจับมือบอกลุกขึ้น) เจ้าสาวเก็บด้ายมงคลไว้ในที่เหมาะสม
- ไปกราบพระที่โต๊ะหมู่บูชา ๓ ครั้ง

เสร็จพิธี

หมายเหตุ ด้ายมงคลถือว่าเป็นของสูง เป็นสิริมงคล ให้เก็บไว้ถาวรในที่สูง เช่น บนหิ้งพระ เป็นต้น หากจะนำไปใช้ในการต่อไปก็ใช้ในการที่เป็นมงคลเท่านั้น

พิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์

หน้าที่ประธานในพิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาทพร

การปฏิบัติ

หลังจากเจ้าบ่าวและเจ้าสาวบูชาพระและนั่งที่โต๊ะน้ำสังข์เรียบร้อย

- ประธานในพิธีไปที่โต๊ะน้ำสังข์ น้อมศีรษะไหว้พระที่โต๊ะหมู่บูชา ๑ ครั้ง
- รับพวงมาลัยจากพิธีกรและกล่าวว่า "ขออานุภาพแห่งความรักทั้งที่เป็นบุพเพสันนิวาสและปัจจุบันเกื้อหนุน ได้โปรดค้ำจุนความรักของคุณทั้ง ๒ ให้สดชื่น ยั่งยืนตลอดไป" แล้วสวมให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาว (ให้ชายของพวงมาลัยทั้งสองข้างพาดอยู่บนโต๊ะวางแขน)

- รับด้ายมงคลจากพิธีกร พนมมือกล่าวว่า "พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นมงคลในโลก ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ขอความสุขสวัสดีมงคลจงบังเกิดแก่คุณทั้งสองตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ" แล้วใช้มือแต่ละข้างกางคลี่บ่วงด้ายมงคลแต่ละบ่วงออก สวมศีรษะของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวพร้อม ๆ กัน (มือซ้ายสวมเจ้าบ่าว มือขวาสวมเจ้าสาว) โดยให้ปมด้ายอยู่ด้านหลังศีรษะ (ถ้าไม่เรียบร้อยให้จัดอีกครั้งหนึ่ง)

- รับแป้งเจิมจากพิธีกร (หรือพิธีกรถือไว้ให้) ใช้นิ้วชี้จุ่มแป้ง จุดที่กลางหน้าผากเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเป็น ๓ จุด วนเป็นทักษิณาวรรต คือวนขวา เริ่มจุด ๑ ซ้ายมือ ภาวนาว่า พุทโธ จุด ๒ ขึ้นบน ภาวนาว่า ธัมโม จุด ๓ ขวามือ ภาวนาว่า สังโฆ หรือจะภาวนาว่า "อะ อุ มะ" หรือ "อิ สฺวา สุ" ก็ได้ (ความหมายเหมือนกัน)

- รับน้ำสังข์จากพิธีกร รินลงที่มือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่พนมอยู่พร้อมกับกล่าวว่า "ขอให้ทั้งสองจงครองรักกันด้วยความซื่อสัตย์ สมัครสมานเป็นอันเดียวกัน ดุจน้ำที่รินลงมารวมกันอยู่นี้"

- เวลาถอดด้ายมงคล ไปที่โต๊ะน้ำสังข์ น้อมศีรษะไหว้พระ ๑ ครั้ง แล้วหันมาทางเจ้าบ่าวและเจ้าสาวกล่าวว่า "ขอสรรพมิ่งมงคลความสุขสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่คุณทั้งสองตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ" แล้วใช้มือทั้งสองปลดด้ายมงคล (มือซ้ายปลดเจ้าบ่าว มือขวาปลดเจ้าสาว) พร้อม ๆ กัน แล้วรวมด้ายมงคลใส่ไว้ในมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่ยื่นออกมารับ แล้วจับมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเชิญยืนขึ้น (ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปกราบพระ)

เสร็จพิธี

พิธีไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ (ไหว้ผี)

การเตรียมการ

- เก็บของกินที่มากับขันหมากอย่างละเล็กละน้อย ใส่ในถาดหรือจาน ๒ ใบ
- รินเหล้าใส่แก้ว ๒ ใบ จาก ๒ ขวด และน้ำดื่ม ๒ แก้ว
- เทียน ๒ เล่ม และธูป ๒ ดอก สำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว

การปฏิบัติ

หลังจากเสร็จพิธีมอบขันหมากแล้ว

- ปูผ้าขาวบนโต๊ะหรือที่พื้นภายในบ้านมุมใดมุมหนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสม
- วางถาดหรือจานของกินที่เก็บจากขันหมาก พร้อมทั้งแก้วเหล้า ๒ แก้ว และน้ำดื่ม ๒ แก้ว บนผ้าขาวที่ปูบนโต๊ะหรือที่พื้น
- จุดธูป เทียน ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวปักไว้ ณ ที่ปักหรือบนถาดหรือจานของไหว้
- กล่าวบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษว่า "วันนี้นาย.....และนางสาว.... ได้เข้าพิธีมงคลสมรสตามประเพณี จึงขอนอบน้อมแด่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เพื่อเป็นการบอกกล่าวขออนุญาตและขอให้ดวงวิญญาณและพระคุณของท่านได้โปรดอวยพรให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญในชีวิตสมรสยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ" (กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)

เสร็จพิธี

การไหว้และการรับไหว้

กระทำหลังจากเสร็จพิธีมอบขันหมากแล้ว เฉพาะที่เกี่ยวกับญาติผู้ใหญ่หรือผู้เคารพนับถือใกล้ชิดเท่านั้น

การไหว้ คู่บ่าวสาวจะนำพานธูปเทียนแพกรวยดอกไม้สด หรือพานดอกไม้ธูปเทียน และผ้าไหว้หรือของที่ระลึกไปกราบแสดงความเคารพญาติผู้ใหญ่หรือผู้ที่เคารพนับถือ

การรับไหว้ ผู้ใหญ่จะกล่าวคำอวยพร (บางแห่งมีด้ายขาวผูกข้อมือคู่บ่าวสาวด้วย) และมอบของรับไหว้ เช่น เงิน ทอง หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ฯลฯ

พิธีปูที่นอนเรียงหมอน

ก่อนจะทำพิธีส่งตัวเจ้าสาว ต้องมีพิธีปูที่นอนเรียงหมอน โดยนิยมเชิญคู่สามีภรรยาผู้เป็นที่เคารพนับถือที่อยู่กินด้วยกันมาด้วยความรักสามัคคีมีความผาสุกราบรื่น ให้เป็นผู้ปูที่นอน วิธีปูให้จับชายผ้าพร้อมกันและปูพร้อมกัน หยิบสิ่งของอันเป็นมงคล เช่น ฟักเขียว ๑ ลูก หม้อใหม่ใส่น้ำสะอาด ๑ หม้อ หินบดยา ๑ อัน ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง เป็นต้น วางไว้ข้างที่นอน แล้วทั้งคู่จะลงนอน พอเป็นพิธีเอาฤกษ์ก่อน เรียกว่า ฤกษ์เรียงหมอน สามีนอนบนที่นอนเจ้าบ่าว ภรรยานอนบนที่นอนเจ้าสาว สนทนาด้วยคำอันเป็นมงคล เช่น ฝ่ายสามีอาจพูด ว่า "แหม ! ที่นอนนี้สบายดีจริง ใครได้นอนก็ต้องอยู่เป็นสุข" ฝ่ายภรรยาอาจต่อท้ายว่า "เราคงมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป"

ต่อจากนั้น คู่สามีภรรยาทำเป็นนอนหลับพอเป็นพิธี แล้วตื่นขึ้นสนทนาเป็นเชิงทำนายฝันกัน เช่น ภรรยาอาจพูดว่า "เมื่อกี้นี้ฝันว่ามีเทพเจ้ามาคุ้มครองรักษาและนำเงินทองมาให้" สามีก็แก้ฝันว่า "เป็นฝันดี จะทำให้เราทั้งสองมั่งมีศรีสุขตลอดไป" เป็นต้น แล้วทั้งคู่ลุกจากที่นอน โปรยข้าวตอกดอกไม้และ

ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่นอนและห้องนอน พร้อมกับกล่าวคำอวยพรให้แก่คู่บ่าวสาวว่า "ขอให้คู่บ่าวสาวผู้ใช้ที่นอนอันเป็นมงคลนี้ได้อยู่กินกันอย่างมีความสุขราบรื่นตลอดไป" เสร็จพิธีปูที่นอนเรียงหมอนเพียงนี้

พิธีส่งตัวเจ้าสาว

เมื่อทำพิธีปูที่นอนเรียงหมอนเสร็จแล้ว เจ้าบ่าวพร้อมบิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้าไปรอเจ้าสาวอยู่ในห้อง ถึงเวลาฤกษ์ เถ้าแก่ฝ่ายเจ้าสาวหรือบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่เข้าใจในพิธีดี จะนำเจ้าสาวเข้ามาส่งให้เจ้าบ่าว ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะกล่าวให้โอวาทและให้พรแก่บุตรหลานของตน เจ้าสาวจะกราบฝากตัวกับเจ้าบ่าว ผู้ใหญ่ทั้งหมดจะออกจากห้องหอ ปล่อยให้เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวอยู่กันตามลำพัง พิธีแต่งงานก็สิ้นสุดลงเพียงเท่านี้

เบ็ดเตล็ด

การจัดเตียบ

เตียบ ได้แก่ ตะลุ่มปากผาย มีฝาครอบ เป็นส่วนหนึ่งของขันหมากเอก การจัดเตียบจะจัด ๑ คู่ ๒ คู่ ๓ คู่ ๔ คู่ หรือมากกว่า ๔ คู่ก็ได้ ตามปกติแล้วจัดเป็น ๔ คู่ ใส่ห่อหมก ๑ คู่ ขนมจีน ๑ คู่ หมูต้ม ๑ คู่ และขนมต้ม ๑ คู่ บรรดาเตียบที่จัดของใส่เหล่านั้น ห่อด้วยผ้าลายทองและใช้ไหมทองผูกแบบเดียวกับขันหมากเอก ยกไปพร้อมกับขันหมากเอก จุดประสงค์เพื่อเสริมขันหมากเอกให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น และถือเป็นเคล็ดแสดงถึงความสมบูรณ์พูนสุขมั่งคั่งด้วยทรัพย์สินเงินทอง (ปัจจุบัน การจัดเตียบมีน้อยลง)

วิธีผ่านประตูเงิน นาก ทอง

เมื่อขบวนขันหมากถึงบ้านเจ้าสาว ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงซึ่งรอต้อนรับอยู่โดยจัดเด็กหญิงอายุประมาณ ๗-๘ ขวบ ถือพานหมากพลูรอต้อนรับอยู่ด้วย (หมากพลูจัดเป็นจำนวนคู่) และกล่าวต้อนรับว่า "วันนี้ฤกษ์งามยามดี พวกท่านมาดีหรือมาร้าย ใคร่ขอทราบ" ผู้ใหญ่ฝ่ายชายก็ตอบไปว่า "วันนี้ฤกษ์งามยามดี ท่านผู้ปรารถนาดีผู้ใหญ่จะนำเอาแก้วเข้ามาเกย จะนำเอาเขยเข้ามาฝาก จะนำเอาขันหมากเข้ามาให้ หากไม่ขัดข้องขอให้รับไว้ด้วย" แล้วก็วางซองเงินบนพานหมากพลูให้เด็กหญิง

เมื่อขบวนขันหมากจะเข้าไปในบ้านจะต้องผ่านนายประตู ๓ ประตู คือ ประตูเงิน ประตูนาก และประตูทอง ให้เจ้าบ่าวเตรียมเงินใส่ซองเพื่อขอผ่านประตู คนเฝ้าประตูเงินจะใช้เข็มขัดเงินกั้นไว้ไม่ยอมให้เข้า จะพูดว่า "บ้านนี้เป็นบ้านใหญ่บ้านโต มีผู้คนมากมาย การจะผ่านเข้าออกจะต้องแจ้งให้นายประตูทราบก่อน จึงจะผ่านเข้าไปได้" เมื่อเจ้าบ่าวให้รางวัลนายประตูแล้วก็ผ่านเข้าไปได้ ผู้เฝ้าประตูอื่น ก็พูดและปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้

วิธีเปิดขันหมาก

เมื่อขบวนขันหมากเข้าไปในบ้านเรียบร้อยแล้ว ให้นำขันหมากไปวางไว้ ณ ที่ที่เจ้าของบ้านจัดเตรียมไว้ หลังจากผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายได้เจรจาพาทีสู่ขอและมอบ-รับขันหมากกันเรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็จะพูดว่า "เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นที่ทราบทั่วกัน ขอให้เปิดขันหมากดูด้วย" ผู้ใหญ่ฝ่ายชายก็ทำการเปิดขันหมากทั้งหมด เปิดขันที่ ๑ ขันหมากพลูก่อน โดยปูผ้าห่อขันหมากที่พื้น หยิบใบพลูวางเรียงบนผ้าก่อนแล้ววางหมาก ถุงข้าวเปลือก ถุงถั่วเขียว ถุงงาดำ ถุงข้าวตอก ลงบนใบพลู เปิดขันที่ ๒ ขันเงินทุน ปูผ้าห่อขันเงินทุนที่พื้น

หยิบใบเงิน ใบนาก ใบทอง วางเรียงบนผ้า วางเรียงดอกไม้ต่าง ๆ ไว้รอบนอก วางเงินทุนไว้ตรงกลางแล้วตรวจนับ (หากเป็นขันหมั้นให้แก้ผ้าห่อขันหมั้นออกอย่างเดียว) เปิดขันที่ ๓ ขันสินสอดปูผ้าห่อขันสินสอดที่พื้น หยิบใบเงิน ใบนาก ใบทอง วางเรียงบนผ้า วางเรียงดอกไม้ต่าง ๆ ไว้รอบนอก วางเงินสินสอดไว้ตรงกลาง แล้วตรวจนับ (ปัจจุบัน มีเฉพาะเปิดขันหมากแล้วโปรยสิ่งของมงคลเท่านั้นเป็นส่วนมาก ไม่ค่อยมีการนับเงินสินสอดเหมือนในอดีต)

เมื่อเปิดขันหมากตรวจนับดูเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ห่อมอบส่งให้ฝ่ายหญิงไปโดยเฉพาะห่อเงินสินสอด ฝ่ายหญิงรับไปแล้วให้แบกขึ้นบ่าพร้อมเปล่งเสียงด้วยความปีติว่า "เงินทองมากมายหนักจริง ๆ" โดยถือเอาเคล็ดเป็นนิมิตหมายถึงความมั่งมีศรีสุขทรัพย์สินเงินทองมากมายตามคติโบราณ ส่วนหมากพลูก็ห่อมอบส่งให้ฝ่ายหญิงเช่นกัน เก็บไว้ ๓, ๗ วัน แล้วนำไปพลีใต้ต้นไม้ใหญ่

ความหมายสิ่งของสิริมงคล

- ข้าวเปลือก ถั่วเขียว งาดำ หมายถึง ความเจริญงอกงาม
- ข้าวตอก หมายถึง ฐานะใหญ่โต
- ใบเงิน ใบนาก ใบทอง หมายถึง แก้วแหวนเงินทอง
- พลูเรียง หมายถึง ความเป็นญาติเรียงพี่เรียงน้องกัน
- หมาก มีรสฝาด มีคุณสมบัติในทางประสานแผล หมายถึง เมื่อมีการผิดพลาดล่วงเกินกันก็ให้อภัยกันประสานกันดีดังเดิม
- ฟักเขียว หมายถึง ให้อยู่เย็นเป็นสุขเหมือนฟัก
- หม้อใหม่ใส่น้ำ หมายถึง ให้กลมเกลียวไม่แตกแยกเหมือนน้ำ
- หินบดยา หมายถึง ให้หนักแน่นเหมือนหิน

การกล่าวอวยพร

พิธีเลี้ยงฉลองมงคลสมรส ถือว่าเป็นพิธีใหญ่ที่สำคัญพิธีหนึ่ง ในพิธีนี้ขั้นตอนสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ การกล่าวอวยพรคู่บ่าวสาว บางงานที่มีแขกผู้ใหญ่หรือญาติมิตรมาร่วมงานมาก มักจะเชิญให้กล่าวอวยพรกันหลาย ๆ คน ทางปฏิบัติที่เหมาะสม คือควรเชิญผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ที่สุดหรือผู้ที่เจ้าภาพพิจารณาเห็นสมควรเป็นผู้แทนแขกที่มาร่วมงานทั้งหมดกล่าวอวยพรเพียงคนเดียว หรือบางงานเชิญผู้กล่าวอวยพร ๒ คน ก็ได้ โดยเชิญผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวกล่าว ๑ คน และเชิญผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าสาวกล่าว ๑ คน และตอนท้ายหลังจากกล่าวอวยพรคู่บ่าวสาวแล้ว ควรให้คู่บ่าวสาวกล่าวขอบคุณผู้มาร่วมงานด้วย

ตัวอย่างคำกล่าวอวยพรในฐานะผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย

ท่านผู้มีเกียรติ ที่เคารพ

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้รับเชิญจากเจ้าภาพ ให้เป็นผู้แทนแขกผู้มีเกียรติขึ้นมากล่าวให้โอวาทและอวยพรคู่บ่าวสาว ในโอกาสงานมงคลสมรสระหว่างคุณ.......................และคุณ.........................

เจ้าภาพ คือคุณ.....................ให้โอกาสนี้แก่ผม เนื่องจากเราได้เคยร่วมชั้นเรียนกันมาในระดับมัธยมศึกษา ที่โรงเรียน.. และยังคงติดต่อสนิทสนมกันมาโดยตลอดจนถึงทุกวันนี้

ผมรู้สึกชื่นชมยินดีแทนเจ้าภาพและคู่บ่าวสาว ที่มีแขกมาร่วมงานมงคลสมรส แสดงความยินดีและอวยพรกันอย่างคับคั่ง

แขกผู้มีเกียรติทุกท่าน คงมีความเห็นสอดคล้องกับผมที่คู่บ่าวสาวในวันนี้มีความเหมาะสมกันทุกประการ ทั้งคุณสมบัติและรูปสมบัติ

การศึกษา เจ้าบ่าวจบ.......................เจ้าสาวจบ......................

ฐานะ เจ้าบ่าวเป็นบุตร.......................เจ้าสาวเป็นบุตร ....

รูปสมบัติ เจ้าบ่าวก็หล่อ เจ้าสาวก็สวย

นับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการครองคู่กันด้วยความราบรื่นต่อไป

ความปรารถนาสูงสุดในการดำรงชีวิตสมรส ก็คือความสุขในครอบครัว การที่จะมีความสุขได้มากน้อยเพียงใด ในฐานะที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวเป็นพุทธศาสนิกชน ควรได้อาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติประจำใจ ๔ ประการ คือ

๑. คู่สมรสต้องมีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. รู้จักยับยั้งอารมณ์ ข่มความรู้สึกทั้งดีและไม่ดีไว้ได้ ไม่แสดงออกให้ปรากฏจนเสียกิริยา

๓. มีความอดทน ไม่ท้อถอย ตั้งใจทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการครองเรือน

๔. รู้จักเสียสละความสุขและผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อครอบครัว พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน โดยอย่าคิดว่าตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่ควรทำตนให้เป็นผู้แพ้เสมอ เพื่อประคองชีวิตคู่ให้อยู่อย่างราบรื่นและมั่นคง

ในโอกาสอันเป็นสิริมงคลนี้ ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก อีกทั้งพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้โปรดดลบันดาลประทานพร ให้คู่บ่าวสาว ครองคู่กันด้วยความสุข ความราบรื่น มีความมั่งคั่ง มั่นคง มีบุตรหลานเป็นศรีสง่าแก่วงศ์ตระกูล มีอายุยืนนานเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแก่บุตรหลานในอนาคตต่อไป

ท้ายที่สุดนี้ ผมใคร่ขอเรียนเชิญแขกผู้มีเกียรติทุกท่านได้โปรดยืนขึ้น เพื่อร่วมดื่มอวยพรให้คู่บ่าวสาวประสบความสุข สดชื่น สมหวังในชีวิตสมรส ณ บัดนี้ ครับ

ตัวอย่างคำกล่าวอวยพรในฐานะผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว

"ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ก่อนอื่นผมต้องขอขอบคุณทุกท่านที่ได้กรุณามาให้เกียรติแก่เจ้าภาพและคู่สมรสอย่างพร้อมเพรียงกัน เป็นความอบอุ่นและประทับใจที่เจ้าภาพต้องรำลึกไว้ตลอดไป

หากจะมีบางสิ่งบางอย่างขาดตกบกพร่องไปบ้าง ก็ขอกราบอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผมมองดูเจ้าบ่าวเจ้าสาวแล้ว มีความรู้สึกว่าทั้งสองเป็นคู่บุพเพสันนิวาสที่แท้จริง ผมได้พบเห็นเจ้าบ่าวมาตั้งแต่เริ่มมีชีวิตอยู่ในโลก จนเติบใหญ่มีคุณลักษณะพิเศษอยู่หลายอย่าง จึงมั่นใจได้ว่าเจ้าสาวเลือกคู่ไม่ผิดแน่ เคล็ดลับของการครองเรือนมีอยู่นิดเดียวคือ ความรัก ความเข้าใจ และความจริงใจต่อกัน มีสิ่งนี้แล้วชีวิตคู่ก็มีแต่ความสุข สดชื่น และยั่งยืนมั่นคงตลอดไป

จึงขอให้ทั้งสองรักกันให้มั่น เข้าใจกันให้ดี มีความจริงใจเป็นเยี่ยม ด้วยอำนาจความดีเหล่านี้ และอำนาจสิ่งอันควรเคารพบูชาทั้งหลายที่ทั้งสองยึดมั่น ได้เป็นพลังส่งเสริมให้คุณทั้งสองประสบแต่ความสุข ความเจริญ ความก้าวหน้าในชีวิตสมรสยิ่ง ๆ ขึ้นไป สวัสดี"

ตัวอย่างคำกล่าวอวยพรในฐานะผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว

"ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ในนามเจ้าภาพฝ่ายหญิง ใคร่ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติที่เคารพรักทั้งหลาย ที่กรุณาเสียสละเวลามาร่วมพิธี เพื่อเป็นเกียรติแก่คู่บ่าวสาวตลอดจนญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ภาพแห่งผู้มาร่วมเป็นสักขีพยานในงานวันนี้คงจะประทับใจแก่คู่สมรสอย่างหาที่สุดมิได้

ผู้หญิงนั้นถึงแม้จะได้รับสิทธิทุกอย่างเท่าเทียมชาย แต่โดยประเพณีอันดีงามของเราแล้ว ผู้หญิงก็คือผู้หญิงที่ต้องธำรงไว้ซึ่งความอ่อนช้อยละมุนละม่อม สงบเสงี่ยม จึงจะน่ารักและงดงามไม่จืดจาง จึงขอฝากให้เจ้าสาวได้จำไว้ตลอดกาล และขอฝากให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าของเจ้าบ่าว ตั้งแต่วันนี้ มีหน้าที่อะไรก็ให้ร่วมกันบริหารด้วยเหตุผลและคุณธรรมทุกอย่างจะเรียบร้อยและราบรื่นเอง สุดท้ายนี้ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจคุณงามความดีทั้งหลายได้ดลบันดาลให้คุณทั้งสองประสบแต่ความสุข ความเจริญความสำเร็จในชีวิตยิ่ง ๆ ขึ้นไป สวัสดี”

ตัวอย่างคำกล่าวขอบคุณของคู่บ่าวสาว

“กระผมและเจ้าสาวของกระผม ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความเมตตามาร่วมเป็นเกียรติในพิธีวันนี้ หากจะมีบางสิ่งบางอย่างบกพร่องไปบ้าง ก็กราบขออภัย โอวาทและคำอวยพรที่ทุกท่านกรุณามอบให้กระผมและเจ้าสาวในวันนี้ กระผมและเจ้าสาวของกระผมขอน้อมรับด้วยความซาบซึ้งใจและถือว่าเป็นสิริมงคลยิ่งแก่ชีวิตอย่างหาที่สุดมิได้ ขอกราบขอบพระคุณครับ”

ฝ่ายเจ้าสาว อาจจะกล่าวเพียงว่า “ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านค่ะ” ก็ได้แล้วแต่บรรยากาศและความเหมาะสม

หมายเหตุ - คำกล่าวต่าง ๆ ที่ว่ามานั้น เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเท่านั้น การกล่าวให้ไพเราะ ลึกซึ้งคมคายอย่างไร แล้วแต่ความคิดและลีลา วาทศิลป์ของแต่ละคน

พิธีศพ

ความตายเป็นสิ่งที่ไม่มีใครหนีไปได้เลย จะต่างกันก็เพียงแต่จะเร็วหรือช้าเท่านั้น เมื่อบุคคลหมดลมหายใจแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จะดำเนินการเกี่ยวกับศพตามลัทธิประเพณีนิยม เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายและเป็นการไว้อาลัยเป็นครั้งสุดท้าย มีขั้นตอนที่ควรทราบดังต่อไปนี้

๑. การแจ้งตาย

๑.๑ ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาล ทางโรงพยาบาลจะออกใบรับรองแพทย์ให้เพื่อเป็นหลักฐานแสดงเหตุการณ์ตายแล้วนำใบรับรองแพทย์พร้อมบัตรประจำตัวประชาชนของผู้เสียชีวิตไปยังสำนักทะเบียนท้องถิ่น หรือที่ทำการเขต (อำเภอ) ในเขตที่โรงพยาบาลนั้นตั้งอยู่ เพื่อขอรับมรณบัตร แต่โรงพยาบาลบางแห่งจะออกมรณบัตรให้เอง หรือช่วยดำเนินการให้เพื่ออำนวยความสะดวก โดยญาติของผู้เสียชีวิตจะต้องนำทะเบียนบ้านไปให้โรงพยาบาลด้วย

๑.๒ ถึงแก่กรรมที่บ้าน เจ้าของบ้านจะต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น แพทย์ประจำตำบล ผู้ใหญ่บ้าน หรือ กำนัน ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเขตที่บ้านเรือนนั้นตั้งอยู่ ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย หรือพบศพ

๑.๓ ถึงแก่กรรมเนื่องจากอุบัติเหตุ ฆาตกรรม เจ้าของบ้านจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมาชันสูตรศพ ทำหลักฐานการเสียชีวิตในโอกาสแรกภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือพบศพ ในระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแพทย์ยังไม่ได้ตรวจศพ ห้ามเคลื่อนย้ายศพ หรือทำให้ศพเปลี่ยนสภาพหรือนำยามาฉีดศพ

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแพทย์ได้ตรวจชันสูตรศพแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตจะต้องไปขอหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบพร้อมทั้งขอใบชันสูตรศพจากแพทย์ เพื่อนำไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนท้องถิ่นในการขอมรณบัตร โดยแจ้งด้วยว่าจะนำศพไปบำเพ็ญกุศล ณ วัดใด โดยระบุในช่องที่ว่า เผา ฝัง เก็บ หรือ อุทิศ

เมื่อได้มรณบัตรมาแล้ว ควรถ่ายสำเนาเอกสารที่สำนักทะเบียนท้องถิ่นที่ออกมรณบัตรให้แล้วให้เจ้าหน้าที่รับรองสำเนาเอกสารด้วยเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน ส่วนมรณบัตรตัวจริงต้องนำไปแจ้งต่อสำนักทะเบียนท้องถิ่นที่ผู้เสียชีวิตมีภูมิลำเนาอยู่ พร้อมนำทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านไปด้วย เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้จำหน่ายได้ว่าเสียชีวิตเมื่อใด ทั้งนี้จะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบภายใน ๑๕ วัน

สำหรับข้าราชการทหารเรือ ที่เป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ของกองทัพเรือ เมื่อถึงแก่กรรมให้ญาติแจ้งกรมสวัสดิการทหารเรือ เพื่อจะได้ดำเนินการเกี่ยวกับพิธีศพ เช่น การขอพระราชทานน้ำอาบศพ และการจัดพิธีศพ เป็นต้น โดยให้ปฏิบัติดังนี้

ก. แจ้งนายทะเบียนท้องถิ่นของตำบลที่ตาย เพื่อขอมรณบัตรการแจ้งตาย ขอให้ระวัง การแจ้งชื่อ นามสกุล และอายุของผู้ตายให้ถูกต้อง ตรงกับหลักฐานทะเบียนบ้าน

ข. นำมรณบัตรฉบับที่นายทะเบียนออกให้ ทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวสมาชิก และ/หรือเอกสารรับรองการเป็นสมาชิกไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่แผนกฌาปนกิจ กองการสงเคราะห์ กรมสวัสดิการทหารเรือ เพื่อขอรับเงินค่าจัดการศพ

ค. เงินค่าจัดการศพ จะจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ์ที่สมาชิกผู้ตายได้ระบุไว้ในใบสมัครและให้เป็นไปตามระเบียบกองทัพเรือ ว่าด้วยการฌาปนกิจสงเคราะห์แห่งราชนาวี

ส่วนผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ของกองทัพเรือ เจ้าภาพต้องดำเนินการเอง หรืออาจจะขอปรึกษากรมสวัสดิการทหารเรือก็ได้

สถานที่ตั้ง การฌาปนกิจสงเคราะห์แห่งราชนาวี ตั้งอยู่ที่แผนกฌาปนกิจ กองการสงเคราะห์ กรมสวัสดิการทหารเรือ ติดต่อสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ ได้ดังนี้

พื้นที่กรุงเทพฯ	๐ ๒๔๗๕ ๓๒๘๓
	๐ ๒๔๔๖ ๘๑๒๑
พื้นที่สัตหีบ	๐ ๒๔๖๖ ๑๑๘๐ ต่อ ๗๓๑๕๙
	๐ ๓๘๔๓ ๘๖๙๒
การให้บริการ	- วันราชการตั้งแต่ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ น.
	- วันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์
	เฉพาะพื้นที่กรุงเทพฯ
	ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.

๒. การนำศพไปวัด

- ญาติจะต้องนำมรณบัตรไปแสดงกับทางวัด เพื่อให้วัดจัดเจ้าหน้าที่ไปรับศพ หรือนำศพไปเองแล้วแต่จะสะดวก

- ก่อนที่จะนำศพไปวัดควรจัดเตรียมเสื้อผ้าจากบ้านหรือโรงพยาบาลให้เรียบร้อยก่อนพร้อมจัดเตรียมสิ่งของดังนี้

- ผ้าแพรสำหรับคลุมศพ
- รูปภาพที่จะตั้งหน้าศพ

๓. การอาบน้ำศพ เป็นการชำระร่างกายศพให้สะอาด และแต่งตัวให้ผู้เสียชีวิต ถือว่าเป็น เรื่องภายในครอบครัว เป็นหน้าที่ของบุตรธิดาโดยเฉพาะ ไม่นิยมเชิญคนภายนอก การอาบน้ำให้ศพกระทำด้วยน้ำอุ่นก่อนแล้วล้างด้วยน้ำเย็น ฟอกสบู่ขัดถูร่างกายศพให้สะอาด

เมื่ออาบน้ำศพเสร็จแล้ว ก็เอาน้ำขมิ้นทาตามร่างกายตลอดถึงฝ่ามือฝ่าเท้า แล้วประพรมด้วยน้ำหอม ถ้าเป็นศพที่ตนเคารพนับถืออย่างยิ่ง เช่น บิดามารดา ฯลฯ ก็นิยมเอาผ้าขาว หรือผ้าเช็ดหน้า ซับใบหน้า ฝ่ามือทั้งสองและฝ่าเท้าทั้งสอง เพื่อถอดเอารอยหน้า รอยฝ่ามือ และฝ่าเท้า ไว้กราบไหว้บูชา หรือใช้เป็นผ้าประเจียด ต่อจากนั้นก็แต่งตัวศพ ตามฐานะของผู้ตาย เช่น เป็นข้าราชการก็แต่งเครื่องแบบ เป็นต้น เมื่อแต่งตัวศพเสร็จเรียบร้อย จึงนำศพขึ้นนอนบนเตียงสำหรับรอการรดน้ำต่อไป

๔. การตั้งเตียงรดน้ำศพ นิยมตั้งเตียงไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย โดยตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้ด้านบนศีรษะของศพ นิยมให้ศพนอนหงายหันด้านขวามือของศพ หรือด้านปลายเท้าของศพให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพ และใช้ผ้าใหม่ ๆ หรือผ้าแพรคลุมตลอดร่างศพนั้น โดยเปิดหน้าและมือขวาไว้เท่านั้น

๕. การรดน้ำศพ เวลาที่นิยมในการรดน้ำศพโดยทั่วไป คือ เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

- เจ้าภาพควรเตรียมน้ำอบน้ำหอมพร้อมขันใส่น้ำผสมน้ำอบน้ำหอม ขันเล็กสำหรับตักน้ำยื่นให้แขก และขันขนาดใหญ่มีพานรองรับน้ำที่รดมือศพด้วย หรือจะขอร้องให้เจ้าหน้าที่ฌาปนสถานจัดเตรียมให้ก็ได้ แล้วแต่จะตกลงกัน
- ก่อนจะเริ่มพิธีรดน้ำศพนั้น นิยมให้เจ้าภาพ หรือเชิญผู้มีอาวุโสเป็นประธานในพิธี จุดเครื่องบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วจุดเครื่องทองน้อย

(หรือธูปเทียน) ทางด้านศีรษะศพ แล้วจึงเริ่มพิธีรดน้ำศพต่อไป (บางงานไม่มีการจุดเครื่องบูชาพระรัตนตรัย ให้รดน้ำศพได้เลย)

- นิยมให้ลูกหลาน ผู้ใกล้ชิด ทำการรดน้ำศพเสียก่อนถึงเวลาเชิญแขก เพื่อมิให้คับคั่งเสียเวลาของแขก

- เจ้าภาพควรจัดคนให้ทำหน้าที่คอยรับรองแขก และเรียนเชิญแขกเข้ารดน้ำศพ

- เมื่อแขกรดน้ำศพหมดแล้ว จึงเชิญท่านผู้มีอาวุโสสูงสุดที่อยู่ในที่นั้นเป็นผู้แทนรดน้ำศพ ด้วยน้ำหลวงอาบน้ำศพ หรือเป็นผู้รดน้ำศพเป็นคนสุดท้าย

- เมื่อท่านผู้มีอาวุโสสูงสุดที่อยู่ที่นั้นได้รดน้ำหลวงอาบศพ หรือได้รดน้ำศพแล้ว ถือกันว่าเป็นเสร็จพิธีรดน้ำศพ ไม่นิยมให้ผู้ใดผู้หนึ่งรดน้ำศพอีกต่อไป

หน้าที่ประธานในพิธีรดน้ำหลวงอาบศพ

๑. ประธานในพิธี หันหน้าไปทางทิศที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับถวายคำนับ

๒. รับหม้อน้ำหลวงจากเจ้าหน้าที่ รดน้ำหลวงอาบศพตรงบริเวณทรวงอกศพแล้วจึงรดน้ำขมิ้นกับน้ำอบไทย

๓. ถวายความเคารพในทิศทางเดิม เป็นเสร็จพิธี

- ต่อจากนั้น มอบให้เป็นหน้าที่ของสัปเหร่อ หรือเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการบรรจุศพลงหีบ แล้วจะได้ตั้งบำเพ็ญกุศลต่อไป

วิธีปฏิบัติในการรดน้ำศพคฤหัสถ์

- ถ้าเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งมีอาวุโสสูงกว่าตน ก่อนจะทำพิธีรดน้ำศพ นิยมนั่งคุกเข่า น้อมตัวลงยกมือไหว้พร้อมกับนึกขอขมาโทษต่อศพนั้นว่า

"กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โหตุ"

"ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านโปรดอโหสิกรรมให้แก่ ข้าพเจ้าด้วยเถิด"

- เมื่อยกมือไหว้ขอขมาโทษต่อศพจบแล้ว ก็ถือภาชนะสำหรับรดน้ำด้วยมือทั้งสอง เทน้ำลงที่ฝ่ามือขวาของศพพร้อมกับนึกในใจว่า

"อิทัง มะตะกะสะรีรัง อิสิญจิโตทะกัง วิยะ อะโหสิกัมมัง" (ร่างกายที่ตายไปแล้วนี้ ย่อมเป็นอโหสิกรรม ไม่มีโทษ เหมือนน้ำที่รดแล้ว ฉะนั้น)

- เมื่อรดน้ำศพเสร็จแล้ว นิยมน้อมตัวลงยกมือไหว้พร้อมกับนึกอธิฐานว่า"ขอจงไปสู่สุคติ ๆ เถิด" เป็นเสร็จพิธี

๖. การสวดพระอภิธรรม การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมนั้นนิยมเริ่มจัดทำตั้งแต่วันตั้งศพเป็นต้นไปทุกคืน นิยมสวด ๑ คืน ๓ คืน ๕ คืน ๗ คืน บางรายหลังจากทำบุญ ๗ วันแล้ว อาจจะสวดพระอภิธรรม สัปดาห์ละ ๑ วัน จนครบ ๑๐๐ วัน หรือจนถึงวันพระราชทานเพลิงศพ หรือวันฌาปนกิจศพ

สำหรับศพข้าราชการทหารในกรณีที่หน่วยต้นสังกัดเป็นเจ้าภาพ ควรแจ้งให้อนุศาสนาจารย์ประจำหน่วยนั้น ๆ เป็นพิธีกรทางศาสนา หรือถ้าไม่มีอนุศาสนาจารย์ประจำหน่วย ควรขอรับการสนับสนุนอนุศาสนาจารย์จากหน่วยใกล้เคียง หรือจากกองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือโดยตรงก็ได้ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างเรียบร้อยสมเกียรติแก่เจ้าภาพ และผู้ถึงแก่กรรมด้วย

๗. การบรรจุศพ หลังจากสวดพระอภิธรรมตามกำหนดแล้ว ถ้าญาติประสงค์จะเก็บศพไว้ก่อน จะต้องเตรียมผ้าไตร ดอกไม้ ธูป เทียน ลูกดินห่อด้วยกระดาษสีขาว - ดำ และนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ๑ รูป ไว้ในวันสุดท้ายของการสวดพระอภิธรรม เพื่อดำ เนินการบรรจุศพไว้โดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานให้เรียบร้อยก่อน

การปฏิบัติ

- เจ้าหน้าที่จัดสถานที่ประกอบพิธีบรรจุศพ ณ บริเวณหน้าที่ตั้งศพนั่นเอง

- เชิญประธานในพิธีทอดผ้าบังสุกุล ๑ ไตร (บางงานไปทอดผ้าบังสุกุล ณ สถานที่เก็บศพ) แล้วนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

- เชิญประธานในพิธีวางห่อดินด้วยกระดาษสีขาว-ดำ และช่อดอกไม้บนพานหน้าศพเป็นอันดับแรก

- เชิญผู้ร่วมพิธีวางห่อดินด้วยกระดาษสีขาว-ดำ และช่อดอกไม้บนพานหน้าศพ ตามลำดับ

- เมื่อทุกคนวางห่อดินและช่อดอกไม้เสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการเคลื่อนศพไปยังสถานที่ เก็บศพ

- บรรดาญาติและผู้ที่เคารพนับถือ จะจุดธูปเทียนวางพวงมาลัยหรือช่อดอกไม้ เป็นอันดับสุดท้าย

๘. การบำเพ็ญกุศลหน้าศพ ในวันที่จะมีพิธีพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพนั้น นิยมบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ผู้ตายก่อน เช่น

- จัดพิธีบวชลูกหลานเป็นพระภิกษุหรือสามเณรที่เรียกว่า “บวชหน้าไฟ”

- จัดให้มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

- นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ และถวายภัตตาหารเพล (อาจจะเลี้ยงพระเพิ่มจำนวนเท่าใดก็ได้)

- นิมนต์พระสงฆ์สวดมาติกา - บังสุกุล (จำนวนพระสงฆ์นิยมเท่าอายุผู้ตายหรือตามศรัทธา)

- ถวายเครื่องไทยธรรม กรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธีบำเพ็ญกุศลหน้าศพ

๙. พระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ

- หลังจากบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ผู้ตาย ก่อนจะเคลื่อนศพไปตั้งที่เมรุนั้น นิยมให้ลูกหลานคนใกล้ชิดผู้ตายได้ทำพิธีขอขมาศพ เพื่อเป็นการอภัยโทษที่เคยล่วงเกินต่อกัน โดยตั้งจิต หรือกล่าวคำขอขมาต่อศพนั้นว่า

"กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โหตุ"

ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน (อาจจะออกนามผู้ตายก็ได้) ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมด้วยเถิด

- ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่จะดำเนินการเคลื่อนศพไปตั้งที่เมรุ เพื่อทำพิธีพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพต่อไป

หน้าที่พิธีกร

พิธีกรดำเนินการตามลำดับพิธีที่กำหนดไว้ ดังนี้

ก. งานพระราชทานเพลิงศพ

๑. เชิญแขกทอดผ้าบังสุกุลตามจำนวนที่เจ้าภาพกำหนด โดยเชิญตามลำดับจากอาวุโสน้อยไปหาผู้อาวุโสมาก เว้นประธานในพิธี เสร็จแล้ว เชิญคณะเจ้าภาพเตรียมตั้งแถวรอรับเพลิงพระราชทาน

๒. คณะเจ้าภาพตั้งแถวรอรับเพลิงพระราชทาน

๓. พนักงานพระราชพิธี สำนักพระราชวัง หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ (แทนพนักงานพระราชพิธีฯ) เชิญเพลิงพระราชทานขึ้นสู่เมรุ

๔. อ่านหมายรับสั่ง แสดงถึงการได้รับพระราชทานเพลิง

๕. อ่านประวัติผู้วายชนม์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ (จะมีคติธรรมเสริมสรุปตอนท้ายก็ได้)

ตัวอย่างคติธรรม

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

มีคำพระกล่าวไว้ว่า "รูปัง ชีระติ มัจจานัง นามะโคตตัง นะ ชีระติ"

ดินจะกลบ ลบกาย วายสังขาร
ไฟจะผลาญ ชีพให้ มลายสูญ
แต่ความดี ที่ทำ ได้ค้ำคูณ
ย่อมเทิดทูน แทนซาก เมื่อจากไป

ธรรมดามนุษย์ทุกคนเมื่อถึงคราวสิ้นชีวิตแล้ว สรีระร่างกายจะถูกฝังหรือถูกเผาไหม้จนหมดสิ้นไป ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย คงเหลือแต่คุณงามความดีที่ได้สร้างสมไว้ จะปรากฏอยู่ในดวงใจ ของคนในครอบครัว ญาติมิตร และผู้ที่เคารพนับถือเท่านั้น (ชื่อผู้ตาย)......................................ก็เช่นเดียวกัน ท่านจะได้รับพระราชทานเพลิง/การประชุมเพลิง ในอีกไม่กี่นาทีข้างหน้า เพลิงก็จะเผาไหม้สรีระร่างกายของท่านให้หมดสิ้นไป ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย คงเหลือแต่กุศลกรรมคุณงามความดี (พรรณนาคุณความดีอื่น ๆ ถ้ามี) .... ที่ท่านได้สร้างสมไว้ จะปรากฏอยู่ในดวงใจของคนในครอบครัว ญาติมิตร และผู้ที่เคารพนับถือ ตราบชั่วกาลนาน

เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ รำลึกถึง และอาลัย (ชื่อผู้ตาย)................... เป็นครั้งสุดท้าย จึงขออนุญาตเรียนเชิญผู้มีเกียรติทุกท่าน ได้โปรดยืนไว้อาลัยเป็นเวลาประมาณ ๑ นาที ขออนุญาตเรียนเชิญครับ

๖. เชิญแขกยืนไว้อาลัย ประมาณ ๑ นาที

หมายเหตุ - พิธีพระราชทานเพลิงศพหรือพิธีฌาปนกิจศพของทหารที่ไม่มีกองทหารเกียรติยศ ให้ยืนไว้อาลัยภายหลังจากการอ่านคำ ไว้อาลัยจบ (หลังอ่านประวัติ)

- พิธีพระราชทานเพลิงศพหรือพิธีฌาปนกิจศพของทหารที่มีกองทหารเกียรติยศ ให้ยืนไว้อาลัยเพียงครั้งเดียวเมื่อแตรเดี่ยวเริ่มเป่าแตรนอน

๗. อ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

(ตัวอย่าง)

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ. ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ. ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นบุตร ธิดา และหลาน ๆ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

ครอบครัว (นามสกุล)....................................

๘. เชิญประธานในพิธีทอดผ้ามหาบังสุกุล และประกอบพิธีจุดเพลิงพระราชทาน

หน้าที่ประธานในพิธี

งานพระราชทานเพลิงศพ

- ประธานในพิธีเดินขึ้นสู่เมรุ คำนับหรือไหว้ศพหนึ่งครั้งทอดผ้ามหาบังสุกุล และประนมมือขณะพระภิกษุพิจารณาผ้ามหาบังสุกุล
- ประธานในพิธีหันหน้าไปทางทิศที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับถวายคำนับหนึ่งครั้ง
- หยิบกระทงข้าวตอก กระทงดอกไม้ (เครื่องขมา) จากพนักงานพระราชพิธี วางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ แล้วหยิบธูปเทียนดอกไม้จันทน์จุดเพลิงพระราชทาน จากโคมเพลิงหลวง ไปสอดวางลงใต้หีบศพ และหยิบธูปเทียนดอกไม้จันทน์ อีกชุดหนึ่งสำหรับตนไปสอดวางลงใต้หีบศพ คำนับหรือไหว้ศพอีกครั้งหนึ่ง
- ก่อนลงจากเมรุ หันหน้าไปทางทิศที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง เสร็จพิธีพระราชทานเพลิงศพ

หมายเหตุ - กรณีทหาร ตำรวจ ที่ได้กองเกียรติยศ เมื่อประธานในพิธีวางกระทงข้าวตอก กระทงดอกไม้ (เครื่องขมา) ให้เป่าแตรนอนจบแล้ว ประธานในพิธีหยิบธูปเทียน ดอกไม้จันทน์จุดเพลิง พระราชทานจากโคมเพลิงหลวง แล้ววางที่กลางฐานใต้หีบศพ ให้ทำเพลงคำนับ หรือเพลงมหาฤกษ์ จบแล้ว ลงจากเมรุ

- กรณีพระราชทานเพลิงศพในต่างจังหวัดระยะทางไกลจากสำนักพระราชวัง เกิน ๕๐ กิโลเมตรขึ้นไป จะได้รับหีบเพลิงพระราชทาน ไม่มีเครื่องขมา ประธานในพิธีเปิดหีบเพลิง หยิบเทียนชนวนมอบให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญถือไว้ หยิบกล่องไม้ขีดไฟจุดที่เทียนชนวนรอจนเทียนลุกไหม้ดีแล้ว

ถวายบังคม (ไหว้) ไปที่หน้าหีบเพลิงหนึ่งครั้งหยิบธูปเทียน ดอกไม้จันทน์ จุดเพลิงพระราชทานจากเทียนชนวนแล้ว วางที่กลางฐานใต้หีบศพ เป็นอันเสร็จพิธี

๙. ขณะผู้ร่วมพิธีวางดอกไม้จันทน์ พิธีกรในนามของคณะเจ้าภาพจะกล่าว **ขอบคุณ ขออภัย** ผู้ร่วมพิธีตามสมควรก็ได้

ตัวอย่างคำขอบคุณ ขออภัย

(ขอบคุณ) - คณะเจ้าภาพมีความซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งที่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายได้กรุณามาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ/ งานฌาปนกิจศพ (ชื่อผู้ตาย) .... ในวันนี้ โดยเฉพาะ (ชื่อผู้เป็นประธานในพิธี) .... ได้กรุณาเป็นอย่างมากที่ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีพระราชทานเพลิง/ ประชุมเพลิง จึงขอขอบพระคุณท่านประธานในพิธีและขอบคุณผู้มีเกียรติทุกท่านเป็นอย่างสูง

(ขออภัย) - หากการต้อนรับไม่ทั่วถึง หรือมีข้อบกพร่องประการใด คณะเจ้าภาพกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ในนามของคณะเจ้าภาพ ขอขอบพระคุณผู้มีเกียรติทุกท่านอีกครั้งหนึ่ง ครับสวัสดีครับ

ข. งานฌาปนกิจศพ

๑. เชิญผู้ร่วมพิธีทอดผ้าบังสุกุลตามจำนวนที่เจ้าภาพกำหนด โดยเชิญตามลำดับ จากผู้อาวุโสน้อยไปหาผู้อาวุโสมาก เว้นประธานในพิธี

๒. อ่านประวัติผู้วายชนม์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ (จะมีคติธรรมเสริมสรุปตอนท้ายก็ได้)

๓. เชิญผู้ร่วมพิธียืนไว้อาลัย ประมาณ ๑ นาที (ขณะยืนพิธีกรจะกล่าวคำอธิฐานจิต โดยกล่าวคนเดียว คือแสดงความปรารถนาให้ผู้วายชนม์ได้เสวยสุขในสัมปรายภพ ก็ได้)

๔. เชิญประธานในพิธีทอดผ้าบังสุกุล และประกอบพิธีประชุมเพลิง

๕. ขณะผู้ร่วมพิธีวางดอกไม้จันทน์ พิธีกรในนามของคณะเจ้าภาพจะกล่าวขอบคุณ ขออภัยผู้ร่วมพิธีตามสมควรก็ได้

หมายเหตุ - หากได้รับผ้าไตรพระราชทาน เชิญประธานในพิธีเพียงผู้เดียวทอดผ้าไตรพระราชทาน

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าไตรพระราชทาน ใช้พัดยศ
- ประธานในพิธี ถ้าเป็นข้าราชการ ตามหลักนิยมควรแต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ (สำหรับศพทหารและตำรวจ ถ้าประธานในพิธีเป็นทหารหรือตำรวจ และแต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ กำหนดให้คาดกระบี่ด้วย แต่ถ้าเป็นศพพลเรือน ประธานในพิธีเป็นทหารหรือตำรวจ และแต่งเครื่องปกติขาวไว้ทุกข์ไม่ต้องคาดกระบี่)
- การเดินขึ้นเมรุ ถ้าเป็นประธานในพิธี นิยมขึ้นและลงทางด้านหน้าเมรุ ส่วนผู้ร่วมพิธีอื่น ๆ นิยมขึ้นบันไดด้านข้างของเมรุแล้ว ลงทางบันไดกลาง คือด้านหน้าเมรุ เพื่อเคารพผู้เป็นประธานในพิธีนั้น

วิธีการปฏิบัติการเผาศพ

- เมื่อขึ้นไปถึงเมรุแล้วนิยมยืนตรงห่างจากศพ ประมาณ ๑ ก้าว ถ้าแต่งเครื่องแบบข้าราชการนิยมยืนตรงโค้งคำนับ ถ้ามิได้แต่งเครื่องแบบข้าราชการนิยมน้อมไหว้ พร้อมทั้งธูป เทียน ดอกไม้จันทน์ที่อยู่ในมือ (เฉพาะศพนั้นมีอาวุโสสูงกว่าตน หรือมีอาวุโสรุ่นราวคราวเดียวกัน)

- ขณะที่ยืนตรงโค้งคำนับ หรือน้อมไหว้นั้น นิยมตั้งจิตขอขมาต่อศพนั้นว่า

“กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โหตุ

ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมให้แก่ ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

- เมื่อขอขมาต่อศพเสร็จแล้ว นิยมน้อมตัวลงวางธูป เทียน ดอกไม้จันทน์ที่เชิงตะกอน พร้อมกับพิจารณาตัวเองถึงความตายว่า

“อะยัมปิ โข เม กาโย เอวัง ธัมโม เอวัง ภาวี เอวัง อะนะตีโต

ร่างกายของเราแม้นี้แล ย่อมมีความตายเป็นธรรมดาอย่างนี้ มีปรกติเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงพ้นความตายอย่างนี้ไปได้”

- เมื่อพิจารณาตัวเองถึงความตายจบแล้ว ยืนตรง โค้งคำนับ หรือยกมือไหว้ศพอีกครั้ง พร้อมกับนึกอธิฐานในใจว่า “ขอจงไปสู่สุคติ ๆ เถิด” ดังนี้แล้วเป็นเสร็จพิธี

- การที่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายไปวางธูปเทียน ดอกไม้จันทน์ ที่หน้าหรือใต้หีบศพ แสดงความเคารพศพ เป็นการทำพิธีเผาศพโดยสมมติ ยังไม่ใช่พิธีการเผาศพจริง

- เมื่อผู้ร่วมพิธีที่ได้รับเชิญมาไปทำความเคารพศพเผาศพโดยสมมติหมดแล้ว นิยมให้วงศาคณาญาติสนิทมิตรสหายผู้ใกล้ชิดกับผู้ตายขึ้นไปทำการเผาศพจริงอีกครั้งหนึ่ง จึงเสร็จพิธีเผาศพบริบูรณ์

การเก็บอัฐิ

- ในพิธีการเก็บอัฐินั้น นิยมจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ไว้ให้พรักพร้อมก่อนถึงเวลา คือ

๑. โกศสำหรับใส่อัฐิ

๒. ลุ้งหรือหีบไม้ สำหรับใส่อัฐิและอังคารที่เหลือ

๓. ผ้าขาวสำหรับห่อ ลุ้งหรือหีบไม้

๔. ผ้าสำหรับทอดบังสุกุล ก่อนเก็บอัฐิ

๕. อาหารคาวหวานสำหรับถวายพระสงฆ์

๖. นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ

- การกำหนดเวลาเก็บอัฐินั้น นิยมปฏิบัติกันโดยแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ

๑. ทำพิธีเก็บอัฐิในตอนเย็นวันเผานั้น นิยมปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพ หรืองานฌาปนกิจศพที่จัดให้มีการทำบุญฉลองอัฐิติดต่อกันไปจากงานเผาศพ เพื่อให้แล้วเสร็จภายในวันเผานั้นเลยทีเดียว

๒. ทำพิธีเก็บอัฐิในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นนั้น นิยมปฏิบัติในงานเผาศพที่เจ้าภาพมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลทำบุญอัฐิในวันรุ่งขึ้น และนิยมจัดสิ่งของถวายพระเป็นสามหาบ ในหาบหนึ่ง ๆ ใส่หม้อข้าว เชิงกรานหรืออั้งโล่ ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม กะปิ น้ำปลา ฯลฯ ในสาแหรกข้างหนึ่ง และใส่อาหารคาวหวานในสาแหรกอีกข้างหนึ่ง จัดเหมือนกันทั้งสามหาบ ใช้สีขาวทาทั้งไม้คานและสาแหรก ให้ลูกหลานหรือญาติ ๓ คน แต่งกายชุดขาวเป็นผู้หาบคนละหาบ และจัดคนถือผ้าไตรจีวรเดินนำหน้าอีกหาบละคน ให้เดินเวียนซ้ายรอบเมรุ หรือกองฟอน ๓ รอบ ขณะเดินก็ร้องกู่กันเหมือนชาวป่าว่า “วู้ ๆ ๆ” คนละ ๓ ครั้ง เมื่อคนข้างหน้ากู่แล้วคนข้างหลังต้องกู่รับกัน (การเดินเวียนรอบเมรุหรือกองฟอน

๓ รอบ เปรียบเหมือนสัตว์ทั้งหลายที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้ง ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพ ที่กู่เรียกว่า วู้ ๆ ๆ ๓ ครั้งนั้น แสดงว่าไม่รู้ว่าผู้ตายไปเกิดในภพไหน จึงได้กู่เรียกเพื่อให้รู้ว่าได้อุทิศส่วนบุญไปให้แล้ว) เสร็จแล้วนำหาบสิ่งของไปตั้งเรียงไว้ที่อาสน์สงฆ์ เจ้าภาพนำเอาผ้าไตรจีวรไปทอดที่กองอัฐินิมนต์พระสงฆ์ ๓ รูป พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จแล้วถวายสิ่งของสามหาบ พระสงฆ์อนุโมทนาเจ้าภาพกรวดน้ำอุทิศกุศลให้ผู้ตาย พิธีอย่างนี้เรียกว่า "พิธีสามหาบ" ในปัจจุบันพิธีสามหาบมีจัดน้อยลง แต่นิยมจัดอาหารใส่ปิ่นโตถวายพระแทนเพราะไม่ยุ่งยาก สะดวกต่อการปฏิบัติ

- ในการเก็บอัฐินั้น สัปเหร่อนิยมทำพิธีแปรธาตุ คือนำเอาอัฐิของผู้ตายที่เผาแล้วมาวางเป็นรูปร่างคน โดยวางโครงร่างให้หันหัวไปทางทิศตะวันตก แล้วนิมนต์พระสงฆ์ให้พิจารณาบังสุกุลตายก่อน แล้วแปรธาตุโครงร่างกระดูกให้หันหัวไปทางทิศตะวันออกแล้วนิมนต์พระสงฆ์ให้พิจารณาบังสุกุลเป็นอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นจึงให้เจ้าภาพเก็บอัฐิใส่โกศจนพอแก่ความต้องการ โดยเลือกเก็บอัฐิจากส่วนแห่งร่างกาย ๖ แห่ง คือ

๑. กระดูกกะโหลกศีรษะ ๑ ชิ้น

๒. กระดูกซี่โครงหน้าอก ๑ ชิ้น

๓. กระดูกแขนทั้งสองข้าง ๒ ชิ้น

๔. กระดูกขาทั้งสองข้าง ๒ ชิ้น

- ส่วนอัฐิที่เหลือรวมทั้งอังคาร (ขี้เถ้า) ทั้งหมดนิยมกวาดรวมเก็บใส่ลุ้งหรือหีบไม้ แล้วเอาผ้าขาวห่อเก็บไว้ นำไปบรรจุในที่อันเหมาะสม หรือนำไปลอยในทะเล

พิธีทักษิณานุประทาน

ทักษิณานุประทาน แปลว่า การเพิ่มให้ซึ่งทักษิณา (ของทำบุญ) หมายถึงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายได้รับผลเป็นความสุขความเจริญพ้นจากภาวะที่ทุกข์ทรมานในทุคติ มีวิธีทำ คือตักบาตร เลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน บังสุกุล เป็นต้น แล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ตาย ซึ่งเป็นวิธีทำบุญในงานอวมงคลทั้งหมด เช่น ทำบุญหน้าศพ ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วันหรือทำบุญวันคล้ายวันตาย เป็นต้น เรียกว่า ทักษิณานุประทาน ทั้งนั้น

พิธีทักษิณานุประทาน นิยมปฏิบัติแทรกอยู่ในพิธีทำบุญงานมงคลจำนวนมาก เช่น พิธีทำบุญวันเกิด พิธีทำบุญฉลองยศตำแหน่ง พิธีทำบุญวันคล้ายวันสถาปนาหน่วย เป็นต้น ก็นิยมทำพิธีทักษิณานุประทาน อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษของตน หรือของหน่วยงานนั้น ๆ ด้วย โดยปฏิบัติได้ ๓ แบบ (แบบใดแบบหนึ่ง) คือ

๑. ก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ โดยอาราธนาพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล อนุโมทนา (ยถา...สัพพี...) ให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน จึงเจริญพระพุทธมนต์ต่อไป

๒. หลังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ โดยอาราธนาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว จึงอาราธนาพิจารณาผ้าบังสุกุลต่อไป

๓. หลังเสร็จพิธีทำบุญมงคลแล้ว จึงอาราธนาพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลตามเวลาที่เหมาะสม

ลำดับการปฏิบัติ

๑. พิธีทักษิณานุประทานก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ประธานในพิธี จุดธูปเทียนที่โต๊ะบูชาพิธีทักษิณานุประทาน
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ประธานในพิธี และหรือ ผู้ร่วมพิธีทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีกรวดน้ำ
- เสร็จพิธีทักษิณานุประทาน
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ประเคนภัตตาหาร หรือประเคนอาหารปิ่นโต
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร หรือ รับอาหารปิ่นโต
- ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีกรวดน้ำ
- พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- เสร็จพิธี

๒. พิธีทักษิณานุประทานหลังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล

- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ประเคนภัตตาหาร หรือประเคนอาหารปิ่นโต
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร หรือรับอาหารปิ่นโต
- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนที่โต๊ะบูชาพิธีทักษิณานุประทาน
- ประธานในพิธี และหรือ ผู้ร่วมพิธี ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธีกรวดน้ำ
- พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- เสร็จพิธี

๓. พิธีทักษิณานุประทานหลังเสร็จพิธีทำบุญมงคลแล้ว

- ประกอบพิธีทำบุญมงคลเสร็จแล้ว
- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้วจุดธูปเทียนที่โต๊ะบูชาพิธีทักษิณานุประทาน
- ประธานในพิธี และหรือ ผู้ร่วมพิธีทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานในพิธี กรวดน้ำ
- เสร็จพิธี

ข้อสังเกต - ลำดับการปฏิบัติ ตามข้อ ๑ และ ข้อ ๓ พระสงฆ์อนุโมทนา ๒ ครั้ง และประธานในพิธีกรวดน้ำ ๒ ครั้ง

บรรณานุกรม

ทองคำ ยิ้มกำภู ร.อ., พิศ เพ็ญรัชฎ์. ตำราพระภูมิพร้อมทั้งพิธีจัดตั้งศาลพระภูมิ การบูชา, การสังเวย โดยละเอียด : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษมบรรณกิจ, กรุงเทพฯ : ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๙

อาจารย์ ว.จีนประดิษฐ์. พิธีการตั้งศาลพระภูมิ และศาลทุกชนิด : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๙ กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๗

คณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ ปี ๒๕๓๙. พิธีกรรมในกองทัพเรือ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, ๒๕๓๙

คณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ ปี ๒๕๔๒. พิธีกรรมในกองทัพเรือ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, ๒๕๔๒

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. นานมีบุ๊คส์พับลิเกชั่น, กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๖

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต) พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ชุด.. คำวัด. โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๘

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำ อทร. ด้านการกำลังพลและระเบียบข้อบังคับ กรกฎาคม ๒๕๕๐. อทร.๑๐๑๐ พิธีกรรมและขนบธรรมเนียมทหารเรือ, กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๕๑

พฤฒาจารย์วิพุธโยคะ และพราหมณ์เฒ่ามเหศักดิ์. หลักการปลูกบ้านและการตั้งศาลต่าง ๆ : สำนักพิมพ์ลานอโศก เพรส กรุ๊ป, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด

คำสั่งกองทัพเรือ ที่ 275/2548

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ

(ตามคำสั่งที่แนบ)

สำเนา

คำสั่งกองทัพเรือ

ที่ ๒๗๕/๒๕๔๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ

ด้วย ทร.จะนำผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวาย ณ วัดหลวงต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ที่ ทร.รับผิดชอบ หมุนเวียนสับเปลี่ยนไปทุกปี ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงให้ปฏิบัติดังนี้

๑. ยกเลิกคำสั่ง ทร.ที่ ๑๑๗/๒๕๓๙ ลง ๕ ก.ค.๓๙ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ แก้ไขโดยคำสั่ง ทร.ที่ ๒๑๓/๒๕๓๙ ลง ๗ พ.ย.๓๙

๒. ให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการดำเนินการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ

๒.๑ ปม.พิเศษ ทร.(๑)	ประธานกรรมการ
๒.๒ จก.ยศ.ทร.	กรรมการ
๒.๓ สก.ทร.	กรรมการ
๒.๔ ผบ.ฐท.กท.	กรรมการ
๒.๕ จก.ชย.ทร.	กรรมการ
๒.๖ จก.ขส.ทร.	กรรมการ
๒.๗ จก.สก.ทร.	กรรมการ
๒.๘ ผบ.กรม สห.ทร.	กรรมการ
๒.๙ รอง จก.สก.ทร.(๑)	กรรมการ
๒.๑๐ ผอ.กรพ.สบ.ทร.	กรรมการ
๒.๑๑ ผอ.กกพร.กพร.ทร.	กรรมการ
๒.๑๒ ผอ.กสก.สก.ทร.	กรรมการและเลขานุการ
๒.๑๓ ผอ.กอศ.ยศ.ทร.	กรรมการ
๒.๑๔ หก.กบก.พธ.ทร.	กรรมการ
๒.๑๕ รอง ผอ.กรพ.สบ.ทร.	กรรมการ
๒.๑๖ รอง ผอ.กบง.กง.ทร.	กรรมการ
๒.๑๗ รอง ผอ.กอศ.ยศ.ทร.	กรรมการ
๒.๑๘ นายช่าง แผนกแผนงาน กจช.ชย.ทร.	กรรมการ

๒.๑๙ นายทหารฝ่ายการเงิน แผนกการเงิน สก.ทร. กรรมการ

๒.๒๐ หน.สังคมสงเคราะห์ กสค.สก.ทร. กรรมการและ ผช.เลขานุการ

๓. คณะกรรมการ ฯ กำหนดรายละเอียดการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน เสนอ ทร. เพื่อทราบในโอกาสแรก

๔. ในกรณีที่ ทร.ไม่สั่งการเป็นอย่างอื่น ให้ นขต.ทร.ในกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียงวัดที่ได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน จัดนายทหารสัญญาบัตรไปร่วมพิธี ส่วนราชการละ ๕ นาย เว้น สลก.ทร. และ จร.ทร. ส่วนราชการละ ๒ นาย การแต่งกาย เครื่องแบบหมายเลข ๑

๕. หน่วยต่าง ๆ ให้การสนับสนุนคณะกรรมการ ฯ ตามที่ร้องขอ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้

สั่ง ณ วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๘

พล.ร.อ.

(สถิรพันธุ์ เกยานนท์)

ผบ.ทร.

สำเนาถูกต้อง

น.อ.หญิง

(ภัทริน วรรณแสง)

ผอ.กสบ.สบ.ทร.

๔ พ.ย.๔๘

กฐินพระราชทานกองทัพเรือ ๒๕๖๐ วัดนาคกลางวรวิหาร
ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ภายในพระอุโบสถ